

302939

MUZEUMI HIRADÓ

1955

JANUÁR · FEBRUÁR

MAGY

Szerkesztőbizottság

Bige Józsefné, Korek József, Kovács István,
Lakatos László, Némethy Endre.

Szerkesztő

Szenkovits Margit.

Felelős kiadó: Fülöp Ferenc.

Készült a Magyar Nemzeti Múzeum - Történeti Múzeum
Rotaprint Üzemében.

520 példányban, 10 ¹/₂ iv terjedelemben.

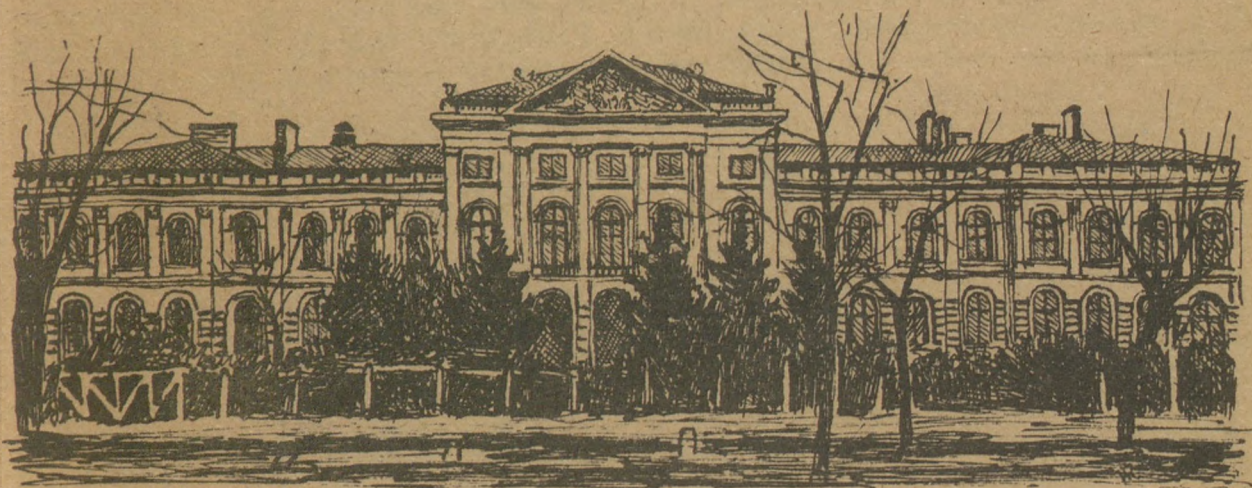
F. v.: Dajbukát Gergely.

MUZEUMOK A ROMÁN NÉPKÖZTÁRSASÁGBAN

Egy kulturális delegáció tagjaként november 15- december 15-ig tartózkodtam a Román Népköztársaságban. Elsősorban a természettudományi múzeumokkal kapcsolatban volt ugyan feladatomban a baráti állam múzeum ügyének tanulmányozása, de igyekeztem átfogó képet szerezni a múzeumokról általában is. Tapasztalataimról, 15 különféle fővárosi és vidéki múzeum meglátogatása és a román múzeum-ügy vezetőivel folytatott megbeszélések alapján, ebben a vonatkozásban kívánom tájékoztatni a magyar múzeumok dolgozóit.

A román múzeumok szervezete.

Akárcsak nálunk, a román múzeumok is a népművelési minisztérium alá rendelt intézmények. A népművelési minisztérium keretén belül az ugynevezett művészeti vezérigazgatóság hatáskörébe tartoznak a színházakkal, a zenei és képzőművészeti intézményekkel együtt. A művészeti vezérigazgatóságban belül viszont a múzeumok igazgatósága tartja kézben, illetve irányítja a román múzeumok ügyeit. Ez az igazgatóság felel tehát meg a mi Múzeumi Főosztályunknak. A múzeumi igazgatóságnak három osztálya: egy szépművészeti, egy természettudományi és egy történeti, illetve emlékmúzeumokkal foglalkozó osztálya van.

Az Antipa-ról elnevezett Természetrajzi Múzeum Bukarestben.

Ez a helyzet azonban nem általános érvényű. Van néhány múzeum, amelynek nem a népművelési minisztérium a főhatósága. Így Bukarestben a régészeti múzeum és a Földtani Intézet ásvány- és kőzetgyűjteménye, Kolozsvárott ugyancsak a régészeti, illetve történeti múzeum az Akadémia egy-egy szakbizottságának hatásköre alá rendelt intézmények. A Kultúrpolitikai Minisztérium hatásköre alá tartozik Bukarestben az ország legnagyobb természettudományi múzeuma, az Antipáról elnevezett természettörténeti múzeum, amely a tömegnevelés mellett a felső oktatás szolgálatában is fontos szerepet tölt be. A többi múzeum, mint említettem, a népművelési minisztériumnak alárendelt intézmény, de csak irányítás és ellenőrzés tekintetében, mert 7 múzeum, köztük néhány fővárosi és vidéki, nagyszebeni természettörténeti és az ugyancsak nagyszebeni Bruckenthal-féle történeti etnográfiai- és népművészeti múzeum kivételével költségvetési vonatkozásban mind a fővárosi, mind a vidéki, tehát tartományi, járási és falu-múzeumok a tanácsok alá tartoznak. A tanácsok kulturosztályának vezetője tartozik értük felelősséggel és tartja kézben ügyeiket. A múzeumok tudományos személyzetét azonban csak a minisztérium jóváhagyásával nevezheti ki a tanács.

A legnagyobb múzeumoknak tudományos tanácsa van, amely rendszerint öt tagból áll; múzeumi szakemberekből és a szakmát képviselő akademikusokból. A tanács feladata elsősorban a terv tematikájának megállapítása, és minden egyéb, a múzeumot illető fontosabb kérdés megvitatása; üléseit szükség szerint, de általában majdnem minden héten tartja.

Minden múzeum élén az igazgató, illetve múzeumvezető áll. Kisebbségi múzeumoknak, mint például a három brassói múzeumnak egy igazgatója és egy tudományos munkatársa van jelenleg. A nagyszebeni múzeumnak az igazgatón kívül osztályvezetői és megfelelő segédszemélyzete van. De az általam felkeresett múzeumoknál általában tapasztaltam, hogy ebben a tekintetben a helyzetet nem tartják kielégítőnek. A fejlődés tempójával és lehetőségeivel nem tart lépést a személyzeti létszám gyarapodása, bár a mostani helyzet a felszabadulás előtti időkhöz viszonyítva óriási mértékű fellendülést jelentett. A bukaresti falumúzeumnak például korábban csak egy tudományos munkatársa volt: maga az igazgató. A személyzet jelenlegi létszáma 26 fő, amelyből 5 tudományos munkatárs, és körülbelül hasonlóan alakult e tekintetben a helyzet a korábbival szemben a többi múzeumoknál is. Az Antipá-féle természettudományi múzeumnak 1945-ben csak 3 tudományos munkatársa volt, - ma 24 tudományos munkaerő dolgozik benne.

M ú z e u m i h á l ó z a t.

A népművelési minisztérium 140 múzeumot tart nyilván, melyből 37 emlékmúzeum. /Ezek között van az Ady Endre emlékmúzeum Nagyváradon./ Minden egyes tartománynak, rendszerint természetesen a tartomány székhelyén, van valamilyen múzeuma, a legtöbb esetben történelmi vagy népművészeti, illetve néprajzi. Csak két tartományi székhely: Pitesti és Barlad Moldvában nem rendelkezik ezideig múzeummal. Ellátogattam Barladon a Pitesti tartományba és megállapít-

hattam, hogy a múzeum szervezése itt is folyamatban van, és ha a tartományi székhelynek nincs is pillanatnyilag múzeuma, magában a tartományban Topoloveniben, egyik járási székhelyen, egy 3015 lakosú községben van egy 1938 óta létező, de a felszabadulás óta jelentősen gazdagodott népművészeti múzeum, Golestiben ugyanazon tartományban és ugyanezen járásban van egy kisebb történelmi múzeum és a tartományban ezenkívül még 5 kisebb múzeum. Valamennyi a tanácsok hatásköre alá tartozik, a fizetések, illetve tiszteletdíjas vezetőjük van.

Természettudományi múzeumaik közül a legnagyobb és természetesen a leggazdagabb a már említett bukaresti Antipa múzeum és a nagyszebeni természetrajzi múzeum, valamint a kolozsvári egyetem zoológiai intézetének múzeuma. Nem kereshettem fel, de értesüléseim szerint jelentős természetrajzi múzeumi anyag van Jassyban /ez az ország legrégebbi természetrajzi gyűjteménye/ és Szucsavában. Temesvárott híres a Lincu-féle madárgyűjtemény, és mint említették, a galaci és a tulcsai múzeumok természetrajzi anyaga is jelentős. A természettudományos felvilágosítás és népnevelés szolgálatában állnak még a Jassy-i egyetem tengeri biológiai állomásának akváriumai Adiga-ban és a halászati kutatóintézet akváriumai Mamaja-ban, melyeket, sajnos, nem volt alkalmam megtekinteni.

Tekintve, hogy az érdeklődés a múzeumok iránt állandóan fokozódik, mint megállapíthattam, főleg vidéken, komoly kilátás van arra, hogy a múzeumi hálózat rövidesen jelentékenyen sűrűsödni fog. Több helyen értesültem róla, hogy a múzeumok szervezési munkálatai nagyon komoly stádiumban vannak, s például Csikszeredán az egybegyűjtött hatalmas múzeumi anyag egy részét már ki is állították.

Az autonóm magyar tartománynak eddig összesen 6 múzeuma van: Marosvásárhelyen, Sepsiszentgyörgyön, Székelyudvarhelyen, Csikszeredán, Székelykeresztúron és Gyergyószentmiklóson /utóbbi kettő felállítás alatt/. Sajnos, ezek közül csak kettőt - a marosvásárhelyit és a csikszeredait - tekinthettem meg.

A múzeumok munkássága.

A múzeumok munkásságát, akárcsak nálunk, természetesen azok a feladatok határozzák meg, amelyeket a kormányzat a múzeumok elé állított. Feladataik ezek szerint terjeszteni a természettudományos világszemléletet, küzdeni a babonák ellen; a maguk eszközeivel és anyagával segíteniük kell az országot a gyakorlati, elsősorban mezőgazdasági célkitűzések megvalósításában. Utóbbiak elsősorban természetesen a természettudományi anyaggal rendelkező múzeumokra hárulnak. Általában minden múzeum, legyen az szakmai vagy komplex-múzeum, a természeti-történelmi és társadalmi jelenségeket és tárgyakat a maguk fejlődésében mutassa be, és ezzel legyen segítségére egy egészséges politikai szemlélet és világfelfogás kialakításának.

A múzeumi munka, mint mindenütt, elsősorban természetesen az anyag begyűjtésére és annak konzerválására irányul. Ebben az

tekintetben különbség a magyar és román múzeumok között nincs. A tudományos munkásság központjai magától értetődően a nagyobb múzeumok, amelyeknek tudományos személyzete a munkát, akárcsak a gyűjtőmunkát, a Szovjetunióban és a népi demokráciákban egyformán alkalmazott elveknek megfelelően, tervszerűen végzi s mint ezen országokban általában, úgy itt is egyéves és perspektívikus tervek szerint hajtják végre. A terveket a már említett tudományos tanács, illetve a múzeum szakemberei készítik és a minisztérium hagyja jóvá. Csak azon múzeumok tervei kivétel, amelyek a néptanács hatásköre alatt már 6 éve zavartalanul működnek. Az Antipa múzeum, a bukaresti egyetem biológiai fakultásának és az Akadémia megfelelő szakembereinek bevonásával készíti el tervét. Kisebb múzeumok terveiket az illetékes tanács népművelési osztálynak is bemutatják, velük megtárgyalják és azután terjesztik fel minisztériumi jóváhagyásra.

A látottak és hallottak alapján úgy látom, legalábbis természet-tudományi vonatkozásokban, hogy a múzeumok nagyon komoly tudományos munkát végeznek, elsősorban természetesen az Antipa-féle múzeum, és ez főként, sőt mondhatnánk kizárólag az ország faunájának felkutatására és megismerésére irányul. Ahogy értesültem, ezt a munkát mind a minisztérium, mind az Akadémia messzemenően támogatja és kézzelfogható bizonyítékaik azok a kötetek, amelyeket mint a "Fauna Romana" kötetek, nálunk is ismernek és komolyan értékelnek. Kisebb múzeumokban, például a csikszeredai járási múzeumban ugyanezen törekvés nyilvánul meg, itt azonban az igazgató beállítotttsága szerint elsősorban a székelylakta területek, illetve a csiki medence történeti felkutatására és ennek alapján a gazdasági és társadalmi viszonyok fejlődésének feltárására és megismerésére irányul.

A népművelő munkásság alkotja azonban a múzeumi munka zömét, ami, tekintve, hogy meguknak a vezető köröknek megnyilatkozásai szerint is legelsősorban a széles néprétegek politikai és világszemléleti vissza-marádottságát kell megszüntetni - természetesen és érthető. Kiállítások rendezése, köztük vándorkiállításoké, minden múzeum fontos feladata és észleléseim szerint mind tematika, mind a kiállítások megrendezése tekintetében ez a törekvés a meglátogatott múzeumokban észrevehetően kifejezésre is jut. A mai követelményeknek megfelelő kiállításrendezési elvek bevezetésével igyekeznek a meglévő kiállítások anyagát átrendezni, az újonnan felállítandó vagy felállítás alatt álló múzeumokban pedig egynevezett komplex-kiállítások rendezésével akarják feladataikat megoldani. A valamikor, még a század elején az európai múzeumok között is irányt mutató bukaresti természetrajzi múzeum gyűjteményei például, rendkívül gazdag és érdekes anyaguk ellenére kiállításrendezés tekintetében elavultnak, illetve meghaladottnak tűnnek fel, - de máris átrendezte és bővítette kiállításai - nak egyrészt a Föld és az élet keletkezésének, valamint az élővilág fejlődésének szemléltetésére alkalmas anyag kiállításával, és a következő években fokozatosan rendezi át anyagát. Mindemellett azonban teljes egészében bemutatni kívánja az ország faunáját is.

Egy kisebb, most alakulóban lévő múzeum, mint például a csikszeredai, komplex-múzeumnak tematikáját a következőképen állította össze:

Bevezetőként bemutatja a Föld és a világmindenség kialakulását, a szerves élet keletkezését a Földön, a gerinces állatok fejlődését, a fajok változékonyságát és kialakulását. Szemléltető anyagát főleg képekből áll, de a tartományban található fossilis anyagot is kiállítja. Majd rövidre fogott geológiai ismeretanyagot közöl, és bemutatja a tartomány ásványi kincseit, s különösen figyelemmel van azok gyakorlati jelentőségére. Az idevágó témát a következőkép tagolja:

A csiki tartomány talajának kincsei:

- Tüzelőszerek: folyékony, szilárd /tőzeg kitermelés gazdasági jelentősége/, gáznemű tüzelőszerek.
- Ásványok, ércek: vasércek, nem vasércek, réz, arany és ezüst-tartalmú ércek.
- Bauxit és alumínium tartalmu földek: kén-tartalmu ásványok.
- Építőanyagok: mészkő és andezitféleségek.
- Borvizek, iszapok és gyógylapok.

Következik a tartomány növényvilágának bemutatása, különös tekintettel természetesen a kulturnövényekre és erdőgazdálkodásra; bemutatja ezzel kapcsolatban a régi, kizsákmányoló rablógazdálkodás és a mai, tervszerű gazdálkodás közti különbséget. Majd az állatvilág bemutatása következik, lehetőleg saját környezetében, diorámákban. Külön teremben szándékoznak kiállítani azokat az állatokat, amelyek a tartomány területének állattenyésztésében a legfontosabbak és ezzel kapcsolatban adnának hasznos és módszeres felvilágosítást az állattenyésztéssel foglalkozó dolgozók számára. Az állatvilágot a következő rendszer szerint szándékoznak bemutatni:

Gerinctelen állatok: bogarak, lepkék.

Gerinces állatok: halak, csúszómászók, madarak, apró gerincesek, nagy gerincesek és háziállatok.

A természetrajzi részre épül fel és ahhoz szervesen kapcsolódik, annak mintegy folytatásaként, az emberi történelem anyaga.

A történelmi részt a következőkép tagolják:

Az őshorda kora; az anyajogu törzsi társadalom korszaka; az apajogu törzsi társadalom korszaka, majd a csiki történet szemléltetésére helyi anyagból bemutatja a gyűjtögetés, halászat, vadászat és pásztorkodás tárgyi néprajzi emlékeit, a középkori földművelést, kiemelve természetesen a társadalmi különbségeket. A kiállítás egy részében bemutatják a csiki egyház szerepét a középkorban: hogyan segítette az egyház eltakarni a jobbagságot, milyen szerepe volt a tartomány életének kialakulásában. Külön fejezet jut a kiállításban a csiki lázadások történetének, az 1849-es csiki eseményeknek. 1848 után bemutatásra kerül összehasonlításképp egy földműves székely szobaberendezése, a népviselet és az úri osztály életét szemléltető tárgyak és ruházatok. A befejező részben az 1944. augusztus 23-a utáni idők, a

szocializmus építésének és a szocializmus jövő képének bemutatása következik.

Mind ezek kiegészítéseként a volt csiki, és jelenleg élő festőművészek, szobrászok alkotásait állítják ki, és végül a nép művészetének emlékeit és tárgyait szándékoznak bemutatni. A nagyszabású elgondolásból egyelőre csak a bevezető részt és a történeti részből az óskulturák emlékeit, továbbá a néhány természet elfoglaló népművészeti anyagot látjuk kiállítva mutatósan és érdekesen, de az igazgató szerint, miután mind a járási, mind a tartományi tanács a legmesszebbmenőleg felkarolja a múzeum ügyét, remény van rá, hogy a legközelebbi években, a hadügyminisztérium fennhatósága alá tartozó úgynevezett Miko várnak a múzeum részére történő átengedése után, az elgondolás egész teljességében keresztülvihető lesz.

Pontos feladata a múzeumi dolgozóknak népszerű előadások tartása is. Az Antipa múzeum, a múzeum épületében rendelkezésre álló előadóteremben minden vasárnap délelőtt tart népszerű előadásokat olyan témákról, amelyek első sorban az ország állatvilágának különböző csoportjait ismertetik, vetített képekkel, esetleg fal-makkal illusztrálva. De világnézeti és gyakorlati szempontból fontos témák is sorra kerülnek. Így többek között az élet eredete, az élővilág fejlődéstörténete, a kultúrnövények kártevői és az ellenük való védekezés, hasznos állatok stb. stb. Részt vesznek ugyanezen múzeum munkatársai az ismeretterjesztő társulat munkájában is. A filmanyagot, mint értesültem, főleg a Szovjetunióból szerzik be.

A múzeumok általános helyzete.

Fentiek alapján a Román Népköztársaság múzeumairól - véleményem szerint - a következő helyzetkép vázolható fel:

A korábban elmaradott és szinte gazdátlan, elhanyagolt múzeumok ügye a román népi demokratikus köztársaságban is rendkívül fontos állami ügy lett. Az állam minden törekvése arra irányul, hogy a múzeumok a népművelés és részben a tudományos kutatás legfontosabb intézményeivé alakuljanak át. Ennek látható jeleivel és kézzelfogható bizonyítékaival találkoztem mindenütt. Illetékes helyeken nem egyszer kijelentették, hogy a lehetőségekhez képest mindent elkövetnek, hogy a még meglévő hiányosságokon és fogyatékokon segítsenek, mert hiányosságok kétségtelenül mutatkoznak. Pl. lényegesen javítják a publikációs lehetőségeket, amelyek eddig kissé szűkre szabottak voltak, javítani kívánják a román múzeumoknak hasonló külföldi intézményekkel, elsősorban a baráti államok múzeumaival való kapcsolatait - ebben a vonatkozásban több panaszt hallottam - és lényegesen elősegíteni kívánják azokat a törekvéseket, hogy a kiállítások az esztétikai követelményeknek megfelelőek legyenek. E tekintetben a művészeti és népművészeti kiállítások kivételével ugyanis még különösen tapasztalható a lemaradás - még az Antipa múzeumban is, amelyben a nagyon értékes anyag unikumaival együtt nagyon látványos, de

exposíciója régimódi és szinte teljesen hiányzik a didaktikai kerete; a mienkhez viszonyítva szegényes és művészietlen. Ezt a megállapításomat egyébként illetékesek előtt is kifejezésre juttattam. Mint mondták, ezen változtatni is kívánnak és feladatuk tűzték ki, hogy a kérdéssel behatóan foglalkozzanak és mielőbb megoldásokat találjanak. Véleményem szerint - és román szakemberek, az Antipa múzeum munkatársaival folytatott beszélgetésekből megállapíthatólag a román kartársak véleménye szerint is - ennek a körülménynek egyik legfőbb oka az, hogy a múzeumok nem rendelkeznek művészképesítésű szakemberekkel. Sem szobrászaik, sem festőművészeik, sem grafikusaik nincsenek. A kiállításrendezéssel járó kivitelező munkálatokat egy "Decorativa" elnevezésű, a népművelési minisztérium hatásköre alá tartozó vállalat végzi, ahol többszáz ember valamennyi múzeum kiállításának munkálataival foglalkozik és üzemszerűen gyárt kiállítási objektumokat. Szoros kapcsolatok nélkül azokkal a szakemberekkel, akiknek tudományos útmutatásai szükségesek lennének, nagyon gyakran megfelelő hozzáértés nélkül készülnek el preparátumok és a kiállítási készítmények, magukon viselve a futószalagon történő előállítás bélyegeit, alsietettségét és gyakran hiányosságait is. Ennek többek között az is bizonyossága, hogy az ilyen módon előállított evolúciós kiállítás objektumait, melyekből három sorozatban hasonló célkitűzésekkel különböző igényeknek megfelelő kisebb vándorkiállítást is állítottak elő - újabban kivonták a forgalomból és újabb kiállítás rendezését vették tervbe.

Speciálisan természettudományos vonatkozásban hiányosságot jelent az a körülmény is, - főleg a vidéki múzeumok természetrajzi kiállításaival kapcsolatban - hogy a legnagyobb természettudományi múzeumnak, az Antipa múzeumnak a vidéki múzeumok kiállításaival semmiféle kapcsolata nincs, ami pedig, mint a magyar múzeumügy fejlődése során bebizonyult, a múzeumok további fejlődésének egyik nagyon fontos feltétele.

Eltekintve azonban ez utóbbi megállapításoktól, örvendetes tényként szögezhető le, hogy a román múzeológia a felszabadulás után óriási lépésekkel haladt előre. További kiépítése az illetékes szervek egyik nagyon fontos törekvése s velünk és a Szovjetunióval közös úton, hasonló célkitűzésekkel, egyre magasabb nivóra kívánják emelni.

Boros István

JEGYZETEK A KINAI MUZEUMOK KIÁLLÍTÁSAIBÓL.

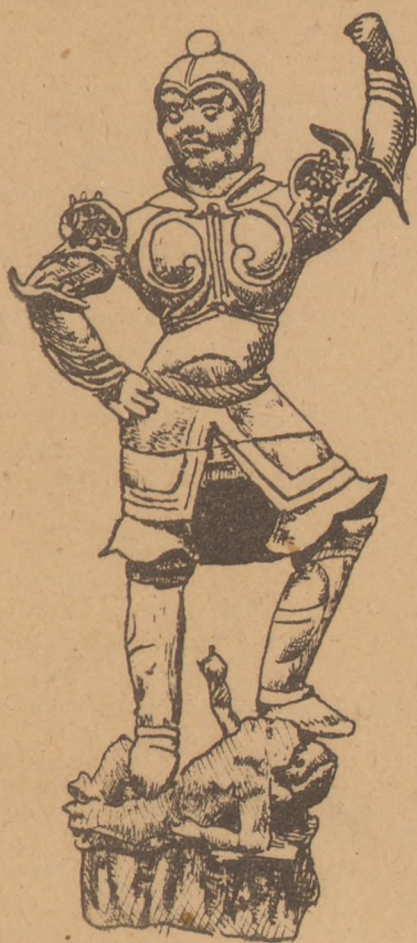
I. Peking. Palota Múzeum.

Az egykori császári palota déli tengelyében fekvő reprezentációs csarnokban, a Tai Ho Tien-ben, a kiemelt műtárgyak kiállításának megtekintésével kezdtük meg múzeumlátogatásunkat. A Palota Múzeum egyes épületcsoportjai igen nagy területet foglalnak el, ahhoz, hogy valaki az egész kiállításon egyszer végigjőjen, kissé körülnézve, legalább egy teljes nap szükséges. Ez a külön kiállítás hozzásegíti a látogatókat, hogy megismerkedhessenek a Palota Múzeum legjelentősebb műtárgyai egy részével akkor is, ha csak rövid idő áll rendelkezésükre. Ugyanakkor segít a kiemelés azoknak is, akik e múzeumot többször keresik fel és az anyagát bőségesen és hosszan tanulmányozzák, mert a figyelmet, az érdeklődést jobban kiváltja. Tovább menve, az egyes tárgyakat magyarázó rajzok, vagy a tárgyról magáról készült pacskolatok és szükséges terjedelmű feliratok teszik jobban megismerhetővé.

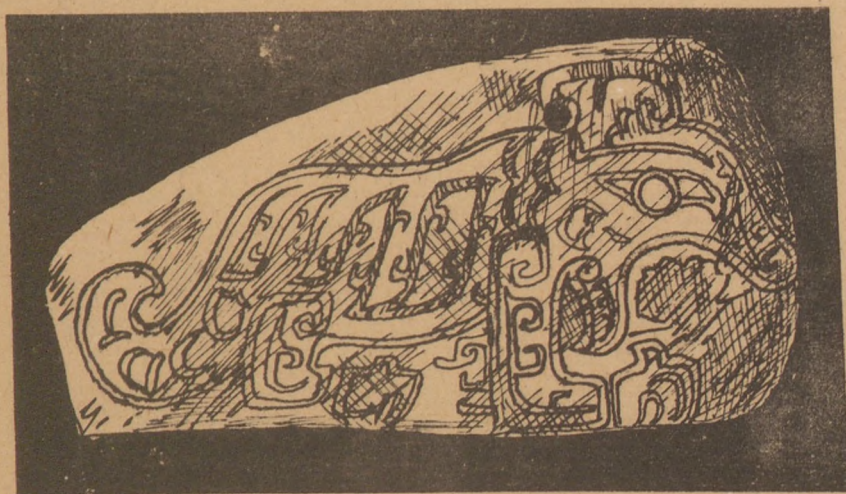
Mindjárt a kiállítás elején láthatjuk az anjang-i, a felfszabadulás utáni ásatások egyik legjelentősebb emléket, az illusztrációiból már ismert tigris domborművet. Végre eredetiben is megismerve, az első, amivel meglepett, a nagysága. Valamivel több mint 60 cm a hosszúsága. A tigris alakja, oldalnézetben, betölti a lapos kő egész felületét. A szélesre nyitott szájából előrevillanó agyarak, izmos lábainak hatalmas karmai erejét és az általa jelentett veszélyt domborítják ki. Kétségtelenül a Sang-Jin korszak /i.e. 1525-1028/ második felének egyik remekműve. Ugyanakkor a kínai hangszerek sorában a legkorábbról ismert, ugyanis, ütésre csengő, tiszta hangot ad, és a rajtalévő lyuk tanulsága szerint, felfüggesztve, mint hangszeret használták. A vonaldíszét a kissé kiemelkedő, egyenletesen csiszolt, legömbölyített-szerű konturvonalak adják meg. Ugyanazzal a tökéletes technikával készült, mint a korabeli áldozati bronz edények agyagöntőmintái.

A korai bronzok közül egy nagyméretű bronz tálat kell kiemelni, amelyik a felirata szerint i.e. 816-ból származik. Alakja nagyjából téglalap alakú, a sarkain elkeresítve. Hossza kb. 1.20 cm. Vagyis méreteinél fogva is kiemelkedik az áldozati edények sorából. Később, a Sanghai Múzeumban, láthattunk még két óriás méretű bronz háromlábú edényt. Ugyancsak a Csou-korszak /i.e. 1028-221/ első feléből. Ezek is, éppúgy mint a Pekingben látható tál, már valóságos emlékmű-számba mennek.

A Csou-korszak második felében a kínai művészet már igen nagy lépéseket tett a való élet ábrázolása felé, szemben az előző korszakok jelképes és elvonatkoztatott ábrázolásaival. Ebből a szempontból igen jelentős egy kb. i.e. 300-ban készült váza, amelyen az ábrázolások egész sorával találkozunk. Így pl. a váza alsó részében két hadicsónak szalad egybe, hogy a katonák a csatát megvívassák. Ennek folytatása egy vár bevétele. A középső mezőben egy vadászat rajzát láthatjuk, majd konyhai sürgést-forgást. A felső mező ábrázolásai közül egy nyíllövő versenyt vehettem ki legtisztábban. A rajzokat a váza testében arany és ezüst berakás-

Sírórző figura i.u. 906.

Tigris ábrázoló dombormű i.e. 1525-1028.

sal és lakkal töltötték ki. Ez a technika a Csou-korszak végén és a Han-korszak /i.e. 206- i.u.220/ elején meglehetősen elterjedt volt.

A kis kiállítás további részében néhány kiemelkedő, Han-tól T'ang végéig /i.u.906/ terjedő századokból származó agyagból készült szörfigurát, korai buddhista sztélét, festményeket, valamint az utolsó ezerév porcelánjaiból, lakk és rekeszzománc tárgyaiból láttunk mutatóban érdekes darabokat. Tanulmányaim szempontjából legérdekesebb volt egy nagyobb méretű kerek, faragott vörös lakkdoboz, peoniákkal és főnixpárral díszítve. Ezt a múzeumi kollégák, a tárgy cédulája szerint, Hsüan Te uralkodásának idejére /1426-1435/, vagyis a Ming-korszak elejére datálják. Hasonló díszítésű kínai faragott vörös lakk tárgyakat Japánban korábbi időre, a Mongol-korszakra /1260-1367/ datálnak, régi hagyományok alapján. A kérdés maga azért fontos, mert a legkorábbi faragott vörös lakk tárgyak koráról van szó.

F e s t m é n y e k a Palota Múzeum északkeleti részében, a Ning Sou Kung palotarészben vannak kiállítva. A felszabadulás után különböző családi gyűjteményekből több olyan régi festmény került elő, amelyekről a tudomány eddig mitsem tudott. Ezek az újonnan hozzáférhetővé tett remekművek igen sokban hozzásegítenek bennünket ahhoz, hogy a korai kínai festészetet jobban megérthessük.

A Szui-korszakból /581-617/ való **C s a n C e - c s' i e n** kiteríthető tekercsképe, a Tavaszi kirándulók, a már stilusában kialakult tájképfestészet egyik legkorábbi példája. A folyó két partján húzódó hegyek és dombok rajza kissé sematikus. Az acélvékony vonalakkal, finoman meghúzott ecsetvonások inkább grafikai, mint festői jellegűek. Mégis már jól érvényesül rajta az a tájképszemlélet, mely jellemzője marad az eljövendő időkben a kínai képeknek. A tájba mindig belelátunk, mintha csak egy magasba emelkedett madár szemével látnánk. Nagyon érdekes a kép színezése is, a hegyeket, dombokat kézzel mélyített zöldszínnel színezték, erről a festői eljárásról eddig nem tudtuk, hogy a T'ang-korszak előtti időre nyúlik vissza.

Az Öt Korszak /906-960/ ugyancsak nagyon jól van képviselve. **T u n g J u a n** tájképein jól megfigyelhetjük, hogy ebben a korai időben a tájképfestészet még milyen realista igényeket szolgált. A folyó tölcsős partján körhálót emelnek ki a halászok. Az innenső part felé csónak tart, amelyre a parton már többen várnak. A háttérrel, majdnem a keskeny hosszúkas kép felső széléig, betölti a dombok vonulata.

Egy másik tekercsképet, ugyancsak az Öt Korszakból, **K u H u n g c' s u n g** Múlatozás Han Szi-cai házában színes illusztrációból már korábban is ismertem. /China Pictorial, March, 1954./. A 332 cm hosszúságú kép öt különböző jelenetet mutat be. A képen szereplő számos női alaknak a ruhája rendkívül finom színárnyalatokkal van megfestve, a legnevezetesebb T'ang-kori hagyományok szellemében. Az intériour részletek azonban új és szokatlan mélységet adnak a képnek. Az eredeti képet szemügyre véve, azonnal látható volt, hogy többszörösen javított és a legtöbb színt átfestették. Az e-

deti színek szépségét azonban később nem tudták pótolni és szerencsére, egyes helyeken ezek még jól láthatók. Az arcok nagyszerűen vannak megfestve. Az arckifejezések hosszú skáláját lehet leolvasni. Talán legeredetibb állapotában maradt meg a buddhista pap és a táncosnőnek tapsoló zöldruhás nő figurája.

A kerámi a gyűjtemény a palota gyűjtemény nyugati szárnyán, a C'u Ning Kung palotarészben található meg. Mondanom sem kell, hogy ez a gyűjtemény is hatalmas, az itt kiállított darabok száma ezrekre megy. Azonkívül a Palota Múzeum északnyugati szárnyában, az egykori palota csarnokok berendezését érintetlenül hagyott részekben, továbbá a Nyári Palota különböző épületeiben, egyéb különböző anyagból faragott dísz tárgyakkal és Nyugaton a kínai császárok részére készített díszórákkal együtt, még jobbra késői porcelánoknak további ezrei láthatók.

Ez a kiállítás kétségtelenül a kínai kerámiáról a legteljesebb és a legjobb áttekintést adja. Ugyanakkor, a legújabb ásatások eredményei alaposan megváltoztatták azt a képet, amit az eddigi kutatások idejéig, különböző feldolgozásokból a kínai kerámia korai /i. u. 1278-ig, azaz a Szung-kor végéig/ időszakára vonatkozóan nyerhettünk. Ezeknek alapján ma már látjuk, amit azelőtt senki sem sejtett, hogy a mázas cserépedények készítése a Sang-Jin korszakban /i. e. 1523-1028/ kezdődött meg és, hogy színes porcelánedényeket már az i. u. 3. század végén gyártottak. A Tang és Szung-korszak különböző műhelyeiről szóló fejezeteket kétségtelenül újra kell írni. Ez a munka, előreláthatólag, jó néhány évet vesz majd igénybe, de a legjobb kínai szakemberek, ahogy tőlük maguktól hallottam, már igen szorgalmasan dolgoznak rajta.

A Palota Múzeum északkeleti épületrengetegében a korábban előkerült régészeti leletek, a különböző korok iparművészeti alkotásai vannak kiállítva. Egészen sajátos ennek a szárnynak a hangulata. Magas téglakerítések között vezet az út, ebből ágaznak el derékszögben, a kelet-nyugat irányban tartó mellékutak, kis kapun lép be az ember a palotarész téglákkal borított udvarára, ez megint magas téglafallal van körülvéve, egy-két kiállítási csarnokot megnézve, ugyanazon a kapun keresztül újra a mellékutára jut ki az ember, hogy hasonló módon a további öt-hat részt lehet meglátogassa. Az egyes udvarokon még láthatóak a két faragott kő tartotta hosszú póznák, ahová valaha a lovakat kötötték ki. Nagyon kevés udvarban található fa, hogy zöld színével változatosságot vigyen a téglafalak, a sárga és zöld cserépdíszek tengerébe. A csarnokok, a házak, fából épültek. Stílusuk nagyjából azonos, akár a Ming, akár a Csing-korszakból /15-18. század/ származók legyenek. Szépségük mégis vitathatatlan, bár nehezen leírható. A harmonikus és előírt elhelyezésüknek újra és újra visszatérő ritmusa és a térben való elhelyezésüknek mesteri koncepciója teszi őket talán felejthetetlenné. Különösen az utóbbi terén látható, hogy a palota kialakulásánál a kínaiak több ezer éves gyakorlata milyen nagyszerűen jut kifejezésre.

II. PEKING. TÖRTÉNELMI MUZEUM.

Ez a múzeum voltaképpen a Palota Múzeum déli része. A hatalmas méretű udvarban kétoldalt, a fal tövében, húzódó földszintes hosszú csarnoksor a történelmi kiállítást tartalmazza, amely a pe-

kingi ősember korától a Han-korszak végéig készült el. Jelenleg folyik a T'ang-korszak végéig terjedő rész felállítása. A múzeum másik része a Vu Men kapu /ezen keresztül vezet az út a Palota Múzeumba/ felett emelkedő U-alakú csarnoksor. Ennek középső részében rendezték meg az elmúlt évben, május-október hónapokban, az egész Kínában építkezések alapozásánál előkerült régészeti leletek kiállítását. A kiállított néhány ezer darab jól képviselte az elmúlt négy évben előkerült mintegy százötvenezer leletet. Ezeknek jelentősége rendkívül nagy. Nem egy szempontból megvaltoztatták azt a képet, amit Kína régi kultúrájáról eddig nyertünk. Az új leletek teljes feldolgozása, természetesen, még nagyon sok munkát ad a kínai régészetnek. A mozgósítható összes szakemberek most ezekkel a kérdésekkel foglalkoznak. Időközben az ásatások újabb és újabb leletek százait hozzák napvilágra. Ugy, hogy kétségtelenül az elkövetkezendő időkben sokkal nagyobb eredmények várhatók a kínai régészet területén, mint a művészet-történetén. Szerencsére azonban Kínában e két tudományág sokkal szorosabb kapcsolatot tart fent egymással, már az egyetemi képzés ideje alatt is, mint nálunk.

Erről a régészeti kiállításról röviden már írtam az Élet és Tudomány 1955. évi 8. számában. Mind népszerű cikkekben, mind kimerítő tanulmányokban a témához, remélem, többször fogok majd visszatérni.

III. PEKING. ZSÜ PÉON EMLÉKMÚZEUM.

Múlt év október 17-én nyitották meg a nagy kínai festő volt ott-honában. Létrehozásán az özvegye fáradozott legtöbbit, képeket szerzett vissza, átengedte a házat teljes berendezésével. A kerten keresztül az út Zsü Péon /Hszü Pei-hung, 1895-1953, a pekingi művészeti akadémia volt igazgatója/ stúdiójához vezet. A festőállványon ott áll halála miatt befejezetlen nagy képe Lü Szin és Csü Csü-pairól; a konturok tussal meghúzva, a háttér kockára osztva. Egyébként olajképei vannak itt kiállítva. A legkorábbi 1925-ből, amit 1919-től 1926-ig tartó párizsi tartózkodása alatt festett: Ádám és Éva kiűzetése, mely még formáival is, színeivel is kissé merev. 1935-ből, ugyanazon évből; amikor Moszkvában volt nagy reprezentatív kiállítása, két szép képe is látható. A fűdők és Akt a tükör előtt. Ekkor már kompozícióban és a színek összehangolásában igen nagy utat tett meg. Az 1940-ben festett fiatal lány portréja a legmerészebb színeiben, a 42-ből származó képen, amelyen egy nagy fa dominál, a zöld szín nemes tónusai uralkodnak a képen. A fől szabadás után festett katona és tengerész portréi nagyszerű tanulmányok.

A következő kiállítási helyiségben, amely eredetiben fogadószoba lehetett, nagyméretű történelmi tárgyu képei láthatók. A következő szobában pedig kínai stilusban festett művei. Itt láthatók többek között Rabindranath Tagoréről festett híres portréja, Csü Juan Kilenc énekéhez készített illusztrációk, továbbá állatképei, kacsák, kakas, macskák és első sorban is lovak. Egy harmadik szobában forgatható állványra szerelt keretekben grafikai láthatók, igen gondos tanulmányai, amelynek alapján a kínai jellegű festészetébe is nagyobbigényű kompozíciót, szilár-

dabb felépítést, realista törekvést tudott belevinni.

Egykori hálószobája éjjeliszekrényén egy kalligrafiai munkának egyik kötetére bukkantam. Ő is, mint megannyi festőtársa, legnagyobb szorgalommal tanulmányozta a régi kínai mesterek írástílusát. Ebben a szobában Zsü Péon meghagyta a japán stílusú tokonomát /képfülkét/, amelyet a ház előző, japán gazdája építtetett be.

IV. NANKING. MUZEUM.

Jelenleg még az egyetlen múzeum-épület Kínában, amely erre a célra készült. A Liao dinasztiák palotastílusát utánozza. Noha jelenleg provinciális múzeum, kiállításán még mindig szerepelnek Kína egész területéről származó régebbi és új leletek. Kiállítás a történelmi sorrendet követi. A Sang-Jin kor datálása terén még nem alakult ki egységes nézet. Itt pl. i. e. 1562 - 1066-ra datálják. Ez a kor különben ebben a múzeumban nagyszemű leletekkel van képviselve. Pl. egy igen nagyméretű szegletes ting-gel. Ennek fordított U-alakú fülén egymással szembenező két ragadozó között emberi arc vagy álarc látható és így azon kis-számú emlékek közé sorolható, amelyen az ember, bár még látszólag alárendelt helyzetben, de mégis szerepel. Egy másik érdekes lelet az egyik anjangi sirből előkerült fafaragvány tigris rajzával.

Érdekes adatok a legkorábbi pénzforgalomra vonatkozólag. A kezdetben általánosan elfogadott kaori gyöngyöt utánozták gyöngyházból kifaragva. A nagyméretű kagylókból három volt azonos egy kaori értékével. Viszont egy p'eng 13 kaoriból állt. A kaori gyöngyöknél nem számított színük fehér volt-e vagy szürke. A Han-korszakban egy kínai láb, mint mértékegység /Csih/ hossza azonos volt négy korabeli ásópénz hosszával. Különben a láb mércéi bronzból is, csontból is, előkerültek újabb ásatásoknál.

Az utolsó 10-15 év, de különösen a felszabadulás után eltelt öt esztendő szecsuan leletei a Han-korszakról egyre több felvilágosítást adnak. Így például Nankingban négy szögletes téglák ábrázolják a halászat, az öntözéses földművelés és a víztárolás egykori módszereit. A szecsuan agyagból készült sirfigurák között nagyon jelentős a földműves figurája, jobbkezevel ásóra támaszkodva, a balkezeben vesszőből font lapátot tartva. Övébe dugva, félkör alakú markolatgombos tört láthatunk és viseletének minden egyes részlete jól megfigyelhető.

A Hunan tartománybeli Csangsa lelőhelyet érdekes lakkleletek képviselik. Pl. egy fedeles kerek tolelt doboz az oldalán vörös alapra festett női figurák sorával. Ez itt a Han-koról van datálva, viszont a pekingi Történelmi Múzeum legújában megjelent csangsai katalógusa az analog lakk dobozokat a Harcoló Államok korára /i. e. 480-229-re/ helyezi.

A Kanszu tartománybeli világhírű tunhuangi barlangokból egyik vitrinben néhány kisméretű freskótöredék látható. Tudtommal más kínai múzeumokban hasonló darabok nem találhatók. A barlangtempom környékén talált T'ang-kori sirfigurák azonosak az akkori

két főváros /Csangan, a mai Szián és Loyang/ vidékén előkerült sírfigurákkal. Ez a tény abból a szempontból fontos, hogy bizonyítékul szolgál emellett, hogy a tunhuangi barlangok freskóiban nem egy bizonyos provinciális stílus megnyilatkozását kell látnunk, ahogy ezt eddig több nyugati kutató tartotta, hanem a fővárosok legjobb festőiskolái stílusának átvételét.

V. SANGHAI. MUZEUM.

A Sang-Jin korszak datálását i. e. 1700-1100-ban fogadták el. Nagyon érdekes két, lelőhely nélküli, bronztokosbalta látható ebből a korból, az egyikken egy, a másikon két írásjeggyel. A különböző korok általában mind jól vannak képviselve pl. az itteni festmények határozottan jobbak, mint a nankingi múzeumoké. Határozottan kiemelendő, hogy az utolsó fél évszázad iparművészetének gyűjtésére is nagy gondot fordítanak. Hogy különben kevés jegyzetet csináltam ebben a múzeumban, annak fő oka az, hogy egy 54 oldalas nyomtatott vezetővel a kezemben néztem végig a kiállítást. Ebből a szempontból is úttörő példát mutat az itteni múzeum.

A kiállítás felépítése különben történeti igényű. Ugyanakkor a kiállított anyag 90 %-ban művészeti jellegű. Ezt az ellentmondást a múzeum vezetője is, a Sanghai városi tanács kulturális ügyosztályának vezetője is, jól látja és gondolkoznak azon, hogy egy új kiállításon az anyagot egységesítsék. A kérdés természetesen bonyolult, viszont a kibontakozást elősegítheti az a körülmény, hogy a legközelebbi nagy múzeum, a nankingi, történelmi jellegű és ez a karaktere azáltal is jobban domborodik ki, hogy hiteles ásatásokból származó leleteket állít ki. A sanghaji múzeum régészeti leletei magángyűjteményekből, vagy műkereskedelemből származnak. Lelelőhelye így csak elenyészően kevés műtárgynak van és természetesen ezeket sem lehet kétségtelenül hitelesnek elfogadni. Talán tényleg érdekesebb lenne evvel az anyaggal a kínai művészet fejlődésének történetét hangsúlyozni. Vagy másik megoldásként, Kína többi múzeumaitól hiteles anyagot leltében megszerezni és a történeti oktatás szempontjából a kiállítást tanulságosabbá tenni.

VI. HANGCSOU. CSEKIANG MUZEUM.

Az újabb kőkor ezen a vidéken, a kiállítás magyarázata szerint, i. e. 508 körüli időig tartott. Nevezetesebb lelőhelyek Hangcsou-Lao Ho-hegy, Sausing, és Jang-cou.

Az i. e. 585-től kezdődően, a Csou korszak második felében, Csekiang provincia a Jü államnak volt egy része. A kiállított két egyenes hosszú kard közül az egyik hosszabb felirattal ellátott, eszerint az egyik Jü császár tulajdona volt.

A Han korszak leletei közül kiemelkedik egy kisebb bronz lovas-

figura /Sausing-ból/, továbbá egy vasból készült edény, mint a legkorábbról ismeretes példány.

A Han-korszak utáni idők /3-5. század/ legszebb tükrei ugyancsak Sausingból ismeretesek. E múzeum kiállításán három nagyszerű példányt láthattam belőlük. Az újabb ásatások leletel alapján a fenti századokban Sausing bronzöntő iparán kívül még igen fejlett kerámia-műhelyekkel is rendelkezett.

Köztudomásu, hogy Hangcsou a Szung-korszak /960-1278/ második felében, mint a Kínai Birodalom fővárosa élte virágkorát. Moha ezt a tényt a múzeum kiállítása nem reprezentálja kellőképpen műtárgy és dokumentációs anyaggal, mégis, tud újat és tanulságosat mondani róla. Így pl. az irodalomban eddig "Északi szeladon" néven ismeretes porcelánedények a Lungcsüan-ban készült porcelánok egyik csoportját képviselnék. Vagy eddig jóformán ismeretlen Szung-kori lakkokból láthattunk két kerek, fedeles, sima, festett, fekete lakkal bevont dobozt a kiállításon /új ásatási anyag/. Sajnos nem eredetiben, csak fotokópián ismerhettem meg Li Szun tusfestményét, amely a Nyugati-tó partján alterülő Hangcsout /régi nevén: Linant/, mint fővárost mutatja be. Amennyire futtában megállapítható volt, a festő meglehetősen hűen iparkodott visszaadni az épületek elhelyezését, a pagodák formáit, úgyhogy rendkívüli módon hozzásegít bennünket ahhoz, hogy a régi költők és írók által számtalanszor megénekelt Hangcsou egykori szépségéről jó fogalmat alkothassunk.

VII. KANTON. A KULTURPARKBAN LÉVŐ MUZEUM.

Az újabb kőkori leletek között fontos a Haifun-szigeten /Kanton közelében/ 1942-ben a Szun Yatszen-Egyetem által folytatott ásatás eredményei. Hainan-szigetről is van néhány leletük.

A T'ang-kori - ritkán látható - kisebb méretű faszobrokból nagyon jelentős gyűjtemény látható, mely Kanton egyik legrégebbi buddhista templomából, a Kuansao-sse-ből származik.

Az Új Kína iparművészetében olyan fontos szerepet játszó Sehvan kerámia-város multjára vonatkozóan is szép gyűjtemény van kiállítva, sőt a mai is megtalálható, emeletesen emelkedő hosszú kemencéket egy kis modellel mutatják be. A Ming-korszakból kevesebb a darab, de a Csing-korszakból, egészen a 19. század végéig, már a gyártás minden egyes területéről sok és reprezentatív darabot találhatunk. Edények mellett készítették állat /papagály, kacsá/ és ember figurákat /klasszikus költők, Tamo/, továbbá épületdiszeket.

A Múzeumban láttam a Délkinában-Hátsóindiában és Indonéziában elterjedt bronzdobokból a legnagyobb gyűjteményt. Két nagyméretű és 8 kisebb dobból áll. Ezek minden valószínűség szerint Délkinában készültek. Idejüket a múzeum magyarázó szövege a Han-korra /i.e. 206- i.u.220/ datálja. /A Hopp Múzeum letétnyagában is van egy ilyen dob./

VIII. KANTON. MUZEUM.

Az egykori városfalon emelkedő négyemeletes, 15. századi pavilonban elhelyezett múzeum földszintjén két időszaki kiállításra találtunk. Az egyik a modern kínai tudomány úttörőjéről, Co Po-csi-ról /1818-1869/ emlékezik meg. Ahogy a magyarázatból megtudtuk, a csillagászat, a matematika, a földmérés területén ért el igen jelentős eredményeket. Mint professzornak is igen nagyok az érdemei, a tanítványai térképezték fel először Kwantung-tartományát.

A másik kis kiállítás Sehvan-nal foglalkozik. A kerámia műhelyek története a Szung-korra nyúlik vissza, amikor is Kanton-tól kb. 40-km-re délre, Jang-kiang néven ismert helyen működtek, és csak a Ming-korszakban költöztek át Sehvanba. Az egykori műhelyek hulladékdombjait most a sehvani kerámikusok maguk ássák ki, hogy művészetük multját tisztázhassák. Az előkerült Szung-kori darabok fala barna, a vastag máz színe pedig kék. A Ming-kori darabok közül kiemelkedtek: egy kék és zöld mázzal futtatott tál, a közepén kacsával és lótuszvirággal díszítve, reliefdiszes barna biscuit-darabok, nagyobb méretű tagolt-testű vázák, a középső mezőkben tájképpel díszítve.

/Ebben a korban Kanton közelében nem egyedül Sehvan-város foglalkozott fazekasiparral. Másik a Kanton-tól keletre fekvő Tung-huan volt, ennek egykori működésére most figyelnek fel a kínai kutatók./

A Csing korszakban /1644-1912/ Sehvan gyártmányai között találjuk a Csün-yao néven ismert mázas edények másolatait; világos-zöld, barna, "kigyóbőr"-mázas edényeket, sang-de-boeuf-vázákat, almazöld mázas darabokat, ötszínű mázzal díszített vázákat és tálcákat. Sziámra való kivitelre nagy számmal készültek fehér porcelánok kék, vörös és sárga színnel kifestett jellegzetes sziámi ornamentikával. A házzal használatra készült darabok közül a faszén kézmelegítőket emelném ki, amelyeket a fatörzsből kivágott hasonló darabokat utánozzák. A figurák stílusa a 19. század végén igen fellendült Pan Yü-szu működése révén, aki Franciaországban is járt tanulmányúton és akinek női figurái különösen jó alkotások. A mester később Csing-töcsenben is dolgozott és 1910 táján halt meg.

Az emeleti kiállításokon több évszámmal datált buddhista kőszobrot láttunk /358 /?/, 555, 560, 586, 675, 697 és 946-ból/.

A régi pénz gyűjtemény darabjai közül feltűntek, mint ritka darabok, hal, emberarc /álarc/ pénzek.

A délkinai bronzdobok itt is több darabbal vannak képviselve: két kisebb, két közepes, egy nagy és egy óriás méretű példánnyal.

A régi kínai víziórákból egész Kinában csak három példány maradt meg. Az egyiket, amelyik 615 éves, itt láttam kiállítva és a másik kettőt, amint hallom, Pekingben található. Régebben az európai órák átvétele előtt, minden városban, a Dobtoronyban található volt belőlük, hogy annak alapján minden két órában a lakossággal az időt közölhessék.

Az újabb ásatások közül főleg a Han-kori leletek jelentősek. Történelmi források alapján ez a vidék ebben a korszakban került kínai fennhatóság alá. A feltárt sírok tanulsága szerint Kanton vidéke már ekkor fontos kínai gazdasági és kulturális centrum volt. A sírleletek között nagyszámmal találhatók zöldmázás házmodellek. A háztípusok ritkán ismétlődnek. Különös figyelemre tarthat számot a cölöpökre épített rizsraktár épülete.

/A következő számban folytatjuk./

Horváth Tibor

KIÁLLÍTÁS - RENDEZÉSÜNK JÖVŐJE

- ezt az összefoglaló címet adtuk a kiállításrendezésről elindított anketának, melynek első hozzászólásait itt közöljük a Múzeumi Hiradó 1955. évi I. számában.

A magyar múzeumi kiállítások rendezésének módszere külföldön is elismert nivót képvisel. Többen hiányolják azonban, hogy a kiállításrendezésnek aránylag kevés az irodalma, a gyakorlat eredményeit nem rögzítettük eléggé és nem értékeltük olyan módon, hogy ez a jövő fejlődés alapja lehetne.

A rendezés kérdései iránt fokozódik az érdeklődés nemcsak a szakemberek, de a népművelés munkatársai, a múzeum-barátok és a művészeti kritikusok körében is. Az országos múzeumok 1954 évi évkönyveiben értékes összegező tanulmányok jelentek meg a múzeumi kiállításrendezésről. A Múzeumi Hiradóban is olvashattunk figyelemreméltó megállapításokat, például legutóbb a Mezőgazdasági Múzeum munkájáról szóló cikkben.

A Múzeumi Hiradó számaiban ebben az évben soravesszük a különböző típusú múzeumi kiállítások rendezésének kérdéseit. Szeretnénk, ha az ankét, amelynek keretében több ismert szakemberünket hozzászólásra kértünk fel, sokoldalú vitává szélesedne és végül hasznos irányelvek, jó gyakorlati megoldások elterjesztését segítené.

A szerkesztőbizottság.

SZEMLÉLTETÉS RÉGÉSZETI KIÁLLÍTÁSAINKON.

A régészeti kiállítások célja, hogy a leletek bemutatásával szemléltetővé tegye az elmúlt korokat. A leletek értelmét feldolgozások, összehasonlításuk és értékelésük során kialakult történeti eredményekkel adjuk meg. Eszerint két dolgot kell kiállítanunk: tárgyat és magyarázatot; mivel pedig a régen használt tárgyak nagy részének készítését és használatát sem ismeri a mai ember, szükséges ezek bemutatása is. Magyarázni való tehát rengeteg van, ezzel szemben az a tapasztalatunk, hogy a múzeum látogatói nem olvassák el a hosszú szövegeket. Felvetődött már régen - és komoly gondot jelent manapság is - hogy ne szavakon keresztül, hanem szemléltetően tegyük érthetővé a mondanivalót. Ennek sokféle módja van, a legfontosabbakat felsorolom: 1/ fénykép, 2/ térkép, 3/ ma is használt kezdetleges /kő, csont stb./ munkaeszközök kiállítása a leletek mellé, hogy használatuk módját érzékelteessük, 4/ az izmusok korának múzeumrendezésében mintázott, lemezből kivágott, vagy huzalból szerkesztett magyarázó idomokat készítettek /pl. kéz, a-mint fogja a szerszámot/, 5/ szobrászilag elkészített diorámák, amelyek egy-egy kor életét tájképi környezetével együtt sűrítik /nálunk régészeti kiállításon nem nagyon alkalmazták, inkább csak a házak kisméretű mintáit mutatták be/, 6/ egy-egy kor életét bemutató nagyméretű rajz vagy festmény /különösen régebbi kiállításainkon használták a magyarázatnak ezt a módját/, 7/ közvetlenül a tárgyak mellé vagy tárgyak alá felrajzolt magyarázó rajz.

Valamennyi eljárás egyezik abban, hogy hosszadalmas leírások helyett egyetlen tekintettel átfogható módon magyarázza a tárgyak használatát stb. Nézzük most ezeket abból a szempontból, hogy melyik jelenti közülük a magyarázat leggazdagabb lehetőségeit és egyúttal melyikkel érhető el a leghitelesebb közlés. Szem előtt kell tartanunk azt is, hogy a térképi magyarázat háttérben kell maradjon a tárgyak mögött, mert aki múzeumba megy tanulni, elsősorban a múlt hiteles, egykoru emlékeit kell megismerje. Vegyük tehát sorra a lehetőségeket:

1/ F é n y k é p használatát - nézetem szerint csak az ásatási felvételekre, esetleg az illető korszaknak a múzeumban meg nem lévő tárgyaira kell korlátozni. A fénykép ugyanis - pl. a kőbaltá használatának bemutatásakor - az embert és a környezetet is szemlélteti. Márpedig pl. az újabb kőkorból hazánkban nem pál - más, páfrányos környezetben élt az ember és nem pápuák laktak itt. Amit tehát nyerünk a révén azzal, hogy a kőbaltával való munkát fényképen mutatjuk be, elveszítjük a vámon, mert a szemlélő helytelen benyomást kap a környezetről és az emberfajtáról. Az elmondottak egyaránt érvényesek különálló fényképekre, vagy összevágottakra /montázs/. Még a fényképek embertani felhasználását is csak kétkedve ajánlhatjuk, ugyanis a haj, szakáll és bajuszviselés, ruházat, ékszer stb. ma egészen más mint régen volt és így akarva-akaratlan helytelen képet rögzítünk az elmúlt korok emberéről. Fénykép helyett itt is a kiállított kő - ponyvákra készült tudományos elképzelést kell illesztenünk, legyen az rajz, vagy szobor.

2/ A t é r k é p e k használatát csak helyeselni lehet, de - a lehetőségek határain belül - nem mai térképet használjunk, hanem

az illető kor növény, és vízrajzát vegyük alapul. Pl. ha a mai Alföld képeire vetítjük a leleteket, érthetetlen lesz, hogy miért maradnak nagy lakatlan foltok ott, ahol ma emberek élnek. A régi vízjárta területek térképén a település eloszlása értelmet kap /pl. vízparti települések/. Ugyanigy az erdőségek feltüntetése magyarázatot adhat Dunántúl egyes lakatlan területeiről stb. A térkép nemcsak a település magyarázatára alkalmas, hanem kitűnően használták és használják a művelődések keresztteződésének, a vándorlásoknak bemutatására. A térképnél is az kell legyen a törekvésünk, hogy halvány alapján a magyarázandó tárgyak rajza vagy fényképe uralkodjék, hogy a kiállított anyaggal való kapcsolatot mindenki első ránézésre észrevegye.

3/ Az u.n. "természeti népekről" készült fényképekkel ellentétben kitűnő és nagyon is ajánlható magyarázatul szolgálhatnak a régi eszközök mellé kiállított, manapság is még használt kő-, csonteszközök stb. A környezetükből így kiemelt tárgyak kiválóan alkalmasak pl. a nyélbeillesztés, odakötözés, ragasztás stb. módjának érzékeltetésére. E magyarázat felhasználásának korlátja, hogy a Néprajzi Múzeum -nagyon helyesen- csak kivételesen ad kiállításra kölcsön ilyen tárgyakat. Eredeti tárgy hiányában felhasználhatók természetes nagyságban készített fényképek vagy rajzok is.

4/ A mintázott, lemezből kivágott vagy huzalból készített magyarázó eszközöknek -régészeti kiállításokon- érzésünk szerint nem sok keresnivalójuk van. Semmivel sem értelmesebbek mint a rajz, ezzel szemben tárgyként jelentkeznek és játékoságukkal elvonják a figyelmet a kiállított leletekről.

5/ Igen költségesek /régészeti kiállításokon nem is használják/ az életkép-szerű diorámák. Kétségtelenül maradandó hatást keltenek a nézőben, s egy-egy kor képeinek összesűritésére alkalmasak lennének. A földrajzi környezet, állatvilág, lakás, munka, embertani alkat stb. stb. mind kitűnően szemléltethető a diorámában. Megtervezésük nagyon komoly tudományos és művészi feladat, hiszen nem csupán a külsőségeket kell szemléltetnünk, hanem szinte a drámai szerkesztés módján a társadalmat is érzékeltetnie kell. Érdemes lenne kísérletképpen egy-egy kor diorámáját /az emberi alakokat átlag egytőrd nagyságban/ alapos tudományos előkészítés nyomán elkészíttetni.

6/ Valójában mindaz, amit a diorámákkal elérhetünk, megvolt régebbi múzeumban, ahol az egyes korokat nagyobb méretű rajzban, vagy festményben ábrázolták. Kár arra szót vesztegetnünk, hogy ezek a képek rendszerint idillikus életképek voltak, mert a szemléltetés szándéka helyes volt. Hibájuk - s ez a diorámára is vonatkozik - hogy egyetlen helyre sűrítik egy-egy terem minden mondanivalóját. Meg lehetne kísérelni, hogy a tárlók felett folyamatos képszalagon minden tárló tárgyi anyagát korszerű életképben magyarázzuk. Ez is igen komoly tudományos és művészi feladat lenne, viszont felejtethetetlen módon szólaltatná meg az egyes régészeti korszakokat és az írott szöveget úgyis szólván termenként néhány mondatra csökkentené. Az ilyen kísérletnél nem szabadna jelzésszerűen egyszerűsített alakokat, tájat, stb. festeni, hanem a valósághoz hűen kellene a képeket megfogalmazni. Jól tudom, hogy sok helyen komoly tudományos nehézségek lennének, de ezt át lehetne hidalni, úgy, hogy amit biztosan tudunk azt erősebb vonallal lehetne rajzolni /pl. az embertani alkatot, eszközöket, házat, állatokat/, ami pedig bizonytalan, vagy csupán feltevés, azt

egy árnyalattal halványabban tüntetnők fel. Egy-egy ilyen tudományosan előkészített képszalag művészi megtervezését csak érett művészre lehetne bízni, mert másként a legszebb tudományos eredmények is elsikkadhatnak.

7/ Végül a r a j z -amint ma is használjuk- az egyes tárgyak mellé tett magyarázatul vagy a viselet érzékeltetésére stb. sokkal jobb a szövegnél. Szükségtelennek tartjuk a rajz előnyeit részletezni, mert számtalan kiállításon bevált már. Am itt is fenyeget a túlmagyarázás, vagy a rajz öncélú alkalmazása. Éppen egy magam által rendezett kiállítást hozok fel példának. Nemzeti Múzeum régészeti kiállításán a kúnágotai fejedelmi sír maroknyi leletét egy nagy tárló majdnem életnagyságú emberére és lovára szereltük. Nyilvánvaló, hogy az elképzelést egy kisebb rajz is éppen ilyen jól szolgálta volna.

Mindezek elsősorban azokra a korokra vonatkoznak, amelyekből nem maradt fenn egykoru ábrázolás. Amennyiben ilyen lenne, feltétlenül ezt kell használni. Itt csupán arra szeretném a figyelmet felhívni, hogy csak bizonyos mértékig engedhetjük meg, hogy pl. a hazai középkori leleteket, egykoru külföldi farszobrokkal, rajzokkal, képekkel magyarázzuk. Ugyanis a népi különbségek az embertani jellegben, a ruházatban, építkezésben stb. biztosan megvoltak.

Összefoglalva a szemléltetés módjainak áttekintését a magunk részéről feltétlenül a tudományosan megtervezett és művészi értékű rajzokat tartjuk jónak. A túlegyszerűsített rajz rendszerint csak azt képes magyarázni, amit egyetlen odairott szó is elmond.

László Gyula

A MUZEUMI KIÁLLÍTÁSOKAT TERVEZŐ MŰVÉSZ FELADATAI.

A korszerű múzeumi kiállításnak eszmei-tudományos mondanivalója van. A kutató a kiállítandó tárgyakat is ennek szellemében válogatja össze. A kiállított tárgyak tehát már nem önmagukért kerülnek kiállításra, hanem azért, hogy a kutató eszmei tartalmú tudományos mondanivalójának bizonyító erejű tanujelei legyenek. A kiállítás tehát elsősorban a múzeumi anyag ismertetésén keresztül nevelő, ismeretterjesztő szándékú. Mindig a tudomány leghaladottabb álláspontját van hivatva a művelődni vágyó dolgozó felé közvetíteni. Ennek következtében a kiállítandó tárgyak elrendezése is a megváltozott új szempontok szerint történik. Ma már nem csupán az esztétikai szempontok a fontosak, hanem sok minden egyéb is. Így kerülnek gyakran eredeti tárgyak közé másolatok, fényképek, stb., mert nélkülök fontos dokumentumok hiányoznának, s hogy a tudományos gondolat csorbitatlanul végigvezethető legyen, gyakran szükséges olyan tárgyakat is bemutatni, melyek nincsenek a múzeum birtokában s melyek megszerzhetetlenek. Gyakran pedig olyan mondanivalót kell képszerűvé tenni, amihez tárgyi anyag nem kapcsolható, mert nem is létezik ilyen megfelelő tárgy. A bemutatott tárgyak eredeti felhasználását kell magyarázni stb./pl. analógiák bemutatásánál/. Itt

azután sok magyarázó rajz, fénykép stb. válik szükségessé.

A kutató tudós mellett a tervező munkája fontosabbá válik. A művésznak kell kifejezni mindazt, amit a kutató a kiállított tárgyakkal kapcsolatban el akar mondani.

A múzeumi kiállítás vizuális jellegű. Szemünkkel érzékeljük. Minden vonatkozásban látnivalót kell nyújtania. Amióta nem elégszik meg a kiállított tárgyak egyszerű bemutatásával, hanem sok elméleti mondanivalója is van, a tárgyak mellé irandó szöveg mértéktelenül felduzzadna. Ezen a ponton van legfontosabb szerepe a kutató segítségére szövő művésznak.

A művész, a kutató által meghatározott tudományos anyagot képivé változtatja, szemléltetővé teszi. Sok felirandó szöveg helyett ábrát ad. A látogató számára kevesebb fáradtsággal, könnyebben érthetővé, közérthetőbbé teszi mindazt, ami nélküle csak sok felírt szöveggel lenne megmagyarázható.

Tudjuk, hogy a kiállítások látogatói általában nem szeretnek a kiállításokon sok szöveget olvasni. A jó kiállítás kerüli is a hosszú, sok mondatban felírt magyarázatot. Helyette a tárgyakat úgy rendezi el, hogy lehetőleg már a vitrinben vagy tárlóban elhelyezésük mikéntje is önmagáért beszéljen, s ha ez nem kifejező, rajzzal, ábrával magyaráz. Az egyszerű, jó képi elrendezés többet ad sok felírt mondatnál. De ahhoz, hogy mindez a gyakorlatban keresztülvihető legyen, a kutatónak az első perctől kezdve együtt kell dolgozni a művésszel. Jó, ha már a rendezőkönyv megírása közben beszélgetni tudnak az előttük álló feladatról. De ha erre nincs lehetőség, a kész rendezőkönyvet feltétlenül meg kell vitatni a művésszel. A művésznak meg kell ismernie mindazt, amit a kiállítás érzékelteni akar. A kutatónak tehát nemcsak megmutatni, hanem a művész számára tételről-tételre haladva meg is kell magyarázni a rendezőkönyvet. A kiállítási munkákon közreműködő művészek nem rendelkeznek akkora tudományos képzettséggel, mint a kutató szaktudós, viszont ha nem ismerik mindazt, amit kifejezniük kell, nem várható tőlük, hogy jól használható ötletekkel egészítsék ki a kutató elgondolását, hogy megfelelő meggyőző erővel jó felkészültséggel szemléltessék mindazt, amit a kutató vár tőlük.

A kutatónak már a rendezőkönyv megírásánál szem előtt kell tartania a kiállítás céljaira rendelkezésre bocsájtott kiállítási termeket. A jó rendezőkönyv már ennek ismeretén épül s a tudományos anyagot a helyi adottságoknak megfelelően rendezi el a termekben.

A tervező művész első feladatai közé tartozik az is, hogy a kiállító termeket megvizsgálja. Első gondjait is többnyire a kiállítási termék jelentik. Gyakran kell kevés reménnyel kecsegtető küzdelmet vívnia a kiállítási célokra kevésbé alkalmas, vagy éppen alkalmatlan termék adottságaival. Így például a Nemzeti Múzeum díszterme nem kiállítási célokra épült, kiállítási célokra nem is alkalmas. Mégis gyakran kellett ebben a teremben kiállítást rögtönöznünk. E terem legfőbb hibája, hogy egy-stilus keretén belül van díszítve. Márványfalai és oszlopai, klasszicizáló stílusa legfeljebb csak azonos stílusú interieur-kiállítás lehetőségeit adná. Eltekintve attól, hogy márvány falaiba szegret ütni nem szabad, önálló stílusa, díszítése más, - tőle eltérő di-

szítést nem bír meg. Ilyen körülmények között egyéb lehetőség nincs, mint vendégfalakkal eltakarni az eredeti márványfalakat, vagyis a termen belül új termet teremteni, - személytelen, stílusjegyek nélkül, amely bármit magába fogadhat, miután önálló stílusa nincs. De még ez a megoldás sem vihető maradéktalanul keresztül. Mennyezetet húzni a vendégfalak fölé például a belógó csillárok miatt nem lehet. A vendégfalakat sem leszögezni, sem kikötni, nem lehetséges a márvány megsértése nélkül, tehát csak a maguk lábán álló vendégfalakkal lehet számolni.

Kiállítási célokra a személytelen, önálló stílusjegyeket nem hangoztató, jó világítású termek alkalmasak. Kivételt egyes interieur-kiállítások képeznek, ha a kiállított bútorok, kosztümök, berendezési tárgyak stílusuknál fogva kellemes hatással illeszkednek az azonos stílusú teremhez.

A tervező művész feladata a rendezőkönyv és a kiállítási terem regisztrációja után két részre oszlik.

A kiállítási termet a kiállítás céljaira alkalmasnak kell berendeznie, gyakran átváltoztatni.

A kiállítási installációt a rendezőkönyv szellemének megfelelően kell megtervezni. A kész installáció végeredményben csak puszta váz, ami már alkalmas arra, hogy a kiállítást magába fogadja. Tehát már az installációnak is stílusában, elrendezésében harmónikusan idomulnia kell a kiállítás teljességéhez, vagy még inkább személytelenül, észrevétlenül kell alkalmazkodnia a tárgyi anyaghoz minden vonatkozásban, kiszolgálva annak összes kívánalmait.

A tervező munkájának másik része a már kész installáción belül a kiállításnak apró részleteiben való megtervezése.

A tervező mindkét munkafolyamatnál az egész kiállítás egységes képét kell, hogy szem előtt tartsa.

Az egész kiállítás összehatását kell megteremtenie, s ez csak úgy lehetséges, ha erősen, összefogottan alakít /komponál/. Egyetlen részlet sem lehet öncélúan, más módszerekkel előadva, mert ez az egységes stílus rovására menne. Az egészet mint termőművészeti egységet kell elképzelnie és megoldania a tervezőnek. S mint minden termőművészet komponálásánál, itt is számolnia kell azszal, hogy a térnek több nézete van. De a látogató itt a művet nem egy helyről látja, mint ahogy a színházi közönség a színpadot, hanem abban a térben mozog, melynek művészi összhangban való megtervezése a feladat. A tervezőnek tehát minden kis részlet megoldásánál fokozottabban kell az egész egységet látni. A kiállítás teljességét úgy kell a sok részletből összehozni, hogy a látogató, aki a művön belül mozog bármelyik nézetből szervezett alakított egységes és jól összefogott művet lásson. Ezen az egységes művön belül a rendezőkönyvnek megfelelően vannak hangsúlyos és kevésbé hangsúlyozott részletek. Pl. hangsúlyosabb az a nézet, amit a látogató a bejáraton átlépve, először lát meg, vagy az, amit akkor pillant meg, ha egyik teremből átmegy a másikba. Kevésbé hangsúlyos az a nézet, amelynek meglátásához a látogatónak először meg kell fordulni. Pontos szemelőtt tartani a több termen való átlátásból eredő hatásokat. A terem kö-

zépén, vagy másutt elhelyezett kiemelkedő tárgyak pl. szobrok nézetét. Ezek nem takarják-e egymást, vagy más nem takarja-e őket, úgy, hogy abból kellemetlen hatású metszések keletkeznek? Az így dolgozó tervező hangsúlyosan ügyel a termék távlati hatására az úgynevezett vue-re.

Mindig kellemetlenül befolyásolják az egységes összhatást, ha az egyes részletmegoldások elütően más technikájú más-más eszközsel készülnek. Különösen vonatkozik ez a grafikai megoldások szigorúan egységes stílusára. Nem lehet különféle grafikai eljárással készített tablókát, térképeket, rajzokat a nagy egység megzavarása nélkül jól elhelyezni. A különféle stílusból, vagy stílustalan-ságból eredő grafikai zűrzavar feltűnő, kiabáló. A kiállított nemes múzeumi tárgyról elvonja a figyelmet, azonnal elárulja a nem szakember-kontár közreműködését, rossz, rendetlen hatásával árulkodik, hogy nem előretervezett rend szerint épült a kiállítás, ha nem alkalmasszerűen összetételezték. A tudatosan és egységesen végigvitt grafikai stílus, a maga nyugottságával, mint komoly kíséret emeli a kiállítás értékét, kiegyensúlyozott összhatásánál fogva szerényen a háttérben marad.

A legfontosabb, amire a tervezőnek ügyelni kell az, hogy a kiállított eredeti múzeumi tárgy és az azt magyarázó összes kísérelő, /szöveg, rajz, fénykép, másolat stb./ aránya helyes legyen. A kiállítás végső fokon a nemes múzeumi tárgyak kiállítása. Minden egyébrek, bármennyire fontos is az, mint mellékmondatnak, mint kíséretnek tartózkodóan szabad csak jelen lennie. Ahogy az énekművész hangját sem szabad túlharsogni a zenei kíséretnek, úgy kell a múzeumi tárgyak mellett is minden egyébrek, szerényen de észrevehetően a magyarázó kíséretet adni.

A tárlókon és vitrineken belül a magyarázó rajzok és térképek ne legyenek túl nagy méretűek. Ha színesek tompa színűek legyenek. Az élénk tiszta színek túlharsogják a kiállított tárgyakat. A feliratok jól olvashatóak, semleges színűek, nemes betű-típussal írtak legyenek, s elhelyezésükben feltűnőek, de a kiállított tárgyaknak alárendelve maradjanak.

Gyakran előfordul, hogy a kiállítás mondanivalói nem fejezhetőek ki csak a tárgyak mellett semlegesen elhelyezett kis képeken, vagy szöveges táblákon. Elyenkor többnyire a vitrinek közötti falsíkon, vagy a tárlók felett elhelyezett önálló tablókön szoktuk előadni a szükséges tudnivalót. Ezek a tablók ugyancsak semleges megjelenésűek legyenek. Különösen ügyelni kell arra, hogy az egész terem összhatását ne rontsák azzal, hogy elsődlegesen vonják magukra a figyelmet. Lehetőleg semleges helyzetű falakon helyezzünk el ilyen tablókát. Grafikai eszközeikben egyszerűek színeikben is tömptítottak maradjanak. A múzeumi kiállítás nem a rajzolt táblák kiállítása, hanem a műtárgyaké. Ugy érzem stilusosabb, ha a kísérelő kép, rajz, tábló bármit kell is szemléltessen, lehetőleg ne a művész képzelőtehetsége szüleménye legyen, hanem lehetőleg "körbéli való" ábrázolás múzeumi hitelességgel történt másolatával fejezze ki a szükséges mondanivalót.

Senkinek ezek a táblák, sem az egyéb kísérelő rajzok ne szerepeljenek a kiállításon fölös számmal. Amilyen hiba, ha nem magyarázunk meg kellően valamit, ami magyarázatra szorul, ugyanúgy hiba, ha túl sokat magyarázunk, rajzolunk olyankor is, amikor erre nincs szük-

ség. Például egy kiállított rococo korból való kanálról mindenki tudja, hogy mire való. Pószalagos mellé egy rococo dámát rajzolni, amint épp ilyen kanállal eszik. Magyarászó raja, kép, tábla, térkép, fénykép és szövég mindig sokkal kevesebb legyen, mint a kiállított nemes eredeti múzeumi tárgy. A jól sok kiállítási grafika /legyen az még oly magas színvonalú is/ a múzeumi kiállítást a nemzetközi vásárokról árukiállításai csarnokaihoz teszi hasonlóvá. Ami ott kiállítás-technikai erőny, ugyanez a múzeumi kiállítás esetében kártevő hiba, gyakran találatlanság. Semmi se legyen öncélúan. A kiállítási grafika legkevésbé. Ha a művésznek másolnia kell /hogy ezzel szemléltessen valamit a kiállítás példaként afrikai sziklarajzot stb./, akkor iparkodjon azt mennél hitelesebben, ezíben és rajzban teljesen pontosan elkészíteni. Sokszor bosszankodtam múzeumi kiállításokon /főleg vidéken/ ilyen magyarászatul idézett művek vázlatos, hibás másolata miatt. Ez a vázlatosság ilyen esetben sohasem műmúzeumi, mindig csak azt mutatja, hogy a rajzolónak vagy ideje, vagy tudása nem volt megfelelő.

Ugyancsak idetartozik egy Budapesten is divathajótt, véleményem szerint hibás szokás. Gyakran találkozunk olyan megoldással mikor térképek, rajzok egyenesen a falra rajzoltattak. Szerintem ez is pongyola, vázlatos hatású. A jó asztalos-munkával készült, rajzpapírral kasírozott és üvegezett táblán elhelyezett gondos rajz, nemes betűtípussal írt szövég mindig műmúzeumi.

Általában a részletakig menő gondos kidolgozás nemcsak a kutató tudós munkájának erőnye, de így a kutató mellett dolgozó művész munkájának is főerőnye kell legyen.

A kiállítási termek jó világításnak legyenek. A mesterséges világítás lehetőleg rejtett legyen, de ha erre nincs mód, semmi esetre se használjunk feltűnő lámpákat. A világítótést arra való, hogy a kiállított tárgyakat megvilágítsa. A megvilágított tárgynak kell a jó világítás következtében még jobban feltűnni, nem pedig a lámpának.

Ugyanígy van a vitrinek és tárlók kérdésében is. A túldisztított feltűnő színű, faragott tárlók és vitrinek önmagukra hívják fel a figyelmet, öncélúakká válnak. Kivételt képeznek itt is azok az esetek, amikor korból való, eredeti vitrineket és tárlókat van módunkban, lehetőleg azonos stílusú teremben használni. Ilyenkor a tiszta stílusú eredeti tárló vagy vitrin nemcsak a kiállítandó tárgyakat fogadja magába, hanem hatásában önmaga is mint kiállított tárgy szerepel.

A kiállítási munkáknál nemes anyagokat használjunk fel. A kiállított múzeumi tárgy még ha nem is képvisel nagy értéket, akkor is megbecsülendő. A kiállítás látogatói is megbecsüléssel szemlélik a múzeum gyűjtötte tárgyakat. Rossz hatású és múzeum pedagógiai munkájának is ártalmára van, ha a kiállított tárgy rossz minőségű anyagokkal körítve silány anyagból, rossz iparos munkával készült - talán környezetben kerül bemutatásra.

A sokféle szempontból alaposan előkészített és részleteiben is gondosan kivitelezett kiállítás együttes megjelenésében egységes stílus-erővel jelentkező erő, meggyőző hatású képet ad. Ennek az összhatásnak pontosan fednie kell azt az eszmélet tartalmát,

amit a kiállítást rendező kutató tudós már a rendezőkönyvben előre meghatározott. A kiállításnak légköre, egyénisége kell legyen. Egységes előre meghatározott hangulatot kell árasztania. Csak az ilyen erősen összefogott kiállítás érheti el azt a nemes tanító hivatást, ami nélkül ma már jó kiállítás el sem képzelhető.

Már a rendezőkönyv megírásánál, de a tervező művész munkájánál is tekintetbe kell venni azt a körülményt, hogy a múzeumi látogató legfeljebb egy-két óra hosszat tartózkodik a kiállításon. Lehetőleg tehát mindent úgy szemléltessünk és magyarázzunk, hogy a látogató rövid idő alatt mennél többet érzékelhessen abból, amit a kiállítás vele közölni akar. A legbonyolultabb fogalmakat is könnyen érthetővé kell tenni. A lépésről-lépésre haladó, jól és könnyen áttekinthető, közérthetően, lehetőleg képi úton magyarázó kiállítás, a látogatót feleslegesen nem fárasztja ki, ellenben rövid idő alatt, számára kevés fáradtsággal gazdagítja ismereteit. Tehát nagyon hibás az a kiállítási grafika, amely nehezen áttekinthető, bonyolult eszközökkel magyaráz. Ne képrejtvényt adjunk, hanem pillanatok alatt érzékelhető értelmes ábrát. Ne feledkezzünk meg arról, hogy a kiállítás elsősorban nem a kutató szakember, hanem a művelődni vágyó dolgozó felé van hivatva terjeszteni a tudományt.

Ha a tervező művész jó munkát akar végezni, akkor elsősorban azazal kell tisztában lennie, hogy sohasem szakadhat el a kutató tudóstól. A kutatóval együttműködve, de neki alárendelve végezhet csak jó munkát. Feladata nemcsak a szép tárgyak vonzó bemutatása, hanem a tudományos mondanivaló közérthetőbbé tétele is. Mindennek természetesen a legmagasabb művészi színvonalon kell történnie, de mindig alárendelve a tudománynak és a múzeumi kiállított tárgynak.

Az itt elmondottak nagy része csak részben vonatkozik a művészeti múzeumok kiállításaira. Itt a kiállított műtárgyak csak ritkán szorulnak kevés magyarázatra. Önmagukért beszélnek.

Az irodalmi kiállítások anyaga megint más igényeket támaszt. Például a kiállított eredeti kézirat, könyv stb. itt megint más arányban van az azt kísérhető magyarázó szöveg, rajz, kép stb. mennyiségével.

Minden téma más stílus követelményeket ad. Merev szabályokkal, dogmákkal csak nehezen tenénk a múzeumi kiállítási munkát. De az bizonyos, hogy a múzeumi kiállítási munka is hasonlatos a művészeti munkákhoz, legyen az irodalom, képzőművészet, zene stb. - az eszméi mondanivaló itt is a művészi forma erejével hat. A művészi forma kovácsolja meggyőző erejű egységgé a kiállítást.

Ahhoz azonban, hogy a kiállítás alkotógondolattal teljes egység lehessen, a munkát végző szakemberek tudásán kívül még sok idő is kell. Gyakran láttuk, hogy a legjobb tudás és akarat sem hozhatta meg a kellő eredményt, mert nem volt elég idő a feladatot minden részletében kellően kidolgozni. A rövid idő alatt kényszerűségből egyszerűsített megoldások gyakran veszélyeztetik a kiállítás komolyságát.

A múzeumi kiállítási munka minden vonatkozásában, a tervező művész számára is megtisztelő nemes feladatot jelent. Számomra mindig felemelő öröm, ha múzeumi munkáimban tudós-kutatókkal működhetem együtt, tanulva tőlük, szerény képességeimet rendelkezésükre bocsátva, mint munkájuk lelkes tisztelője.

Illés Árpád

B E S Z É L J E N A Z A N Y A G.

Megjegyzések a történeti kiállítások rendezésének kérdéséhez.

Az egyes kiállítás-műfajok között /régészeti, természettudományi, mezőgazdasági, színház-történeti, művészeti/ aránylag összetett műfajt képviselnek azok a kiállítások, amelyek régészeti és művészettörténeti anyagot használnak fel tulajdonképpeni történeti kérdések megvilágítására. Ez a sajátos csoport részben önálló, részben általános rendezési problémákat vet fel, így megoldásának módszerei sem egyezhetnek teljesen a másfajta kiállításokkal. A történelmi korszak, amelynek anyagát és eseményeit tárgyalják, történeti szempontból rendszerint már eléggé feldolgozott, nagy vonásaiban a látogató előtt is ismerős és így a rendezésénél nehezen kerülhető el, hogy a kiállított tárgyak ne csak az egyszerű illusztráció szerepét viseljék. A rendezés nehézségei rendszerint ott jelentkeznek, hogy a rendező a rendkívül sokrétű történelmi anyagot legalább nagy vonásokban ismertetni akarja, hogy evvel a kiállítás tanító jellegét fokozhassa. Miután régészeti és művészeti tárgyak rendszerint csak egyes sajátosabb problémák magyarázatához látszanak alkalmasnak, feliratok, rajzok és fényképek kell, hogy a mondanivalót kiegészítsék. A rendezésnek ezek az utóbbi eszközök rejtik magukban a kiállítás nehézségeit. A betű, fénykép és rajz legtöbbször apró méretű; felnagyításának határait technikai nehézségeken kívül esztétikai szempontok is meghatározzák. A legnagyobb hibát az jelentheti, ha a rendező a szó szoros értelmében képeskönyvet készít a kiállításból, elfeledve azt, hogy itt ez egész más nézőszögből hat a látogatóra, mint egy jól illusztrált könyv esetében. A képek, rajzok és feliratok rendszerint egy-másfél méter távolságból érthetőek csak és így a terembe belépő néző nagyobb távolságról nehezen áttekinthető képet kap, ami zavaróan hat és érdeklődését csökkenti. Ezért a magyarázó képeket, szövegeket csak mértékkel alkalmazzuk és a teremben a kiállítási anyag uralkodjon.

Elsősorban arra kell törekednünk, hogy az anyag önmagát magyarázza és egymásutánjával, csoportosításának módszereivel lehetőleg kikerülhessük vagy korlátozhassuk a feliratos magyarázat nehézségeit. Így a szemlélő már önmaga fogalmazhatja meg azt a

mondanivalót, amit a legtöbb kiállítás inkább írásban akar a látogatónak elmondani. Hogy két példát állítsunk: a Vármúzeum kiállításán Stibor királyi kamarás sírköve / amely teljes lovagi fegyverzetével mutatja be az alakot /, a városi polgárság szervezetének grafikonja és a korabeli Csut falu leletei súlypontokban dokumentálják a feudális rendszer lényegét: a lovagrendet, a parasztságot és az egyre erősödő polgárságot. A budai palota / és vele együtt az egész ország / sorsára jellemző mohácsi vész utáni eseményeket mindössze két tárgy és két korabeli ábrázolás fogalmazza meg; a kísértő szöveg pedig csupán a kiállított tárgyak katalógus-szerű néhány szavas meghatározását adja: /A Mátyás kori humanizmus és művészet anyagának megtekintése után, Buda középkereskedelmét és kézműiparát feltűnítő tárlók és képek kerülnek a látogató elé, majd a Dózsa-lázadás illusztrációja. Ezután: Reneszánsz ablakkeret a királyi palotából, amelyre 1538-ban és 39-ben zsoldos katonák írják fel nevüket; - Kinizsi sírköve; felnagyított illusztráció a magyar-török harcok képével; Buda látképe 1541-ben a vár körül folyó harcokkal. /A következő terem már a hódoltság korával foglalkozik. / Ez a néhány tárgy maradandóbban és élményszerűbben mutatja be a látogató számára azt, hogy mit jelentett az ország és Buda számára a Dózsa-lázadás letörése és az ezt követő felbomlás, mintha hosszú társadalomtörténeti fejtegetések mondanák el írásban azokat az eseményeket, amelyek az egész ország és vele a Budai palota pusztulásához vezettek.

Helyes az, hogy ha a történeti problémák átfogó ismertetése mellett kiválasztjuk az anyaggal dokumentálható súlyponti kérdéseket. Szerintünk jóval nagyobb sikere van annak a kiállításnak, amely egy probléma bemutatása során a látogatóban érdeklődést és művelődési igényt támaszt, mint annak, amely mindent megmagyaráz, minden kérdésre feleletet akar adni.

Holl Imre

VIDÉKEN IS EMELHETJÜK A KIÁLLÍTÁSRENDEZÉS SZINNVONALÁT.

A vidéki kiállítások rendezése során felmerülő kérdésekkel szeretnénk leginkább foglalkozni. Mielőtt azonban néhány gyakorlati kérdést felvetnénk, kíséreljük meg legalább röviden néhány olyan szempont meghatározását, melyeket a kiállítások technikai rendezése során általában érvényesíteni kell, hogy a konkrét kérdéseket ezek távlatából vizsgálhassuk.

A kiállítás technikai rendezőjének feladata - elképzelésem szerint - a múzeumi anyagot és az azt kiegészítő dokumentációs anyagot térben úgy elhelyezni és csoportosítani, hogy a kialakuló látvány a kiállítás mondanivalójának gyors felfogását és spon-tán átélését segítse elő. Ennek érdekében elsősorban a múzeumi tárgyi anyagot kell kiemelni, mert ennek van a legteljesebb elhíhetőség ereje és ez adja a valóság erejét a kiállításnak.

Itt kell megjegyezni: úgy gondolom, jó ha különbséget teszünk a múzeumok állandó kiállításai és az alkalmi kiállítások között. Az előbbieknek a múzeumi tárgyi anyagra kell felépülniük akkor is, ha u.n. tematikus kiállítások. Az utóbbiaknál is helyes, ha gazdagon mutatnak be tárgyi anyagot, de itt tágabb teret engedhetünk a kiegészítő dokumentációnak, /grafika, makettek, stb./ alkalmazásának. Itt a kiállítások ugyanis rendszerint egy-egy szűkebb gondolatkörben mozognak, melyhez elegendő anyag ritkán található. Talán így fogalmazhatnánk meg a két kiállítás közötti különbséget: a múzeumi kiállításon a kísérő dokumentáció segítse elő a tárgyi anyag megelébenítését. Az alkalmi kiállításokon a tárgyi anyag adja meg a súlyát a mondanivalónak.

Feladata a technikai rendezésnek ezen kívül gondoskodni a kiállításra kerülő anyag biztonságáról. Ennek a ténynek itt csak annyiban van jelentősége, hogy számos megkötést jelent a rendezés során.

Ügyelni kell azonban a rendezőnek arra is, hogy a kiállítás nyújtotta látvány változatos, mégis harmonikus, szóval esztétikus legyen, mert csak az ilyen kiállítás vonzza a látogatót és tartja őt a figyelmét. Ezen túlmenően pedig izlésre is nevel.

A vidéki kiállításokra térve: azt hiszem, hogy az adott reális helyzetben értékes kiállítások rendezhetők és van lehetőség a kiállítási munka színvonalának emelésére. Jó szervezés, ötletesség, az adott lehetőségek teljesebb kihasználása utat biztosít a fejlődéshez.

Az utóbbi időben jelentősen javult a helyzet a kiállítások előkészítése terén, azonban még a közelmúltban is készültek forgatókönyvek, melyek nem vették tekintetbe a tényleges bemutatási lehetőségeket a rendelkezésre álló helyet. Mindenütt meg kell oldani, hogy a forgatókönyvet a rendező és a technikai rendező közös megbeszélése alapján készítsék el. Így elkerülhető az az idővesztés, mely a forgatókönyv kényszerű átdolgozásával jár, másrészt legalább vitrin belsőig jó előre elkészíthető a kiállítás terve. Ez pedig lehetővé teszi a költségek tervszerű felosztását és a beépítési munkák előzetes elvégzését. A Kiállításrendező Csoport munkája ennek következtében folyamatosabbá válhat, ami a kiküldetési költségekben megtakarítást eredményez. Az előkészítéshez tartozik az anyag összegyűjtése is. Gyakorlat azt mutatta, hogy az anyag hiánya, vagy a rendezés utolsó napjaiban történt összegyűjtések sokszor késleltette a rendezés munkáját, nem egyszer meg kellett változtatni a kiállítás tervét, mert a kiállításra szánt anyag nem volt megszerezhető.

A vidéki kiállítások rendezése során a jövőben fokozott gondot kell fordítani arra, hogy azok kivitelezése se váljon sematikus. Ez a veszély kétségtelenül fennáll, hiszen ugyanaz a csoport rendez kiállításokat az ország különböző helyein. Másrészt viszont éppen ez a tény biztosítja a kiállítások szakszerű rendezését, eltekintve attól, hogy az egy csoport foglalkoztatása anyagi szempontból is indokolt.

Lényeges megtakarítást jelent például, hogy a tárolókat több kiállítás számára központilag készítjük el. Meg kell azonban találni rá a módot, hogy az így készült tárolók a helyi adottságokhoz

is alkalmazkodjanak. Erre olyan formában nyílik lehetőség, hogy a tárolók alapzatát nem készítjük el központilag. Az alapzat formájának a helyi adottságok figyelembevételével történt motíválásával, esetleg beépítésével legalább is bizonyos mértékig egyénivé tehetjük a teljes tároló megjelenését. De ezenkívül számos más lehetőség áll rendelkezésre a kiállítások változatosabbá tételére. Természetesen annak, hogy a kiállítások ne legyenek sematikusok, feltétele, hogy azok tartalma, mondanivalója se legyen azonos.

Sok szó esett már különböző alkalmakkor a kiállítási grafikáról. Vidéki rendezések során a grafika sokszor akarva-akaratlanul számottevő szerepet kap, mert sajnos nem egyszer az anyag hiányát kell ezzel leplezni. Általában bevált gyakorlat a kiállítás tárgyi anyagának a látómező felett grafikai sorozattal történő kísérése. Az így alkalmazott grafika nem vonja el a figyelmet a tárgyakról és egységes képet adva a valóságról, hozzá segíti a nézőt ahhoz, hogy azokat a részlémények, amelyeket a múzeumi anyag szemlélete ad, egységes élménybe fogja össze. Pl. egyes történeti, vagy természettudományi korokról átfogó élményt adhat az így alkalmazott grafika. Természetesen ennek a megoldásnak mechanikus alkalmazása is hiba volna. A látómezőn kívül elhelyezett grafika sem lehet azonban olyan súlyos, hogy a maga számára követeljen minden figyelmet. Fokozottan vonatkozik ez az anyag közvetlen közelében, esetleg ahhoz kapcsolva alkalmazott grafikára. Nem könnyű megtalálni azt a fokot, amelyen a grafika sommásan elmondja azt, amit el kell mondania és még sem lép az előtérbe. A fáradt naturalizmus és bizonyos élményekre határozatlanul utaló elvont foltokat használó formalizmus szélsőségei közt kell keresni a helyes megoldást. Mindenképpen lényeges azonban, hogy a legegyszerűbb grafika is művészi igényű legyen. Ezen azt értem: ne csak az értelem számára adjon jelzéseket, hanem közvetlenül érzékeire is hatva átélhessük tartalmát. A helyes megoldásra sablon nem lehet adni, azt az anyag, a hely, a kiállítás stílusa határozza meg. A grafika stílusának helyes megválasztásával is hozzájárulhatunk egy-egy kiállítás sajátos jellegének elmélyítéséhez. Ugy látom, hogy ezen a területen is igen sok új ötlet megvalósítására van még lehetőség. A helyesen alkalmazott grafikával is elmélyíthetjük egy-egy kiállítás sajátos jellegét. Ezen a módon is javíthatjuk munkánkat, anélkül, hogy anyagi megterhelést vállalnánk.

A grafika és a fénykép dokumentáló erejét sokszor szembeállítják egymással és általában a fénykép nagyobb bizonyító erejét ismerik el. Ez a felfogás lényegében érthető, mert abból indul ki, hogy a fotó objektív képet ad a valóságról. Mindenki tudja azonban hogy a mai fejlett foto technika számtalan ügyes fogást alkalmaz, ezért nem hiszem, hogy a közönség körében olyan teljes lenne a fotó hitele, mint azt sokan gondolják. Ezen kívül a grafikával szemben sokkal kisebb a meglevenítő ereje. Ezt a kérdést azért kellett felvetni, mert vidéki kiállítások rendezésénél sokszor túl nagy szerepet kapnak a fényképek. Ez pedig kétségtelenül szegényessé teszi a kiállítást. Nem mondom azt, hogy teljesen mondjunk le a fényképek használatáról, de lehetőség szerint csökkentsük a fényképek számát és keressünk új, szerű izléses megoldást azok bemutatására.

Általános problémája a kiállításrendezésnek a szöveg kérdése.

Ez a kérdés is kiélezve merül fel legtöbbször a vidéki kiállítások rendezésénél. A kiállítások tartalmilag ugyanis legtöbbször folyamatosságra törekednek. Legtöbbször azonban nem áll elég műzeumi anyag rendelkezésre ahhoz, hogy a folyamatosság annak segítségével legyen szemléltethető, ezért az anyag hiányát szöveggel próbálják meg áthidalni. Nem hiszem, hogy a hosszú szöveg vonzza a közönséget. Néhány szavas, összefoglaló feliratok alkalmazásával biztosan tájékoztathatjuk a látogatót és nem fárasztjuk el figyelmét. Ügyelnünk kell arra, hogy a felírások kellemes látványt nyújtsanak, jól olvashatók legyenek és a betűk aránya, formája is elősegítse a kiállítás tartalmának felfogását.

Befejezésül visszatérek a kiállítások előkészítésére. Az alapos és gondos előkészítés ugyanis ~~ugyanis~~ ~~csak~~ folyamatossá teszi a munkát, tervszerűséget, takarékoságot eredményez, hanem előfeltétele annak is, hogy a jól átgondolt rendezés minél teljesebben alkalmazkodjék a helyi adottságokhoz, kiemelve egy-egy kiállítás saját mondanivalóját.

Boreczky László

RENDSZERŰ KÖVÜLET-BEMUTATÁS A MEZŐGAZDASÁGI MUZEUMBAN

A fosszília bemutatásának módja eddig általában tárlóba helyezéséből és cinkényi felvilágosító szöveg melléhelyezéséből állt. A tapasztalat azonban azt mutatta, hogy az így prezentált anyag mellett elhaladtak a látogatók: a kövületnek sem színe, sem alakja nem állította meg őket s így nem volt alkalmuk a kövön lévő lenyomatot, rajzolatot megkeresni, pedig ez a ~~szöveg~~ tudomásulvétele mellett bizonyosan érdekelte volna őket.

A Mezőgazdasági Múzeum Erdészeti osztályának felújítása alkalmából került sor 27 darab kövület és Andreánszky Gábor professzornak a paleodendrikumra /erdő-őstörténetre/ vonatkozó megállapításai ismertetésére, illetve bemutatására.

Adva volt tehát egy gazdag tárgyi anyaggal alátámasztott, érdekes, új, világszerte elismert kronológiai elmélet. Ezt kellett laikusok és gyermekek számára érdekesen, szépen, közérthetően, megjegyezhetően és szakszerűen megjeleníteni. Prezentációnknak elsősorban rendszeresnek kellett hatnia, hiszen a tárgyi anyag korbahelyezése volt a cél. A korbahelyezés azonban környezetbehelyezést is igényelt. Elsősorban a kövületen lévő lenyomat rajzát kellett jó megvilágítással /surlófénnyel/ észrevehetővé tenni, erre a látványra fel kellett hívni a figyelmet, ezt a részletet kellett az elképzelt egész növény részeként feltüntetni, majd az egész növényt rekonstruált erdejébe helyezni. Kronológiai és topográfiai betájolásra volt te-

hát szükség. A részből haladtunk az egész felé és arra törekedtünk, hogy - ebben az esetben szó szerint - ne csak a fát, de az erdőt is megismerje mindenki.

Az egész ennyiféle szempontot kielégítő installáció számára elég kis hely állt rendelkezésünkre: egy hosszú terem keskeny oldalának csúcsívvvel lezárt része, melynek csak kb. 7 m²-nyi része volt kiállítási felületként kezelhető. Ide kellett surlófényvel megvilágítva elhelyezni a kövületeket, megjelölni kis karikával a lenyomat, illetve rajzolat helyét, mellé tenni azt a grafikát, amely ezt a formát nagyobbban mutatja és a másikat, amely a rekonstruált fa habitusképét ábrázolja. Ide kellett tördelni a szöveget és itt kapott helyet a négy kis dioráma is, amely a fák és az erdő őstörténetének négy nagy fázisát ábrázolja.

Mivel a kiállítási részlet számára igénybevehető falfelülete sötét, -kevés természetes fényt kap sok mesterséges fényvel- fehér és színes villanykörtéket alkalmaztunk és ezeket feliratoskat tartalmazó maratott üveglapok mögé rejtettük. Feliratok számára az u.n. álló blokkbetűt alkalmaztuk, mert tapasztaltuk, hogy ez az a betűtípus, ami nem igényel külön betűzést a látogatótól, mint a legtöbbször alkalmazott bizonyos formájú tűbőrbe tördelt u.n. "szép" nyomtatott dűlt nagybetű. A nyomtatott blokkbetűnk alkalmas arra, hogy fárasztó böngészés nélkül nagyobb mennyiségű írott szöveget is közöljünk vele a látogatóval, míg a "szép" betűk inkább folthatásukkal, mint értelmükkel, mondanivalójukkal hatnak. Ez a téma pedig sok szöveges magyarázatot igényelt.

Az erdők és a fák őstörténete az Andreánszky-féle kronológia alapján négy főfejezetre osztható: az őscserjések korára, az erdők őkorára, az erdők középkorára és az erdők újkorára. Ennek megfelelően négyes beosztást kapott a rendelkezésünkre álló fal felülete.

Mivel az őscserjések korából való fossília-anyag Magyarországon nincsen, a falfelülettel egybeépített ferde síkban lezárt tárló első rekeszébe tárgyak helyett az egész installációra vonatkozó bevezető szöveg került. E fölött kapott helyet az őscserjések /kambrium szilur, devon/ idejét ismertető vöröses, a föld akkori forró, gejzirekben gazdag képét felidéző dioráma kisebb-nagyobb, az iszapos, nedves talajból kibukkanó növényekkel.

A második rekeszbe kerültek a karbon és perm /erdők őkora/ idők-ből való fossiliák rajzolatukat keretező fehér karikákkal halványlila ferde háttére helyezve. Mindegyik előtt visszántes elhelyezésben, alulról megvilágítva /ugyanaz a körte adja a surlófényt a kövület felé/ kör alakú nyílásban a rajzolat nagyítása, mellette négyzetes kivágásban az egész fa rekonstruált habitusának képe. Ezekhez tartozik a mai trópusi esős nedves őserdőre emlékeztető dioráma: hőséget, bujaságot érzékeltet ez a baba-szinpadméretű és mégis monumentális hatású háromdimenziós kompozíció. A tárlóban megfigyelt pikkelyfa törzse itt nemcsak törzsrészlet, hanem koronája, gyökere is van, sőt még a sphenophyllum /melyet egy másik kövületről ismerünk/ is felkúszik rá. A festett háttérben lévő páfrányfák áttingetnek a három dimenzióban kiképzett előtérbe és a nagy sötét, sűrű vízből kimászik az őskrokodil.....

A harmadik tárlóban sárga alapon a harmadkorból fennmaradt növényekre következtetni engedő fossilia-anyag látható. Mint az előző rekeszben itt is elláttuk magyar és latin névvel és a kétféle magyarázórajzzal. A fölötté lévő dioráma itt sivatagszerű száraz területet mutat. A triász, a jura és a krétakor növényzete ritkás: egy-egy pálma, bjuvia fenyőféle helyezkedik el ebben a forró napsütéses világban, melyen a struthiomus ősgyík fut, méreteit meghazudtoló kecsességgel.

A zöldes háttérű negyedik tárlóban az eocén, oligocén, miocén, és pliocén korból baló kövületanyag kapcsolódik az "erdők újkorát" ábrázoló diorámához. Ólászfenyők mellett meghúzóódó tölgyet, pálmát nyirfát mutat a dioráma, amelynek jobb sarkában már majomszerű ember is megjelenik.

Minden dioráma legfelső terében a körtéket eltakaró maratott ferde üveglapra került az a pársoros szöveg, ami a fossiliáknak rajzokkal, diorámával való érthetővé tétele mellett még szükségesnek látszott.

Az egész installáció minden részletét az ahhoz a munkához legjobban értő szakember végezte el: mint egy kiváló nagy zenekar hangszerei úgy igazodtak itt egymáshoz a dioráma háttérüket kiképző festő, a háromdimenziós részeket komponáló és kivitelező ezermester festő-szobrász, az installációt készítő belső berendezők, a finom tollrajzokat készítő grafikus, a betűírók, a villanyszerelő. Vigyázni kellett közben arra is, hogy egyik "hangszer" se nyomja el a másikat, hogy ebben a sokszólamú bemutatásban a főszereplő a kövület és a kronológiai elmélet maradjon.

Minden jó munkának elengedhetetlen kelléke az ellenőrzés: ebben az esetben az intézeti közvéleménykutatás azt mutatja, hogy úgylátszik sikerült látogatóink igényeit kielégíteni. Hosszú időt töltenek el "A fák és az erdő őstörténete az ember megjelenéséig" című fal előtt és számos közvéleménykutató cédula nyilatkozik dicsérően erről a legfrissebb múzeológiai szenzációról.

„Lenkei Andorné

A VIDÉKI TERMÉSZETTUDOMÁNYI MUZEOLÓGIA FELADATAI.

Vidéki múzeumainkban a legtöbb nehézséggel küzdő múzeumi szakterület a természettudományé. Kialakult, régi, nagy gyűjtemények nincsenek, s ha itt-ott tekintélyesebb anyag akad is, ez nem módszeresen gyűjtött, tudományos tekintetben alig közelíti meg a kívánatos mértéket.

A természettudományos kutatás a tervszerűen gyűjtött anyagon felül komolyabb műszer, - gyűjtőeszköz- felszerelést igényel. Ilyen a vidéki múzeumokban régebben alig volt, s ha az utóbbi években mutatkozik is e téren jelentős fejlődés, a felszerelés a legtöbb helyen még ma sem kielégítő.

A szakkönyvtárak anyagát sem gyűjtötték azelőtt módszeresen, tervszerű könyvellátás csak szintén az utóbbi időkben folyik. A rendkívül differenciált természettudományi szakterület nem egy ágában a tudományos kutatómunka ezért is igen nagy nehézségekbe ütközik.

A szak előtt álló sokrétű és nagy feladathoz képest kevés a szakemberünk vidéken, s közülük a legtöbbben csak néhány éve hagyták el az egyetemet.

A szakterületnek tehát multja, hagyománya alig van, és éppen az előbb említett nehézségek következtében a jelen feladatait illetően sincs szilárdan kialakult egységes vélemény.

A mutatkozó problémák tisztázása érdekében a szerkesztőség felkérte a pécsi és győri múzeumok természettudományi múzeológusát, írjanak cikket a Múzeumi Híradóba munkájuk körülményeiről, tapasztalatairól, nehézségeiről.

A felkértek közül az egyik több évtizedes múzeológiai tapasztalatokkal rendelkezik, a másik nemrég hagyta el az egyetemet, s csak néhány éve áll múzeumi szolgálatban. Cikkeik igen sokban megegyeznek egymással, de lényeges, elvi jelentőségű kérdésekben /pl. gyűjtés, tudományos feladatok, az ismeretterjesztés egyik-másik területén/ eltérő felfogást tükröznek s bizonyos vonatkozásokban e felfogások a Múzeumi Főosztályon kialakult nézettől is eltérnek. Kívánatos volna, ha a cikkekhez minél több hozzászólás érkezne a Múzeumi Híradó Szerkesztőségéhez. Elsősorban a vidéki természettudományi múzeológusoknak volna ez kiváló alkalom arra, hogy saját felfogásukat, tapasztalataikat, javaslataikat ismertessék, de kívánatos volna a Természettudományi Múzeum dolgozóinak hozzászólása is, tekintve, hogy közülük sokan végeznek patronáló munkát és így a szak vidéki helyzetét illetően közvetlen tapasztalatokkal rendelkeznek.

Bátorhangú hozzászólások nyomán kialakuló egészséges vita sokban hozzásegítheti a Főosztályt a vidéki természettudományi múzeológusok feladatkörének helyes kialakításához, a vidéki természettudományi múzeológusokat pedig a területükön jelenleg annyira szükséges és hiányzó helyes kezdeményezésekhez és öntevékeny feladatvállalásokhoz.

A beérkezett hozzászólásokat a Múzeumi Híradó következő számaiban folyamatosan közölni fogjuk.

Szerkesztőbizottság

A R A D I M Á T Y Á S H O Z Z Á S Z Ó L Á S A.

A múlt század ötvenes éveiben hazánk élővilágának, természeti viszonyainak megismerése érdekében élénk mozgalom indult meg. E mozgalom gyümölcse többek között a közel 100 éves multa vizs- szatekintő győri múzeum is, mely, mint Méry Etel említi 1874- ben: "Nemcsak a megyének, de a szomszédos vidéknek is mintegy tartományi múzeumát képezi."

A győri múzeum kezdetben természettudományi jellegűnek indult, a későbbi időkben azonban profilja mindinkább a régészet felé tolódott el. A kezdeti fellendülés után úgyszólván teljesen ab- bamaradt a természettudományi anyag gyűjtése. A gyűjtemény már nemcsak hogy nem gyarapodott, de kellő gondozás hiányában nagy- részben tönkre is ment.

Ez az eset nem egyedülálló a vidéki múzeumok életében. Sok mú- zeumban vagy el sem kezdték, vagy ha elkezdték is, rövidesen abbahagyták a táj természettudományi anyagának felgyűjtését. A Természettudományi Múzeum ezideig egymagában nem tudott meg- birkózni a nagy feladattal: az ország valamennyi tájegységének régen esedékes teljes faunisztikai és florisztikai feltárása- val és még hosszú időt venne igénybe ha csak egyedül magának kellene végeznie. A kisebb területen intenzív kutatást végző vidéki múzeológusok eddigi kis száma, régebben úgyszólván tel- jes hiánya következtében még ma is alig van hazánkban olyan terület-egysége, melynek teljes természeti képét a szakiroda- lomból megkaphatnánk. Elég példaképen utalnom itt arra, hogy nemrég végzett kutatómunkám során a győri múzeum gyűjtőterü- letéhez tartozó Kisalföld Odonata és Orthoptera fajainak leg- feljebb csak egynegyedét sikerült a régebbi és újabb irodalmi adatokból összeállítanom. Tény az, hogy majdnem minden tájról tudunk egyet-mást, de ez oly kevés, hogy ma már - a tervszerű természetátalakítás idején - ennyivel semmiképpen sem elégedhe- tünk meg.

A legutóbbi években több természettudományi múzeológus kezdte meg munkáját a különböző vidéki múzeumokban. A tapasztalat - hiány miatt a vidéki természettudományi múzeológusoknak úgy- szólván töretlen úton kell járniuk, sok akadállyal kell meg- küzdeniük munkájuk kezdetén. Valóban érdemes tehát néhány szó- val a feladatokkal, problémákkal, a várható eredményekkel és nehézségekkel foglalkoznunk.

A vidéki természettudományi múzeológusok feladatköre hármas: gyűjtő és múzeológiai tevékenység, a tudományos kutatómunka /e kettő szorosan kapcsolódik egymással/, kiállításrendezés és ismeretterjesztés.

Nézzük először a kiállítások és az ismeretterjesztés ügyét.

Vidéki múzeumok nagyobb természettudományi kiállítást önállóan eddig nem rendeztek még akkor sem, ha volt is hozzá bőséges anyaguk. Az anyag sokrétűsége miatt egyetlen vidéki szakember sem tudja ezt egyedül elvégezni. Így önálló rendezésben csak kisebb, időszakos kiállítások készülnek, a nagyobb, állandó kiállításokat a Természettudományi Múzeum segítségével rendezik. Ha a vidéki múzeológus aktívan bekapcsolódik az állandó kiállítás rendezésébe, akkor helyismeretén alapuló saját elgondolásait is bele tudja vinni a kiállításba és tevékeny közreműködővé válik. Sokszor azonban úgy érzi - nem is indokolatlanul - hogy a rendezésben mellőzik. Ilyenkor kedvetlenül végzi a mégis rábízott feladatokat, elgondolásait nem viszi bele a kiállításba és így a rendezés munkája teljesen a Természettudományi Múzeumra hárul. Ez pedig nem helyes, mert így gyakran épp a táj jellemző sajátosságai, a pontosabb helynevek az állatok, növények érdekes helyi elnevezései, a velük kapcsolatban kialakult hiedelmek és a téves hiedelmek elleni harc szikkadhatnak el a kiállításban. Ezért szükségesnek tartanám a rendezési munkálatokat a vidéki múzeológussal megosztani és elgondolásait a legmesszebbmenően figyelembe venni.

A közönség a múzeumban folyó munkáról a kiállításokon kívül az ismeretterjesztő munkák révén vesz tudomást. Múzeológusaink sokszor hangoztatják azt a nézetet, hogy a népszerűsítés nem a szakember számára való és érthetetlen módon visszahúzódnak ettől a területtől. Pedig nincs igazuk. A jó kutató lehet jó ismeretterjesztő is, sőt elsősorban kutatóinkra vár az a feladat, hogy a természet jelenségeit közérthető nyelven széles néprétegeknek ismertessék. A győri múzeum dolgozói a közelmúlt években egyre több ismeretterjesztő füzetet irtak, előadást, rádió előadást tartottak. Az a hatalmas érdeklődés, mely füzeeteink és előadásaink révén támadt meggyénk dolgozóiban bizonyítja, hogy elevenen él bennük a természet, a tudomány szeretete és örömmel ragadnak meg minden alkalmat ismereteik bővítésére. Mindig nagy visszhangra talált az olyan előadás, melyen népszerű módon ismertettük múzeumi munkánkat, tudományos eredményeinket.

A tudományos kutatómunkával kapcsolatban már lényegesen nagyobb nehézségekkel találkozunk vidéki természettudományi múzeológusainknál és ezért az eredmények is nehezebben mutatkoznak, mint a kiállításrendezésnél, ismeretterjesztésnél.

Hogy mi az elsőrendű tudományos feladata a vidéki természettudományi múzeológusnak, arról eléggé eltérők a vélemények. Nagy vonásokban a következőképen vázolhatnám e téren feladatukat: a táj állat- és növényvilágának teljességre törekvő gyűjtése, a gyűjtött tárgyak múzeológiai célokra alkalmassá tétele /preparálás/, a gyűjtés tudományos feldolgozása és az eredmények közlése.

Ezek közül legfontosabbnak kell tartanunk a gyűjtést és az ezt

követő preparálást, mert az alapfeltétele a további munkáknak. E munkák végzése ma már általában biztosítva van a vidéki múzeumokban, erről most nem is kívánok bővebben beszélni.

A tudományos munka eredményességének fokmérőjéül általában a megírt és nyomtatásban megjelent cikkeket tekintik. Ha vidéki természettudományi múzeológusaink tudományos munkásságát az utóbbi években közzétett közleményeik alapján akarnánk elbírálni, szerfelett hamis képet kapnánk, mert a publikációk száma igen csekély. Ennek okát abban kell keresnünk, hogy eddig még csak néhány év állt rendelkezésre a gyűjtésre, így igazán nagy természettudományi gyűjtemény vidéki múzeumokban nem is alakulhatott ki. A gyűjtött anyag mennyiségét tekintve talán sok, mégis kevés egy-egy rendszertani csoport hézagok nélkül való feldolgozására és közlésére. A legtöbb vidéki természettudományi szakember ugyanis eddig mindent gyűjtött ami eléje került, hogy egyáltalán anyaga legyen. Az ilyen gyűjteményekből egyelőre legfeljebb csak adatok közlésére van lehetőség, ehhez azonban a legutóbbi időkig hiányoztak a megfelelő folyóiratok.

A természettudományos kutató-munka helyzete a győri múzeumban a következőképpen alakult: bár természettudományi szakembert már 1950-ben kapott, 1951 decemberéig érdemleges természettudományi munkát ennek ellenére sem folytatott, mert hiányzott hozzá a felszerelés, és nem volt megfelelő munkahelyiség. A későbbiek folyamán sem volt zavartalan a munka, mert megkezdődtek a múzeumi építkezések, melyek egészen 1954-ig elhúzódtak. Az építkezés szüneteiben költözködtünk, berendeztük az elkészült helyiségeket, áttelepítettük gyűjteményeinket, a végleges helyére került anyagot leltároztuk, s ugyancsak újjáépített helyiségekben megrendeztük a "Hanság élővilága" című nagysikerű kiállításunkat. A nagy igénybevétel ellenére kutatómunkára is tudtam időt szakítani. Hogyan volt ez lehetséges? 1952-ig én is mindent gyűjtöttem, munkaidőm igen felaprózódott, az eredménytelenség látszatát mutatta. Ezen okulva később a gyűjtési idő legnagyobb részét csak a feldolgozásra tervezett csoportok gyűjtésére irányoztam elő, s így két év alatt annyi adatra sikerült szert tennem, hogy elvégezhettem két különálló rendszertani egység /Odonata, Orthoptera/ Hanságra vonatkoztott faunisztikai feldolgozását és ismertetését.

Boros István elvtárs a Természettudományi Múzeum főigazgatója egy előadásában a magyar zoológia soronlévő feladatai közül vidéki múzeológusaink számára leglényegesebb feladatként a magyar fauna /flóra, stb./ kutatás tervszerű és folyamatos munkabevételét jelölte meg. Eddigi tapasztalataim alapján ószintén ajánlhatom én is vidéki természettudományi múzeológusainknak: kezdjék meg mielőbb a körzetükhöz tartozó tájegység valamely állat /növény, stb./ csoportjának alapos begyűjtését, feldolgozását. Mivel a modern faunisztikai /florisztikai/ kutatások nem végezhetők az ökológiai szempontok alkalmazása, a helyszíni megfigyelések, tenyésztési kísérletek és a finomabb szisztematikai módszerek alkalmazása nélkül, kutatómunkájuk során figyelmük ezekre is terjedjen ki. E módszer alkalmazása segíti őket másik fontos feladatuknak megoldásában is: tájegységük állat-földrajzi helyzetének tisztázásában. A siker útja: egyszerre kevés csoportot gyűjteni, azt mielőbb feldolgozni

és közölni. Csakis egy csoport munkálatainak befejezése után térjünk át újabb csoportokra. Helyesen értelmesett feladatunkat tájegységeink faunájának /flórájának/ teljes számbavételét és az irodalomban való közzétételét, türelmes, folyamatos munkával így tudjuk belátható időn belül elvégezni.

Ha pályafutásomnak a győri múzeumban eltöltött szakaszára - mindössze csak néhány esztendőre - most visszatérek, elmondhatom, hogy a kezdeti nehézségek leküzdése, feladataimnak helyes felismerése után megtaláltam a helyemet egy vidéki múzeumban. Az a szívszívó igyekezetem, hogy az egyéb rámháruló feladatok ellátása mellett kutatómunkám feltételait is megteremtsem, a Részvény és a Természettudományi Múzeum hathatós segítségével sikerrel járt. Erről megjelent és sajtó alatt lévő cikkeim tanuskodnak. Helyesen elgondolt tervekkel, következetes munkával, a lehetőségek kiaknázásával életrevaló múzeológus számára nem lehetetlenség elérni mindazt, amit én a mai időkben: a vidéki természettudományi múzeológia fejlesztésének kezdeti időszakán helyes programnak gondolok: Szép, tanító, tömegeket vonzó kiállítást kell létrehozni, majd tudományos értékű gyűjteményt s az ebben végzett jó kutatómunka eredményeivel eltüntetni a gyűjtőterület még csaknem mindegyütt sűrűn mutatkozó fehér foltjait.

....

GEBHARDT ANTAL HOZZÁSZÓLÁSA.

A természettudományos gondolkodás fejlődése, népszerűsítése, széles körben való megkedvelése mindinkább fokozódó feladatok és nehézségek elé állítják múzeológusainkat. Különösen vidéki viszonylatban gyakoriak az olyan problémák, melyeknek helyes megoldása sok türelmet, tárgyismeretet, évekre terjedő tapasztalatot kíván még attól is, akit fanatikus lelkesedése vezetett a természettudományos pályára. Éppen ezért talán nem lesz felesleges igyekezet részemről, ha - főleg a fiatalabb és kezdő múzeológusainkkal - közlöm gyakorlati tapasztalataimat és az azokból leszűrt elgondolásaimat: milyennek látom a jövő feladatait, perspektíváit, milyen nehézségekkel kell számolniuk s ezeket hogyan hidalhatják át.

Vidéken általában nincs önálló természettudományi múzeum, hanem - mint Pécsen is - a múzeumnak csak természettudományi osztálya, másutt éppen csak részlege van. Ez lehet - főleg bányavárosokban - csak földtani vonatkozású, de lehet növény- és állattani, vagy mindhárom együtt is. Ezeknek a részlegeknek kezelésére, fejlesztésére aztán túlnyomó esetben egy múzeológus, illetőleg külső munkatárs nyer beosztást, - legalább is kezdetben ez a helyzet -, aki kiváló szakember lehet a természettudományok valamelyik ágában, de valamennyihez - a tárgykör óriási terjedelme miatt nem érthet. Milyen irányelvekhez tartsa magát az ilyen múzeológus, mi a teendője?

A vidéki természettudományi gyűjtemények tapasztalatom szerint szerepüket csak abban az esetben tölthetik be helyesen, ha azok már szervezetükben tájgyűjteményként szerepelnek. A vidéki természettudományi múzeológus első feladata tehát az legyen, hogy évek hosszú során át minden rendelkezésre álló erővel gyűjtse össze környékének azokat a természettudományos objektumait, amelyek előmozdítják a szakgyűjtemény fejlődését. Mert akár kiállítás-rendezéséről, akár a tudományos munkáról legyen is szó, ezeknek alapja minden esetben a múzeum gyűjtő-területén gyűjtött anyag. Kutatómunkáját a gyűjtött anyagon kívül a terepbejárásokon észlelt megfigyeléseire is alapítsa s ezért elsőrendű feladat gyűjtőnaplójának pontos vezetése.

Pontos kérdés, hogy helyszíni kiszállásai alkalmával mit gyűjtson a természettudományos múzeológus?

Tudom, hogy kartársaim közül többen fejüket csóválják, ha a kérdésre azt felelem: mindent. A gyűjtési technikák nagyfokú fejlettsége, a gyűjtőeszközök és azok kezelésének sokfélesége mellett ez első pillanatra megoldhatatlan feladatnak mutatkozik. Pedig olyan természettudományi gyűjteménynél, ahol annak kezelésére csak egy múzeológus nyert megbízatást, a gyűjteményfejlesztés másként nem képzelhető el. Pécsen a természettudományi osztálynak négy részlege van és éveken keresztül magamnak kellett a gyűjtemények gyarapításáról gondoskodnom. Egyik alkalommal tehát kimentem a bányákba, kőfejtőkbe, stb. ahol kőzetmintákat, kővületeket gyűjtöttem, de igyekeztem a bányászokat is rábeszélteni, hogy lelet-ajándékkal támogassák múzeumunkat. Máskor állatok gyűjtését tűztem ki feladatombul, - s esetenként elsősorban azokra az állatrendekre terjedt ki figyelmem, amelyeknek begyűjtése azonos, vagy hasonló technikával végezhető.

További kérdés az, hogy mit kezdjen a múzeológus a begyűjtött, s nem ritkán több ezer példányszámot is meghaladó, hatalmas anyaggal? Preparátor hiányában haladéktalanul, már a gyűjtés befejezését követő napon magának kell hozzáfogni a legtöbb anyag feldolgozásához, konzerválásához, cédulázásához, ami bizony nem kis munka. Tapasztalatom szerint egy egész napos gyűjtés anyagának teljes feldolgozása két további munkanapot vesz igénybe. Az egyes természettudományos objektumoknak a gyűjtemény részére való feldolgozására, a különböző módszerek alkalmazására ma már kitűnő szakkönyvek adnak megfelelő útmutatást. Hogy ezt gyakorlatilag hogy végzem, s az ekként feldolgozott anyagot miként kezelem, arra vonatkozólag más alkalommal fogok kitérni.

A begyűjtött anyagnak múzeumi célra történt feldolgozásával azonban munkánk még nem ért véget. Ekkor következik a munka nehezebb, de érdekesebb része: az egyes objektumok tudományos meghatározása. Ennél a pontnál azonban óva intenek minden kartársak az elhamarkodott munkától. fiatal kutatóinkban már egyetemi tanulmányaik alatt bizonyára kifejlődött egyes természettudományos kérdésekhez fűződő, spontán vagy helyesen irányított vonzalom. Ez a tárgykör köti le elsősorban érdeklődésüket, ezzel szeretnek különösképen foglalkozni, s - ha ebben a tudományágban elmerülnek és komoly elmélyedéssel dolgoznak, előbb-utóbb elismert specialistái lesznek. Természettudományos múzeológusaink csak ezeknek az objektumoknak tudományos feldolgozására vállalkozzanak, a begyűjtött egyéb anyagot pedig szakcsó-

portok, osztályok, illetőleg rendek szerint egymástól elkülönítve tárolják, s azok meghatározását bizzák a megfelelő szakemberekre. Végeredményben mi ennek a rendszernek előnye és célja? Nemzetközi viszonylatban is elismert szaktudósaink, - a Természettudományi Múzeum kutatói - nem járhatják be az ország minden terepét, hogy mindenütt szaktárgyuknak megfelelő gyűjtéseket végezzenek. Ezt a szerepet a vidéki természetrajzos múzeológusoknak kell átvenni s a begyűjtött anyagnak nehezebben meghatározható részét tudományos feldolgozásra a specialistáknak kell átadni. Így épülhetne ki és válhatna valóra D u d i c h E n d r e egyet. tanár, akadémikus, évtizedekkel ezelőtt ajánlott és programba is vett, de eddig még meg nem valósult nagyszabásu terve: az ország állatvilágának zoogeográfiai hálózatok szerint végzett rendszeres begyűjtése és tudományos feldolgozása. Különösen nagy a jelentősége ennek napjainkban, amikor a tervből már a megvalósulás stádiumába lépett "Magyar Állatvilág Kézikönyve" megírása.

Az egyszemélyes vidéki múzeumok dolgozóinak vállára azonban a gyűjtésen és az anyag feldolgozásán kívül egyéb súlyos felelősséggel járó feladatok is nehezednek. Ezek közé tartozik az anyagmegóvás: védeni kell a gyűjteményt a penészedéstől, a különböző rovarkártevőktől. Évenként legalább kétszer: tavasszal és ősszel - függetlenül attól, hogy észlelünk-e károsodást - szénkénegezünk kell. Ha globolhoz jutunk, - mely esetenként és helyenként néha kapható - ne takarékoskodjunk vele. Persze a megóvás legbiztosabb módja a gyűjtemény gyakori átvizsgálása.

Talán legsúlyosabb teher, mely a vidéki természettudományos múzeológus vállaira nehezedik: az anyagnyilvántartás. Ettől riadnak vissza leginkább, viszont a felügyeleti hatóság részéről ezen a téren merül fel a legtöbb panasz. Mi ennek az oka? Ismét a saját tapasztalatomból indulok ki. Mikor évekkal ezelőtt leltározási és kartonozási munkám, - mely sok ezer tárgyra vonatkozott - éppen a tavaszi és nyári idény gyűjtési tevékenységének időszakába esett bele, magam is lehangoltan fogtam az egyhangúnak ígérkező munkába. Kedvetlenségem azonban nem sokáig tartott, mert igen sok tanulságot jelentett számomra az, hogy minden egyes tárgy a kezembe került, amely múzeumunk tulajdonában volt. Érdekesebbnél érdekesebb adatoknak jutottam ekként birtokába, elfelejtett emlékek újulnak fel bennem, melyek a leltározott objektumok gyűjtéséhez fűződtek. Az egyes tárgyak meghatározása, a vonatkozó szakirodalom újbóli tüzetes tanulmányozását tette szükségessé, s így szaktudásomat szélesítette, - a múzeumi anyag végleges rendezése pedig annak könnyebb áttekintését és hozzáférhetőségét tette lehetővé. Munkám végzése közben állandóan azt a meggyőződésemet tartottam szem előtt, hogy mindaddig, amíg a raktárban tárolt objektumok nincsenek leltározva és raktározva, az - jellegét tekintve - nem raktár, hanem lomtár, amelynek nincs gazdája. Ezekre gondoljanak a kartársak amikor tehernek érzik a leltározás és kartonozás munkáját.

A múzeológiai és tudományos munkák mellett a vidéki múzeumokban is egyre nagyobb súlyt kapnak az ismeretterjesztő feladatok.

Arra, hogy a kiállítás látogatóinak számát növeljük, számos mód áll rendelkezésünkre. Üzemek kulturfelelőseinek bevonása múzeumi szakkörök szervezése, változatos időszaki kiállítások rendezése

és azoknak hírlapi propagálása, ismeretterjesztő előadások tartása, - mégpedig ahol erre megfelelő helyiség áll rendelkezésre, magában a múzeum épületében, - hírlapilag előzetesen közzétett tárlatvezetések, stb. Ezeknek a módszereknek sikere többé-kevésbé a múzeológus rátermettségétől, mozgékonyaságától függ.

Ezzel a kérdéssel kapcsolatban néhány szót kell fordítanom a tanuló ifjúság és a múzeumi munka között helyenkint létesült relációról. Lehet, hogy több oldalon ellenkezésre fog találni álláspontom, mely szerint tanulóifjúságunknak a múzeumi munkába való bevonását a magam részéről nem tartom szerencsésnek és az a tapasztalatom, hogy ezzel a kapcsolattal sem az ifjúság, sem a múzeum nem nyer. A tanulók saját iskoláikban alakítsanak természettudományos szakköröket s ott tevékenykedjenek, múzeológusaink pedig inkább a természetrajz tanárokkal tartsanak fenn szoros kapcsolatot, s ők beszéljék meg kölcsönösen az időnként felmerülő problémáikat.

Végül még egy a múzeumi munkában fontos szempontra hívom fel a természettudományi szakos kartársak figyelmét. Ha úgy éreznék, hogy hiányzik belőlük az esztétikai rátermettség, a rend és külső iránti érzék, - az esetben megfeszített erővel igyekezzenek azt megszerezni. Nincs lehanglóbb látvány a múzeumokban, mint amikor a látogató a raktárakban egymás hegyén-hátán találja az olyan objektumokat, melyek a vitrinekben, szekrényekben szépen elrendezve, tanulságos anyagként szerepelhetnének. A legértékesebb rovargyűjtemény is szemét benyomását kelti a szemlélőben, ha izlés nélkül, felületesen preparált, piszkos lelőhely és egyéb cédulákkal teletűzdelt anyagból, rendetlenül állítjuk fel. Ebből a szempontból irányelvünk mindig az legyen, hogy inkább kevesebbet, de jól és szépen, mint sokat, de rosszul és izléstelenül. Türelemmel és gyakorlattal ez az elv annyira tudatossá, - sőt ösztönszerűvé - válik bennünk, hogy nem is tudunk másként, mint a rend kinos betartásával múzeológus munkát végezni.

Ne várjunk minden segítséget "felülről"! Tudom, hogy sok nehézséggel kell a vidéki kartársaknak megküzdeniök. Térhiány, gyűjtőeszköz, preparáló készségek, műszerek, rovartű, szénkéreg, alkohol, tároló edények, szekrények, szakkönyvek és ki tudná felsorolni mindazt a sok kelléket, amelyeknek hiánya néha elakadásal fenyegeti a természettudományos múzeológus munkáját. De egy kis leleményességgel, önkezdemenyezéssel még a lehetetlenné látszó feladatokat is meg lehet oldani, mert a szükség a legjobb tanítómester.

Természetes, hogy vannak komoly problémák, amelyekben részint a Múzeumi Főosztály, részint a Természettudományi Múzeum segítségével nélkül nem boldogulhatunk. Ámde korunk éppen abban különbözik a múlttól, hogy természettudományos fejlődésünk vonalán minden indokolt és méltányos kérésünket, a pénzügyi lehetőségek határain belül meghallgatják. Tartsunk fenn tehát szoros kapcsolatot a múzeumunkat patronáló szakemberrel, aki a természettudományi múzeum gyakorlott szakembere, s első sorban vele - a gyakorlat emberével, - ismertessük meg nehézségeinket.

De magam is készségesen felajánlom hosszú évek tapasztalatait

kartársaimnak és alkalmmilag szívesen közlöm a "Múzeumi Híradó" hasábjain azokat a gyakorlati fogásokat, melyeknek felhasználásával fontos, de nehézségekben bővelkedő munkájukat megkönnyíthetik.

....

FELVINCZI TAKÁTS ZOLTÁN 50 ÉVES JUBILEUMA.

1955. február 2-án az Iparművészeti Múzeum és a kötelékébe tartozó Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum dolgozói kedves alkalomból gyűltek össze: Felvinczi Takáts Zoltán nyugalmazott egyetemi tanár, a két múzeum tudományos munkatársa ötvenéves szolgálati jubileumának megünneplésére. 1905 február 2-án lépett szolgálatba az Országos Képtárnál Felvinczi Takáts Zoltán, mint fiatal gyakornok, nagy munkakedvvel és a művészetek iránti lelkesedéssel. Az azóta eltelt ötven év sok tudományos eredményt, sikert, csalódást és harcot jelentett Felvinczi Takáts Zoltán életében, de a munkakedvet, az alkotnivágyást, a művészetek és tudomány iránti lelkesedést tekintve Felvinczi Takáts éppen olyan fiatalos lendülettel dolgozik és vállalja a feladatokat, mint ötven év előtt.

Felvinczi Takáts Zoltán életműve egyúttal tanubizonyysága Felvinczi Takáts művészeti elveinek is, a művészetek egységéről vallott tanításnak.

A nyugati, az európai művészetből, Dürertől indult el és a távolkelet, Kína és Japán művészetéhez jutott el, hogy onnan a belső-ázsiai hunok művészetén keresztül a népvándorláskor művészetének európai és magyarországi emlékeihez, a Kaukázuson keresztül az európai és magyarországi őskor művészetéhez jusson. Életműve tanubizonyysága a művészetek egységéről vallott nézetének még más szempontból is: Ő, aki a Távolkelet művészetének multját tanulmányozta, aki a népvándorláskor és az őskor művészetéig jutott el, egyúttal mindenkor foglalkozott saját korának magyar és külföldi élő művészetével, műkritikákat, kiállításismertetések, essayeket írt ebben a tárgykörben is. A képzőművészet, a festészet, a szobrászat, valamint az építészet emlékei épp úgy érdekelték, mint az iparművészet különböző ágai, technikai és ornamentumai, ezek vándorlása mögött törvényszerű folyamatot kívánt felismerni és a történeti folyamat mögött az azokat létrehozó emberi gondolkodás műhelyébe óhajtott bepillantani. És a művészetek egységéről vallott hite életművében még abban is megnyilvánult, hogy ő maga is művész, vagy legalább is pályája elején annak indult, festő-művész volt, Hollós tanítvány.

Kezdetben a német renaissance festészet nagyjainak, első sorban

Dürer Albertnek művészetében elmélyedő Felvinczi Takáts Zoltán a Kelet művészetével akkor került első ízben kapcsolatba, amikor mint a Szépművészeti Múzeumba olvadt Országos Képtár őre, megbízást kapott a Vay Péter által Japánban vásárolt művészeti anyag tanulmányozására és feldolgozására. Kezdetben Vay Péter mellett, majd önállóan folytatta ezt a munkát, egyre nagyobb szeretettel és elmélyedéssel igyekezve beleélni magát nemcsak a Távolkelet művészetébe, de vallásrendszerébe és gondolkodásába is. Mikor 1919-ben, az oly rövid, de dicsőséges emlékü Tanácsköztársaság idején, a nagy gyűjtő és idegenből magyar hazafivá vált Hopp Ferenc, megértve és magáévá téve a kor szellemét, Andrássy-uti villáját és a benne elhelyezett, főként távolkeleti, kínai és japán műgyűjteményét nemzetének felajánlotta, hogy egy keletázsiai művészeti múzeum alapjává legyen, Felvinczi Takáts Zoltán nyer megbízást az új múzeum megszervezésére. És ez a következő Horthy-korszak sivár kultúrpolitikájában nem volt könnyű feladat. A hivatalos kultúrpolitika nemcsak azért nem nézte jó szemmel az új létesítményt, mivel a Tanácsköztársaság alkotása volt, hanem mert a korszak szűklátókörű, nacionalista szemlélete ellenségesen nézett minden olyan megnyilvánulást, mely közvetlen sovíniszta-revizionista célkitűzéseit nem segítette elő, mely távolabbi és szabadabb horizontok felé figyelt. Az anyagiakban is bőségesen megmutatkozó megnemértés és ellenségesség között valóban szinte heroikus küzdelmet jelentett Felvinczi Takáts Zoltán számára, aki évtizedekig egyetlen hivatalsegéddel intézte múzeuma ügyeit, hogy a Vay-anyaggal egyesített Hopp gyűjtemény mégis kiépülhetett, anyagában megsokszorozva, eredeti értékeit sokszorososan gyarapítva a Keletázsiai Művészeti Múzeummá. Ügyes és hozzáértő selejteзések, csereakciók és nem utolsósorban újabb és újabb adományok megszerzése, hazai és külföldi donátorok egyre szaporodó seregének megszervezése útján, az állam lényeges anyagi hozzájárulása nélkül is gyarapodott a múzeum nem egyszer világviszonylatban is kiemelkedő tárgyakkal. Ehhez járult még a Felvinczi Takáts Zoltán keletázsiai és indiai tanulmányútján szerzett, vásárolt anyag.

A Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum alapítása, megszervezése és nagyranövése terén, tehát a múzeum létrejöttének első csiráitól kezdve, Felvinczi Takáts Zoltán döntő érdemekkel birt. De ugyanezt mondhatjuk a múzeum ötletes, művészi és hamar kedvelté vált kiállításairól is, nemkülönben különböző, hol a Kelet művészetével általában, hol a múzeum anyagával foglalkozó publikációiról is, melyek magyarul és különféle külföldi szakfolyóiratokban jelentek meg / így: Revue des Arts asiatiques, Artibus Asiae, stb./. Magyar nyelven hosszú évtizedeken keresztül Felvinczi Takáts Zoltán munkássága volt az egyetlen számottevő, mely a Kelet művészetéről a kor színvonalán tájékoztatta a tudnivágyókat, - gondoljunk csak a Barát Béla és Eber Antal társaságában írt nagy művészettörténetére, külföldön tekintélye pedig oly nagy volt, hogy távoli országokból jöttek fiatal és idős kutatók, hogy vele a személyes érintkezést felvehessék. A hivatalos elismerés azonban annál inkább késett, az 1935-ös rendezés pedig, mely a múzeumot a Történeti Múzeum osztályává visszafejlesztett Iparművészeti Múzeumhoz kapcsolva, végső fokon egy, a célkitűzéseitől teljesen idegen intézménynek, az Országos Történeti Múzeumnak egy semmiképpen sem fontos részévé süllyesztette, ez a múzeum további fejlődésének is gátjává vált.

1939-ben Felvinczi Takáts Zoltán Szegedre, majd Kolozsvárra, 1946-ban újra Szegedre nyert egyetemi tanári kinevezést. Egyetemi tanári működése alatt tanítványok nagy seregét nevelte fel, de a múzeummal kapcsolatát meg nem szakította. Így volt ez újabb szegedi egyetemi tanári működése alatt, melyet nyugdíjazásig betöltött.

1950-ben bekövetkezett nyugdíjazása után újból ifjonti munkaerővel vállalt szakértői megbízatást a Keletázsiai Művészeti Múzeumban, melyet mind a mai napig töretlen munkakedvvel betölt. E megbízatása során újabb és újabb tudományos kérdések megoldását viszi előre, - hogy csak a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában, az Acta Orientalia hasábjain megjelent, a Catalaunumi hun üst kérdését tárgyaló tanulmányát, vagy az Iparművészeti Múzeum 1954. évi Évkönyvében megjelent, a Keletázsiai Művészeti Múzeum japán buddhista festményeit ismertető tanulmányaira utaljunk.

A kiváló tudós, akit a művészettörténeti tudományok kandidátusa fokozatra érdemesített a Tudományos Minősítő Bizottság, sohasem kereste az elismerést vagy dicséretet, mert szavai szerint elég jutalom számára az, hogy egész életében a művészettel foglalkozhatott.

Dobrovits Aladár

MŰEMLÉKVÉDELMI PROBLÉMÁK VESZPRÉM MEGYÉBEN.

Talán egy megyében sincs annyi várom, templomrom, műemlék, mint Veszprém megyében. Gondoljunk csak a Balaton-környéki váromokra, templomokra. Olykor a legváratlanabb helyen bukkanunk műemlékre, parasztházak közé rejtett templomromra, befalazott gótikus kapubéleletre, kőkerítésre helyezett római faragott kőre. Az egyik szőlőhegy pincéjében gótikus kőajtót falaztak be. Valamikor a közelében rom lehetett, ebből bányászták ki a faragott köveket. Csopakon a szintén középkori eredetű templomromhoz egyszerűen hozzáépíteték a lakóházakat, a rom ma pajta. Másutt az egykori gótikus alapkövek, oszlopaljak fehérленek ki a fűből, a környék különben szemétdomb.

Ha már most a figyelmes kutató utána akar nézni az irodalomban, vagy akár felüti a Műemlékek Jegyzékét, esetleg azt tapasztalja, hogy semmiféle adat sincsen az illető műemlékről. Műemlékvédelmünknek itt jelentkezik első, bár legyűrhető nehézsége: a hazai műemlékek pontos jegyzékének hiánya. Elvileg védjük a műemléket, de tulajdonképpen egészen pontosan nem tudjuk, hogy mit és hol kell védeni. Megjelent ugyan Genthon szerkesztésében Magyarország műemlékei c. kiadvány és ennek mintájára 1953-ban egy Műemléki Jegyzék, de mindezek az összeállítások természetesen hiányo-

sak. A műemléki könyv veszprémmegyei része legnagyobb részben a Dornay féle utikalausból lett lemásolva, az utikalausz pedig ~~itt~~ ott az eléggé megbízhatatlan Malonyayból merítette anyagát, így tévedések, hiányosságok több könyvön át folytatódnak.

Az ilyen hiányos jegyzék egyes esetben káros lehet. A vörösberényi volt jezsuita kolostor /vagy uradalmi épület?/ szép barokk portálájával, változatos stukkós termeivel kétségtelenül védendő műemlék, de hát nem szerepelvén a balatoni utikalauszban, nem került be a Műemléki Jegyzékbe sem. Már most két évvel ezelőtt traktor állomást, majd növényvédelmi állomást akartak létesíteni a volt kolostorépületben, átalakításokat szándékoztak végrehajtani, hivatkozva arra, hogy nem szerepelvén az épület a Műemlék Jegyzékében, védendő műemléknek nem tekinthető. Az illetékes hatóságok tehát - ép a Műemléki Jegyzékre hivatkozva - minden aggály nélkül foghatnak hozzá egy barokk vagy empire épület átalakításához. Egy másik esetben az állami gazdaság munkatársa keresett fel egy átépítési ügyben: az empire stílusú kúriát akarták átalakítani és dicséretreméltó lelkiismeretességgel előzetesen a Műemlékek Jegyzékét keresték múzeumunkban. A jegyzékben azonban az illető kúriát nem találtuk, szerencsére ennek ellenére sikerült a kartársat a védettségéről meggyőzni. A Tanácsok Építészeti osztályán megvannak rendszerint ezek a műemléki jegyzékek, adott esetben meg is nézik, de ha nincsen megfelelő kapcsolat az osztály és a múzeum közt, esetleg tévesen intézkednek. **E l s ő l e g f o n t o s a b b l é p é s ü n k l e g y e n t e h á t a z e m l é k e k n e k v a l ó b a n p o n t o s, h i á n y t a l a n j e g y z é k é t ö s s z e á l l i t a n i.** Ezen a téren mintaszerűen indultak el a városképi, műemléki vizsgálatok, ezt a munkamódszert kellene kiterjesztetni az egész országra egyöntetűleg.

Hasonló hiányosságok vannak az egyes fontosabb műemlékek felmérése terén. A nagyvázsonyi Kinizsi torony hibás alaprajzzal szerepel Békefi Remig könyvében, ezt a rajzot több más könyv minden változtatás nélkül átvette. Pedig a pontos felmérés már gyakorlati szempontból is fontos lenne. A zirci régi egyház alapfalait annak idején Békefi ásta ki, de hogy erről van-e pontos felvétel, nem tudom. A közelmúltban ép azon probléma előtt álltunk, hogy az 40-50 évvel ezelőtt kiásott alapfalakat, pillérlábazatokat földdel behányjuk, betemessük, mert a körülményeket figyelembe véve így tudtuk volna csak a faragott köveket a további romlástól megvédeni. Mivel a régi templom alaprajzát senki sem mérte fel - legalább is ennek nyomát nem találtuk -, a régi ásatás helyét felmértük, fényképeztük. Szerencsére utóbb más megoldást találtunk, az alapfalak ki lettek tisztítva, az egész terület körül lett kerítve, meg lett védve. A lajstromozáson túl tehát lényeges volna legalább is a fontosabb műemlékeket újra felmérni, szakszerűen rögzíteni.

Ezen a téren első sorban szervezettségre van szükségünk, ahogy általában a jó, pontos műemlékvédelem előfeltétele a jól megszervezett munka. Felmérések, műemlékvédelmi kiszállások történnek elég szép számban a vidéken, de annak eredményeiről gyakran semmit sem tudunk meg. Vagy három évvel ezelőtt építész mérnökhallgatók szállták meg Veszprém városát, valóban merész, nyaktörő mutatványokat végezve mérték fel a Vár jelentősebb műemlékeit. Sajnos azonban, e felmérés eredményeiről nem lettünk tájékoztat-

va, annak anyagát nem kaptuk meg. Az ilyen értékes felmérési anyagot - ha könyv alakban nem is tudják megjelentetni -, legalább sokszorosítani, és az illetékes intézményeknek, mint pl. a helyi múzeum, meg kellene küldeni.

A veszprémi Bakonyi Múzeum a régi románkori székesegyházból igen értékes köveket őriz. Mint a honfoglaláskorabeli tarsolylétszerekkel kapcsolatba hozható ornamentikát eláruló kőfaragások, azamatalan hazai művészettörténeti könyvben publikálva lettek. Kiti nően lefényképezte ezeket Petrás mester, mintaszerűen lajstromozta az akkori MOB. Ennek ellenére ismételtén jönnek kutatók, ujramérik, ujra fényképezik a köveket, ujra lajstromba veszik. Ugyanakkor sok faragott kő van kint a megyében, amit még mindeddig senki fal nem mért, le nem fényképezett, így pl. faragott kövek hevernek a Balázs-hegyi templom aljában, sok falbsépitett faragott kő van a nagyvázsonyi Kinizsi várban. Nem volna helyes minden faragott követ a Múzeumba szállítani; ha védve van, biztonságban van, lehetőleg maradjon az eredeti helyén, a kutatók ott is megtalálhatják.

Kellő szervezettséggel a múlt év őszén megindult nagyvázsonyi restaurálási munkálatokat is zavartalanabbul végezhetjük volna el. Ebben az esetben a vázsonyi Kinizsi torony helyreállítására a Veszprémmegyei Tanács Idegenforgalmi Hivatala jelentős összeget szerzett. A munkálatokat az idő előrehaladottságára való tekintettel azonnal meg kellett kezdeni, de megfelelő szakembert annak irányítására csak később tudtunk kapni. Ugyanakkor, ez időtájt lent járt Veszprémben az Építéstörténeti Tanszék több szakembere, akiknek azonban semmi tudomásuk nem volt a közelben folyó helyreállítási munkálatokról. Valószínűleg szívesen elvállalták volna a tervek elkészítését, ha az illetékes intézménytől erre idejében megbízatást kapnak.

A középkori eredetű pápai Corvin ház jelentős dunántúli műemlékünk, jelentőségével azonban nem áll párhuzamban elhanyagolt volta. A legsürgősebb tatarozásra a múlt évben az Építészeti Tanács megfelelő összeget irányzott elő. Az egyes építő, tatarozó vállalatokkal való hosszadalmas tárgyalások után a Pápai Városi Tanács Építészeti Osztályától úgy értesültünk, hogy folyó évben az egész épületet rendbehozzák saját költségvetésük keretében, mire az Építészeti Tanács természetesen az ide irányzott pénzt más célra használta fel. Tudomásom szerint azonban azóta sem történt semmi a pápai Corvin házzal.

Különösképp előtérbe lép a szervezettség kérdése, ha a műemlékvédelem első és legfontosabb mozzanatát, a figyelőszolgálatot, a bejelentőhálózatot tekintjük. Jó figyelőszolgálat, kiterjedt bejelentőhálózat nélkül nincs rendes műemlékvédelem.

Első fontos tényező, hogy a városi, megyei tanácsok építészeti osztályaiival meg legyen a legszorosabb kapcsolat. Minden jelentősebb építkezés az illető osztályokon fut át, így kellő szervezettség esetén a múzeumnak azonnal tudomására jut, ha a műemlékekkel kapcsolatban valami is történik, vagy ha a városkép megváltoztatására kerül a sor. De ép ily lényeges, hogy szerte a megye területén, vidéken akadjanak érdeklődők, akik a műemlékekre figyelnek, különösen akkor, ha azok állapotában valamiféle változás állott be.

Boraszőcsőkről a helyi tanács jelentett be egy copf sírelméket. Várpalotáról házbontás alkalmával előkerült gótikus pillérpábazatról egy orvos küldött jelentést. A veszpremi volt takarékpénztár épületének átalakításakor középkori falak kerültek elő, egy ottani dolgozó hívta fel erre a múzeum figyelmét. Az ősküikerek kápolna romlott állapotáról levél jött az ottani plébánosától, stb. stb. Minden esetben döntő jelentőségű az általános műemlékvédelem szempontjából, hogy a múzeum mindenkor rögtön intézkedjék. Ne várakozzunk, a válaszáddal heteken át, hanem a bejelentő győződjék meg arról, hogy bejelentése valóban értékes és fontos volt, mert így, a múzeum azonnal közbelépett, intézkedett. A jó vidéki megfigyelőket - mondhatnám - ki is lehet nyomozni. Vagy két évvel ezelőtt az akkor Műemlékvédelmi Csoporttól felhívás érkezett a Megyei Tanácsokhoz a felszabadulási, világháborús és egyéb emléktáblák összeírása ügyében. A Megyei Tanács Népművelési Osztályához beérkezett válaszok átnézésére és megbírálására az osztály a múzeumot kérte fel, ennek eredményeképpen névsort állítottunk össze a jól dolgozó, pontos adatközlőkről. Adott esetben ezektől kielégíthető választ remélhetünk műemlékvédelmi ügyekben.

Legeredményesebb mégis mindig a személyes propaganda, vagyis a vidéki kiszállások alkalmával a műemlékek megtekintése, érdeklődés állapotuk iránt; lássák a környezetben, hogy törődünk a régiséggel, szemmel tartjuk, megbecsüljük, védjük.

Természetesen a múzeumnak pontosan ismernie kell a hozzá tartozó vidék műemlékeit, azok állapotát, helyzetét. Ép ezért az illetékes múzeumnak katasztert kell felállítani a védendő műemlékekről, ezeket voltaképp állandóan szemmel kell tartani. A lehetőségekhez képest minden kiszálláson alkalmával az illető terület műemlékét megtekintem, ismételten fényképfelvételeket készítek azokról. Már most is, hat év távlatából meg tudom állapítani, melyik műemlék van kedvezőtlenebb helyzetben, melyik romlik, hol bányásszák a faragott köveket a romépületekből stb. Egy ilyen, fényképekkel ellátott műemléki kataszter jó szolgálatot tesz minden esetben a hozzánk kiszálló kutatóknak, mert percekben belül tájékoztatni tudjuk a megye akármilyen műemléki kérdésében. Ha fentebb az eddig kiadott Műemléki Jegyzék hiányosságait panaszoltuk fel, ép a vidéki múzeumok műemlék katasztereinek lesznek hivatottak ezeket a hiányosságokat pótolni.

A műemlékvédelem lényegében közigazgatási, jogi, építésztechnikai feladat és ennyiben talán nem is tartozna a múzeum hatáskörébe, de ép azért, mert annyiféle intézmény, szerv kerül minduntalan érintkezésbe műemléki problémákkal, szükséges, hogy valami központi helye legyen az egész megyének, ahol valóban szakszerűen meg lehet tárgyalni az egyes kérdéseket. Erre pedig kétségtelenül legalkalmasabb az illető tájmúzeum. Ilyen szempontból ugyan nem vagyunk megszervezve, erre határozott vonalú utasításunk nincsen, mégis minden múzeumnak meg kell teremtenie, ki kell építenie - mondhatnám irányító - műemlékvédelmi szerepét. Legfontosabb teendő, hogy az egyes tanácsoknál, szerveknél, intézményeknél meggyőnkben tudatosítsuk: minden műemlékvédelmi kérdésben legelőször is az

illető múzeumhoz forduljanak felvilágosításért, tanácsért. Ha szoros jó viszonyban áll a városi és megyei tanács építészeti osztálya a múzeummal, úgy egészen biztos, hogy minden műemlékvédelmi kérdésben a múzeum véleményét fogják megkérdezni. Mindez természetes is, hisz általában a legjobb szakkönyvtár a múzeumban van, a múzeum őrzi a legtöbb régi műemlékfényképet, városképet, rajzot, a múzeum gyűjtötte össze annak idején a tervpályázatok pályamunkáit, a múzeum restaurátora szolgálhat felvilágosítással helyreállítási szakkérdésekben stb. A Veszprémi Tanács Építészeti Osztálya az állami házak tatarozási tervének megvitatására a múzeumot meghívta; a szecessziós Pécsefi Színház helyreállítása-kor a múzeumhoz fordultak az eredeti tervrajzokért; az Építészeti Osztály szakkönyvet kér a múzeum könyvtárától stb.

A jó összeműködés érdekében létesült az elmúlt évben a Veszprémi Műemléki és Városképi Munkaközösség, aminek tagjai a veszprémi városi tanács építészeti osztályának vezetője, a VÁTI Veszprém városrendezésével foglalkozó mérnöke, helyi tervező mérnökök, a város történetével foglalkozó történész, a Bakonyi Múzeum. A munkaközösség időnként összejön és a felmerült problémákat megtárgyalja és épp, mert tagjai közt a Tanács helyet foglal, mindjárt intézkedhet. Természetesen itt nemcsak kizárólag műemlékvédelmi kérdésekről van szó, hanem városrendezésről, általában mindenről, ami az új építkezésekkel kapcsolatban a városkép kialakításában lényeges szerepet játszik.

Az utóbb említett összefüggésben külön kell hangsúlyoznunk a műemlékvédelem egyik lényeges pontját, a mai élettel való szoros összefüggését. Hozzuk közelebb a műemlékeket a mai élethez, az, amit a régi korok megteremtettek, ne összefüggés nélkül lebegjen úgyszólván az üres térben, hanem kapcsolatban álljon a mával, mindent lehetőleg töltsünk meg mai tartalommal. Tehát ne csak a vörösberényi volt jezsuita kolostor helyreállítása érdekeljen, hanem az is, hogy mire tudjuk legcélszerűbben ezt a műemléket felhasználni. Ebben az esetben - tekintetbe véve Vörösberénynek a Balatonhoz, hegyvidékhez való közelségét, jó közlekedési viszonyait -, a veszprémmegyei Alkotók Háza céljára javasoltuk. - A nagyvázsonyi Kinizsi vár helyreállítása nagyrésztben megtörtént, az épületben most múzeumot rendezünk be. - Alsóörsön a faluban, a hegyoldalban gótikus ház van, udvaráról elragadó kilátás a Balatonra és a Tihanyi félszigetre. Terasz kiképzésével a vendéglátó ipar használhatná fel és jelentősen fokozhatná idegenforgalmunkat. - Nem tudom, hogy eldöntötték-e már a művészettörténészek a kérdést az ösküi templom ügyében: templom vagy vár? A magam részéről erődítménynek tartom és mint ilyent - épp tekintettel a közeli Hajmáskérre - középkori őrtorony formájában javasolnám helyreállítani. - Általában az omladozó várromok karbantartásán kívül törődni kellene azzal, hogy ezek több szerepet kapjanak a hazafias nevelésben. Ilyennemű szerepet próbáltunk juttatni az elmúlt nyárban hazánkban talán legszebb tájképi környezetéből kiemelkedő cseszneki várnak. - A pápai Corvin ház helyreállításának is csak úgy van értelme, ha abban mindjárt múzeumot rendezünk be. - Magyarország leglátogatottabb pontján, Tihanyban lévő volt kolostorépület is mint a Balatonnal foglalkozó múzeum töltené be legjobban feladatát és nem mint az ott most megtelepedett szociá-

lis otthon.-

A műemlék tehát éljen, illeszkedjen be korunkba, találja meg legmegfelelőbb szerepét, mert a valóságos élet a legfőbb erő, ami továbbra is, úgyszólván időtlen időig fenntartja a műemléket.- A műemlék még az új városkép kialakításában is iránytadó stílust ad, így pl. Várpalotán a klasszicizáló zsinagóga sugalmazta a tervező építésznek a neoklasszicista lakóházak formáját.

Általános műemlékvédelmi szempontból fontos, hogyha bármily csekély mértékben is, de mégis törődünk kell az omladozó emlékekkel. Ezt itt csak azért hangsúlyozzuk, mert gyakran ép az előrelátható igen tekintélyes kiadásokra hivatkozva állnak el a műemlékvédelemről, helyreállítástól, hangoztatva ismételten, hogy nincs elég pénzügyi fedezet. Pedig szerény eszközökkel is már szép eredményt lehet elérni. Példát ad erre a Veszprémmegyei Tanács Idegenforgalmi Hivatala, ami sorra magyarázó táblákkal látja el a megye jelentősebb műemlékeit, a forgalmas Balatoni-műúton pedig útjelző táblákkal hívja fel a figyelmet a közeli műemlékre. Megtisztították a benőtt, sűrű bokroktól alig megközelíthető romokat, mint pl. Zádorvár, Salföld nagygyűlési tájképi környezetbe ágyazott romjait, rendbehozták a tálódi kolostorrom környékét, az itt lévő régi halastavat kitisztították, a forrást foglalták, a legközelebb kerül a sor a nemeslányfalúi, csepelyi stb. romok megtisztítására. Az ilyen - nem nagy áldozatot követelő - gondoskodás megállapíthatja legalább is a pusztítást, a romot kevésbé használják kőbányának, ha azt látják, hogy intézményesen törődnek vele, államunk megbecsüli. Tanácsaink szívesen vállalnak ilyen műveleteket, ha kellőképpen meggyőzzük azokat a műemlék fontosságáról, nem utolsó sorban hangsúlyozva a nem megvetendő idegenforgalmi hasznót.

Szólhatunk még a népi műemlékvédelemről is. Elsősorban közigazgatási, jogi kérdés, számtalan nehézsége van, egymagában a védettség kimondása nem feltétlen biztosíték arra, hogy a műemléket a jövőben károsodás nem éri. A Somlóhegy oldalán lévő taposó kutat már évekkel ezelőtt védettnek nyilvánítottuk, ebben az ügyben később is sűrűn írtunk a helyi tanácsnak, ennek ellenére ismeretlen egyének bódéját bontják, deszkáit szorgalmasan elhordják és félő, hogy végül a taposókútból semmi sem marad. Mint szőlőhegyi tartozékot, javasolom, hogy inkább szedjük szőlő és vigyük át Badacsonyra a Szegedy Róza ház udvarára, állítsuk ott fel, itt mint múzeumi tárgy feltétlen biztonságban lesz. - Pápán a XVIII. század végén létesült Kluge féle kékfestő üzem páratlanul gazdag felszerelésével egyedül áll az országban és mint ilyen, feltétlen védettnek nyilvánított. De ezen túlmenően javaslom, hogy mint egy technikai múzeum részlegét, máris nyissuk meg a nagyközönség részére, mert csakis így, a mai életbe ágyazva tartható meg eredeti állapotában igen változatos berendezése, a technika fejlődését tanulságosan visszatükröző felszerelése. A népi műemlékek sorában az első helyet ép a régi technikai berendezések /szárazmalom, vizimalom, taposó kút, teljes kékfestőüzem stb./ foglalják el és talán helyesebb volna, ha nem népi műemlékként, hanem a technika fejlődését bemutató tárgyként, létesítményként fognánk fel, így a technikai múzeumok gyűjtőkörébe utalnánk, a védettséget ebből a szempontból állapítanánk

meg. A védettség így, mint technikai dokumentumra vonatkozó jogi megállapítás, talán nagyobb súlyt kapna.

De mi lehet a múzeum feladata a védettség kimondására való javaslattételen kívül? - Ellenőrzi az illető tárgyat és - szomorúan tapasztalhatja, hogy a védettség kimondása ellenére az tovább romlik, pusztul. Mindenesetre egy-két példaadóan szigorú büntetést kellene hozni a védett műemlékek rongálói ellen és ezt a helyi lapban ismertetni. De mindaddig, amíg a népi /vagy mondjuk a technikai/ műemlékvédelem intézményesen nincs megoldva, legfőbb feladatunk marad, hogy az ide tartozó összes tárgyat, létesítményt /régi épületek, malmok, műhelyek stb./ rendszeresen számba vesszünk, fényképezünk, rajzolunk, felmérünk. Még oly jogilag körülbástyázott, biztosított védettség ellenére a malom leég-
het, a műhely berendezését a szű megeszi, de a rajz, a felvétel, a mérés, a fénykép legalább megmarad, esetleg pótolhatatlan értékeket mentettünk meg így fényképtárházunkban. Általában véve egész műemlékvédelmi vonalon az eddig inél sokkal intenzívebben kell kifejlesztetnünk a fényképezést és súlyponti feladat legyen egy fényképekben, rajzokban, felmérésekben gazdag műemléki archívum.

A műemlékvédelem - hangoztatják - igen sok pénzt, nagy összegeket emészt fel. Ne várjunk azonban addig, amíg a tekintélyes összegeket betervezik, a költségvetést elfogadják, hanem addig is, a körülményekhez alkalmazkodva a meglévő lehetőségeket felhasználva foglalkozzunk műemlékeinkkel, mert ahogy fentebb néhány példán keresztül vázoltam, még egészen szerény eszközökkel is szép, eredményes munkát végezhetünk.

Vajkai Aurél

A FÉNYKÉPEZÉS SZEREPE EGY VIDÉKI MUZEUM GYÜJTŐMUNKÁJÁBAN.

Napjainkban a fénykép mind nagyobb és nagyobb szerepet játszik a múzeumok gyűjtő és megőrző tevékenységében. Az országos múzeumok külön foto-laboratoriummal rendelkeznek ahol évente a felvételek ezreit hívják elő és másolják, a tudományos dolgozók seregének gyűjtőmunkája nyomán. Egyes vidéki múzeumok jóval kisebb apparátussal és lényegesen szerényebb anyagi viszonyok között, de ugyan-csak végzik ezt a munkát. E rövid cikk keretében egy vidéki múzeum, az egri Dobó István Múzeum ilyen irányú eredményeit és az ezzel kapcsolatos tapasztalatokat szeretném ismertetni. Az ismertetés nem kíván novumot adni, csak csoportosítani a lehetőségeket, melyek a legtöbb vidéki múzeumnál biztosítottak.

Az egri múzeum a fényképezést elsősorban a gyűjtés, másodsorban a megőrzés területén hasznosította. A gyűjtésen belül legnagyobb súllyal a néprajz, majd a szocializmus építésének dokumentumai és a helytörténet szerepeltek.

A néprajzi gyűjtésnek köztudomásúan elengedhetetlen kelléke a fényképezés. Minden múzeológus tudja, hogy a legjobb leírás is tökéletlen illusztráció nélkül és a leghitelesebb illusztráció, megfelelő leírással kapcsolva - a fénykép. Ugyancsak köztudott az, hogy egy-két elajándékozott foto mennyire megkönnyíti a néprajzi gyűjtő, vagy a terepen dolgozó régész munkáját. Fénykép archívumunk nagy része a néprajzi témagyűjtések anyagát egészíti ki.

Jó szolgálatokat tehet azonban a fénykép a tárgyi gyűjtés során is. Sokszor előfordul, hogy egy tárgyat, mely mindenképpen múzeumba kíváncoznék, valamilyen okból /nem adják, nincs rá hitel, drágán tartják, stb./ nem lehet megszerezni. Fényképpel a feladat - ha nem is teljes értékűen, de mindenesetre - megoldható. A tárgyat ilyenkor vagy lemérjük, vagy az előre elkészített és magunkkal hordozott centiméter beosztású papírlappal együtt fényképezzük. Lényeges ilyenkor a tárgy adatain kívül annak leírása is, különösen, ha színes anyagról, pl. textilről van szó.

A "tárgyi gyűjtés"-nek ez a módszere a helyi népművelési apparátus részünkről történt támogatása során vált egy alkalommal igen szükségessé. Három hevesmegyei kulturház berendezését a helyi népművészeti anyag alapján tervezve kívánták elkészíttetni és ehhez a munkához, vagyis a népművészeti anyag összegyűjtéséhez a múzeum segítségét kérték. Minthogy arra gondolni sem lehetett, hogy a tervezés szempontjából számbajöhető tárgyakat megvásároljuk, ezek fényképét gyűjtöttük be. Ilyen módon a múzeum - még csak nem is a saját költségére - jelentős anyaggal gyarapodott.

Ehhez hasonló gyarapodásra tettünk szert egy kiállításrendezés alkalmával is, amikor a megye különböző részeiből, magánosoktól kölcsönzött anyagot hoztak Egerbe. A főleg népművészeti tárgyakat népművelési dolgozók és pedagógusok vették kölcsön és hozták a kiállítás színhelyére, megszerzésük tehát túl komplikáltnak, sőt konkrét esetekben lehetetlennek bizonyult, de a fényképezésnek nem volt akadálya.

Máskor a fénykép közvetve is hozzásegített bennünket néprajzi tárgyak gyűjtéséhez; Noszvaj községben pl., a következő módszerrel. Felkértük először az általános iskola igazgatóját, hogy az iskola a tanulók bekapcsolásával segítse a múzeum gyűjtőmunkáját. Beleegyezése után minden osztályfőnökkel bementünk a felső tagozatú osztályokba, ahol a nevelő elmondta, hogy tanítási idő után mindenki nézzen otthon körül és hozzon az iskolába régiségeket. Aki értékeesebb dolgot hoz, kérdezze meg szüleitől, hogy mi legyen a tárgy ára, aki pedig használható dolgot hoz ingyen, az ajándékba egy fényképet kap a múzeumtól. A gyerekek mindenre hajlandók voltak, csak éppen el kellett nekik sorolni, hogy mi-féle tárgyak jöhetnek itt számításba. Azokat a tárgyakat, melyeket a gyerekek nem ismertek /pl. szőlőmetsző kés, csép, stb./ felrajzoltuk a táblára. Így elindulva, eredményes gyűjtést tudtunk végezni, melynek anyaga a múzeum számára csaknem ingyen volt. A gyerekekről készített felvételek kerültek csak pénzbe, viszont ez is a gyűjtött anyaghoz sorolható, mert a sorozat bemutatja egy

község mai gyermek-viselését.

A múzeumok felettes hatósága tudvalevően felhívta a múzeológusok figyelmét a szocializmus építése korszak dokumentumainak gyűjtésére. Mi itt a legnagyobb lehetőséget újra csak a fényképezésben láttuk. /Eltekintve természetesen egyéb módszerektől, melyek nem tartoznak most tárgyunkhoz./ A munka megindítása kívülről jött, amikor egyszer a népművelési szervek, máskor valamelyik tömeg-szervezet kérte fel a múzeumot arra, hogy nyújtson segítséget dokumentációs kiállítás rendezéséhez. Ilyen esetben alkalmunk nyílt végigjárni a népgazdasági tervek hevesmegyei létesítményeit, a kulturcsoportokat, a megye legszebb tájait, nem is szólva a népviseletes községekről. Hozzá kell tenni még azt, hogy a gyűjtés nem került a múzeumnak pénzbe, mert a kiküldetés /és esetleg a foto-nyersanyag/ költségeit más szervek fedezték. Ilyen alkalom hiján a költségek kiméltése végett időnkint tömegszervezetek, vállalatok gépkocsiján tettünk a megyében egynapos túrákat, amikor utiköltség nélkül járhattuk be a megyét és a múzeum költségvetéséből csak a napidíjat kellett igénybe vennünk.

A helytörténeti gyűjtés is részben ezeknek a körutaknak a keretében folyt le. A városokon, községeken áthaladva mindig volt alkalom egy-egy műemlék lefényképezésére, esetleg megtekintésére, amikor belső felvételeket is készíthettünk. A helytörténeti anyag-gyűjtés másik módját helyi vonatkozású okiratok, ritka könyvek idevonatkozó részleteinek kifényképezésében találtuk meg. Az ilyen természetű anyagból idővel egész gyűjteményt tervezünk létesíteni - fiatal régészeink munkába állása olyan reményekkel keverte, hogy a múzeum rövidesen tekintélyes régészeti fényképanyaggal /ésatási felvétel/ is fog rendelkezni.

A költségek miatt kisebb lehetőség nyílik színes diapozitív készítésére, a fekete diapozitív azonban nagyobb számban is elérhető a vidéki múzeumok számára. Kézenfekvő, hogy a diapozitív gyűjtemény a szemléltetés módszerével vonzóbbá teszi az előadásokat és látogatottságukat is jobban biztosítja. Nem haszontalan talán megemlíteni, hogy a Népművelési Minisztérium számos diapozitív sorozatot adott már ki, melyekből a múzeumi használatra alkalmasak egy-egy példányát - tapasztalatunk szerint - a népművelési szervek szívesen és térítés nélkül átadják a múzeumnak.

Végül a foto-archívum kezelhetőségére kell még kitérnünk. Az egeri múzeum két év alatt egy kb. 3.000 darabból álló archívumot gyűjtött, melyből a múlt év végéig 2.600 darabot leltároztunk. A tapasztalat azt mutatja, hogy egyedül a leltárkönyv segítségével már ilyen mennyiségű anyag is nehezen kezelhető. Szükségesnek látszik ezért, hogy az eddig számszerűtlen sorrendben elhelyezett kartonokat tudományágak szerint külön dobozokban tároljuk, ezen felül pedig minden darabot földrajzilag és a tudományágakon belül szakok szerint mutatózzunk. Így válik majd ez a fénykép-archívum igazán a helyi tudományos kutatás és népszerűsítő munka hasznára.

Bakó Ferenc

MEGJEGYZÉSEINK BAKÓ FERENC CIKKÉHEZ:

A fényképek leírókartonjait helyesebb növekvő sorszám szerint együtt tartani, mert archivális megőrzésüket így könnyebb biztosítani. Könnyebb a revíziójuk, mert csak a számsor hiánytalanságára kell ügyelni; használat után az egyes darabokat könnyű a helyükre rakni. A kartonok számrendi sorrend szerint történő tárolása mellett ezrenfelüli szám esetén célszerű földrajzi és szakutaló kartonrendszer készítése. A leírókartonok szakcsoportok - és azon belül alcsoportok - szerinti tárolása azért sem ajánlható, mert egyes felvételek több szakcsoportba - vagy azonbelül több alcsoportba - is kíváncsoznak. Egy felvételen szerepelhet épület, viselet, jármű, stb. is, mely változatoknak megfelelőleg egy-egy utalókarton készítendő, tehát ily esetben magának az egyetlen leírókartonnak az elhelyezése problematikus lenne, mert nem tudnánk, hogy végtére is a 4-5 alcsoport melyikébe helyezzük el.

Mivel az utaló vagy földrajzi kartonon csak a sorszámot, a felvétel tárgyát és a felvétel helyét kell feltüntetni, egy óra alatt akár 30 db utaló vagy földrajzi kartont is elkészíthet a múzeológus vagy adminisztrátor.

Szerkesztőbizottság

VÁNDORKIÁLLÍTÁS A MUZEUMOK MUNKÁJÁNAK NÉPSZERŰSÍTÉSÉÉRT.

/Ujitási ötlet./

Abból a tapasztalatból kiindulva, hogy a múzeumok célját, munkáját és ráutaltságát a kívülállók, magánosok és hivatalos szervek részéről túlnyomó többségben még nem értik meg, számolva azonban azzal, hogy népünk - különösen az alföldi - rendkívül értelmes és készséggel nyújt segítséget ott, ahol ennek szükségességéről meggyőződik, vándorkiállítást terveztem "I s m e r j ü k m e g a m ú z e u m o t" címen.

A kiállítás elképzelésem szerint nem nagy méretű, kb. 45x60 cm-es dobszerű táblákból és ugyanakkora, nem mély falra akasztható, elől üvegszerű anyaggal lezárt /plexi üveg, celluloid/ dobozokból áll. A könnyen mozgatható kiállítás egy-egy múzeum gyűjtési területén minden faluban és jelentősebb tanya-központi iskolában bemutatatható, alkalmas helyen pedig összeköthető egy-egy vetített-képes előadással.

A kiállítás vándoroltatásában igénybe vehető a járási tanácsok népművelési osztálya, de ugyanez a szerv nyújthat segítséget

az előadások megszervezésében is. Az előadások megtartásához nagy segítséget nyújtana egy-egy központilag előállított ki-filmes dia-tekercs és esetleg egy rotaprinten sokszorosítható brossura.

A táblák és dobozok eltervezése csak vázlatos elgondolás, a kivitelezésnél figyelembe veendő, hogy milyen legjobban megfelelő anyag áll rendelkezésre és hogy különböző vidékeken milyenek a táj jellegének megfelelően a kívánalmak és lehetőségek. Kiegészítendő tervem néhány néprajzi, műemlékvédelmi, képzőművészeti és némely múzeum profiljának megfelelően természetrajzi táblával, illetve dobozzal.

Mutatóba elkészítem és bemutatom néhány táblának, illetve doboznak a vázlatos tervét:

I. T á b l a.

Bevezető felirat: M i a m ú z e u m c é l j a ?

A múzeum megmenti és megőrzi a régi idők és a jelen gazdasági, kulturális életének tárgyi emlékeit, dokumentumait, tudományosan feldolgozza az emlékeket, a leszűrt eredményeket kiállításain, szóbeli és írásban történő közlés útján mindannyiunk okulására közkinccsé teszi.

II. D o b o z.

A dobozban néhány régiség, esetleg fitókkal vegyesen: cserépholmi, kő-, bronz- és vastárgyak, ékszerek stb.

Felirat: Évezredes és több százéves régiségek, amikhez hasonlókat gyakran vet fel az eke, felszínre hoz az ásó.

III. T á b l a.

Mutatóba egy lelet-kataszteri térkép részlete, lehetőleg a kérdéses vidékről.

Felirat: Olyan falú, vagy város, melynek határában több száz, vagy ezer évvel ezelőtt ne lakott volna ember, alig akad a mi vidékünkön.

A földmunka során felszínre került legigénytelenebbnek látszó leletek magukban véve is komoly tudományos értéket jelenthetnek, de lényegesen többet mondanak el azok, melyek b á r k i n e k a b e j e l e n t é s e n y o m á n, szakszerű ásatás során kerülnek napfényre.

IV. T á b l a.

Fényképek: Csontvázas rézkori sirmellékletekkel; avar sir övveretekkel, öv rekonstrukció, urna sir hamvakkal és mellékletekkel.

Felirat: Régészeti ásatás alkalmával nemcsak a tárgyi leleteket menti meg a szakember, hanem megfigyeli helyzetüket, a különböző darabok egykori összefüggését, következtet rendeltetésükre, földbekerülésük körülményeire.

V. T á b l a.

Fényképek: Kirajzolódó őskori sírok, házak, cölöp-lyukak foltjai, helyszinrajzok és rekonstrukciós rajz.

Felirat: A talált tárgyakon kívül az ásatás vezetője megfigyeli azokat a talaj elszíneződéseket is, melyek a föld kevertségével mutatják meg a sírok, a félig földbe ázott lakóházak helyét, a kikorhadt és más színű földdel megtelt cölöpök és ágasfák nyomát. E megfigyelések segítségével elképzelhető lesz mindaz, ami évezredekkel ezelőtt, - de nem nyomtalanul - elpusztult.

VI. D o b o z.

Növényi magvak, faszén darabkák, állat-csontok, mikroszkópikus fényképfelvétel a szén darabkákról, rekonstrukciós rajzok.

Felirat: Tűzvész alkalmával megpörköldött és elszínesedve megmaradt növényi magvak árulják el, hogy miket gyűjtött, mit terjesztett az ember a kőkorban, a bronzkorban, megmaradt szén darabkák árulják el, hogy milyen fával tűzelt, a tűzhelyeken talált állati csontok tanúsítják, hogy milyen vadra vadászott, milyen halat fogott, 3.000, 2.000, vagy 1.000 évvel ezelőtt és hogy ugyanakkor milyen házi állatokat ismert már.

VII. T á b l a.

Fényképek, kitöltött sírlap, jegyzet-részlet.

Felirat: Az ásatás alkalmával minden megfigyelt jelenségről pontos jegyzet, rajz és fénykép készül. A letűnt hajdani életjelenségeinek képét ezek alapján sikerült megállapítani.

VIII. T á b l a.

Fénykép: Puszta-templom, halom földvár /esetleg légi felvétel/.

Felirat: A régmúlt történetének néma, de megszólaltatható emlékei nem csak kisebb tárgyak lehetnek, hanem halmok, földsáncal körülvett földvárak, vagy téglából, kőből való romok. Ezek hol-létének a bejelentése nagy segítségére van a területen működő múzeumnak.

IX. T á b l a.

Fényképek a restaurátor munkájának köréből: Pl.: "in situ" felvétele, edény restaurálása, bronz-tárgy diszítésének kiszabadítása, a rézrozsda alól.

Felirat: Igen fontos feladat a múzeumba került régiségek megtisztogatása, helyreállítása és épségben való megtartása.

A múzeumi restaurátor hozzáértő kezében ismét egész lesz a darabokra szét tört edény, földdel együtt eredeti helyzetében múzeumba került a többbezer éves sír és eredeti állapotában lesz tanulmányozható a rozsdáette bronz- és vastárgy.

H o z z á n e m é r t ő t i s z t o g a t á s ü r ü g y é n
t ö n k r e t e h e t i a l e g n a g y o b b t u d o m á
n y o s é r t é k e t i s!

X. T á b l a.

Fényképek: leltározási munka, melynek során "futószalagon" megy át a tárgy. /Az egyik szakember mondja a leíró szöveget, a másik ír, a harmadik mér, a negyedik számoz, stb./ kiállítás részlet, tanulmányi raktár.

Felirat: A szakszerűen helyreállított és időtállóvá tett régiség a múzeumban nyilvántartásba, azután a kiállításba, vagy a tanulmányi raktárba kerül. A reá vonatkozó adatok feljegyzése segítségével esetleg évtizedek múlva is tudományosan feldolgozható lesz minden darab.

XI. D o b o z.

Folyóiratok, publikációk, fénykép ásatási bemutatókról, előadásokról

Felirat: A múzeumba került régiségek olyan korok életét is megvilágítják, melyekből írott emlékeink nincsenek, vagy csak hiányosan maradtak fenn.

A tudomány módszereivel elért eredmények, folyóiratok, könyvek olvasása, múzeumi kiállítások megtekintése, ásatási bemutatók és előadások meghallgatása útján mindannyiunk közös kincsévé válnak. A k i l e l e t e k b e j e l e n t é s é v e l t á m o g a t j a a m ú z e u m o k m u n k á j á t, a t u d o m á n y ü g y é t s z o l g á l j a é s a m a g a h a s z n á r a c s e l e k s z i k !

XII. T á b l a.

Az Adattár "kárt - tesz ..." című plakátja és a hozzá tartozó leletbejelentő lap.

Felirat: Bejelentésünket minden esetben küldjük el a megadott címre is, mert nem tudhatjuk, hogy a területünkön illetékes múzeum szakembere a kérdéses időpontban nincsen-e másutt fontos leletmentéssel elfoglalva.- A Koszta József Múzeum telefonszáma: Szentes: 228

Megjegyzés: A dobozok méreteit nem határoztam meg, mert nem tudhatom, nincsenek-e valamelyik gyűjteményben erre a célra alkalmas felhasználatlan dobozok. A szükséges magyarázó rajzok esetenként külön-külön minden múzeumnál elkészíthetők, de egységes minta alapján rotaprinten is sokszorosíthatók lennének.

Amennyiben a szükséges dobozokat, vagy azok elkészítésére a költségvetési fedezetet megkapjuk és a néprajzos, képzőművész kartársak kívánságait közlik - /szükség esetén ezeket a táblákat is megtervezem/ - 4 db.- s a vándorkiállítást munkatervben felül elkészítjük és Csongrád-megye három járásában megforgatjuk.

Csalog József

HOGYAN JÖTT LÉTRE A PESTERZSÉBETI MUZEUM.

Négy évvel ezelőtt 1951. január havában pesterzsébeti gyűjtők-ből és múzeumbarátokból egy munkaközösség alakult, mely céljául tűzte ki azt, hogy mozgalmat indít egy kerületi múzeum alapítása érdekében.

Ismerve kerületünk, Pesterzsébet és Soroksár őskori lelőhelyeit, közeli ezerszázados történetét, a munkásmozgalomban betöltött szerepét, mindezeket biztosan láttuk ahhoz, hogy kerületünkben, Pesterzsébeten jöjjön létre Nagy-Budapest első peremvárosi múzeuma. És hogy a múzeumnak még biztosabb alapot teremtsünk, gyűjteményeinket felajánlottuk a cél érdekében.

Kerületünk története a messzi őskorba nyúlik vissza és mint az előkerült leletek is bizonyítják a bronzkor embere is megtelepedett a kisdunaparti dombokon. Pesterzsébet területéről négy őskori lelőhelyet ismerünk. A Kis-Dunaág mellett lévő Gubacsi Téglagyár agyagbányájánál 1933-ban zsugorított csontvázas sír került elő, majd a későbbi 1934. évi ásatáskor cserépedények.

Bronzkori lelőhely volt még a Petőfi és Percel M. utcákban, valamint a volt Kakastó mellett. E két utóbbi helyen három urnatemető került elő.

Soroksáron is több urnatemető és szórványlelet került elő a Bronzkorból.

Az oklevelek 1067-ből említik először Pesterzsébet őst, Gubacsot /innen a Gubacsi út és Gubacsi híd elnevezés, ennek emléket őrzik/ és Soroksárt.

1424-ben Zsigmond király feleségének adományozza Gubacsot, miközben a XII. században a Kisduna partján lévő dombon vár épül, melyet 1424-ben a tatárok ostrom alá véve be is vesznek. A vár a tatárjárás után újból felépül és körülötte települ tovább Gubacs falu. A "Tatárdomb" népies elnevezése innen származik a dombnak, ahová a múlt század 60-as éveiben a Gubacsi Téglagyár települt mely - sajnos - a vár romjainak teljes eltűnését okozta.

A vár a mohácsi vész után török ostrom által pusztult el és többé nem épült fel. A Magyar Nemzeti Múzeum 1929 és 1934. években folytatott itt ásatásokat, mely alkalommal előkerültek az ostromban elesettek csontvázei, valamint egy középkori temető. A leletek a Nemzeti Múzeumba kerültek.

1514-ben Dózsa György szabadságharca idején e területen táboroztak csapatai Szálerei Ambrus vezetésével és itt ütköztek meg a Dunán átkelt nemesi csapatokkal.

Rákóczi szabadságharcát Gubacs és Soroksár katonával és élelmi-szerrel segítette, úgyszintén soroksári honvédek harcoltak 1849-ben az isaszegi és hatvani győzelmes csatákban.

Gubacs a sok járvány után elnéptelenedett, pusztává zsugorodott.

Gubacs és Soroksár a Grassalkovicsok, majd később egy belga bank kezére kerül és az 1868-ban parcelláztatja. Így alapítja meg egyik csoport Erzsébetfalva-telepet, a másik meg ettől északkeletre Kossuthfalva-telepet. Alapítási év: 1870. VII. 14. Mindkét telep közigazgatásilag Soroksárhoz tartozik 1898-ig, amikor a 8000 lakosú telep Erzsébetfalva néven nagyközséggé alakulnak.

1919. május 1-én a Tanácsköztársaság kormánya Leninváros névvel tüntette ki Erzsébetfalva öntudatos proletár dolgozóit.

1924. január elsején Pesterzsébet néven megyei várossá lett. Az első bombázás súlyos károkat okozott itt. 1945. január 9-én szabadult fel Pesterzsébet a fasiszta uralom alól. Azután indult el városunk a fejlődés útján és ma Nagy-Budapest XX. kerületeként veszi ki részét hazánk építéséből.

Pesterzsébet röviden összefoglalt története volt a kiindulási alap ahhoz, hogy múzeumalapító munkaközösségünk, melynek tagjai: Ambrus Béla biológus tanár, Csörnyei Gyula főv. tisztviselő, Diószegi Vilmos múzeológus, Schmidt László vegyészmérnök, Pesch Rezső ny. közigazgatási tisztviselő és személyem e sorok írója pesterzsébeti lakosok elkezdjük a munkát.

Legelőször a kerületi tanácsot kellett az ügynek megnyerni, amit Ambrus elvtársunk intézett oly eredményesen, hogy március végén a múzeum céljára felajánlott épületet a Török Flóris utca 50. szám alatt meg is tekintettük, és mivel megfelelőbb nem volt, el is fogadtuk. Csak július végén tudtunk oda beköltözni, mert sok gáncsoskodást és közönyt kellett előbb leküzdenünk.

A gáncsoskodásnak egy eredménye mégis volt. Ekkor határozta el Ambrus Béla munkatársunk, hogy a kerület iskoláinak, a háborúban elpusztult szertárainak pótlására természetrajzi gyűjtést kezd.

Igy született tehát a kerületi Tanács segítségével egy új intézmény a XX. kerületi Központi Iskolai Szertár és Didaktikai Múzeum, mely a kerületi Tanács Oktatási Osztályának felügyelete alá tartozik.

Munkaközösségünk megalakulását a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjával írásban közöltük és kértük segítségüket, amire a válasz meg is érkezett. A munka megindult. A felajánlott gyűjteményeket beszállítottuk, megkezdjük kerületünk helytörténeti emlékeinek, dokumentumainak gyűjtését. Propagáltuk a kerületi múzeum szükségességét, népnevelő hatását.

A kettős intézmény 1952. január 9-én az első biológiai kiállításával a nyilvánosság elé lépett, majd május 1-re ezt bővítve rendeztük meg első szerény helytörténeti kiállításunkat az eddig gyűjtött anyagból és egy 1848/49-es szabadságharcos emlékkiállítást felajánlott hadtörténeti gyűjteményemből.

Kiállításunkat vasárnap a kerület dolgozóinak, hétköznapiak pedig az iskoláknak mutattuk be örömmel tapasztalt érdeklődés mellett.

Kitartó munkánk eredménye volt, hogy 1953. április havában a Nép-

művelési Minisztérium Múzeumi Főosztálya a gyűjteményt mint múzeumi gyűjtőhelyet a Budapesti Történeti Múzeumhoz csatolta.

További munkánkat már a Budapesti Történeti Múzeum Főigazgatósága, személy szerint Bertalan Vilmos igazgató elvtárs irányításával folytattuk.

A kettős intézmény így megszűnt és jogutóda lett: a Pedagógus Továbbképző Intézet Biológiai Kísérleti Telepe és a Budapesti Történeti Múzeum Pesterzsébeti Múzeuma. Mindkettő külön felügyeleti hatósággal és vezetővel.

A kerületi Tanács ismételt jóvoltából 1953. szeptember havában új, az előbbinél sokkal jobb, szebb és alkalmasabb épületbe költöztünk át, mégpedig a kerület legforgalmasabb utcájába a Kossuth Lajos utca 39. szám alá.

Itt rendezkedtünk be véglegesen, azonban a két intézmény részére ez sem mondható tágas elhelyezésnek.

Első helytörténeti kiállításunkat 1954. november hó 5-én nyitottuk meg. Rendezését Bertalan Vilmos elvtárs a Budapesti Történeti Múzeum Ujkori Osztályának vezetője irányította.

A kiállítás 5 x 10 méteres teremben mutatja be kerületünk Pesterzsébet és Soroksár településtörténetét az őskortól napjainkig.

Itt van kiállítva a Perczel Mór utca urnatemetőjének VI. számú urnája, a Tatárdomb őskori és középkori leletei, a soroksári bronzkori urnatemető két kisebb urnája, kora-vaskori és avarkori leletek. Robotbárcák a XVII. századból, urbéri szerződés és egyéb okmányok Gubacs és Soroksárral kapcsolatban a XIX. század első feléből. Erzsébetfalva és Kossuthfalva 1870. évi alapításának idejéből megmaradt okmányok, térképek és egyéb emléktárgyak, az 1919-es Tanácsköztársaság és a munkásmozgalom emlékei, közöttük egy tanácsválasztási lap 1919-ből. A második világháború pusztításai mellett felszabadulásunk utáni 10 esztendő fejlődéstörténetét bemutató fénykép-sorozat, a Gubacsi hídőő, a Csarnoktéri lakásépítkezések tervei és a munkálatok különböző stádiumában készült fényképfelvételek. A kerület egy-két országos viszonylatban egyedülálló gyárának készítményeiből mintapéldányok és így tovább.

A kiállítást Füredi László elvtárs, a kerületi Tanács Végrehajtóbizottságának elnöke nyitotta meg nagyszámú közönség előtt és az azóta eltelt három hónap 16 nyitási napja alatt 5104 látogató tekintette meg kiállításunkat. /Napi átlag 319 fő./ Ebből látható, hogy kiállításunk iránt a kerületben igen szép az érdeklődés.

A Múzeumbárok körének megalakulása úgyszólván napok kérdése és az is nagy segítséget nyújt múzeumunk gyűjteményeinek gyarapításához.

Igy vált valóra a szerény kezdeményezésünkre elindult mozgalom célkitűzése, így jött létre kitartó munkával a Pesterzsébeti Múzeum, amely méltóképpen akarja kivenni részét kerületünk kulturális munkájából és a magyar kulturáradalom sikeres megvívásából.

Az eredmények eléréséhez nagy segítséget nyújtó kerületi Tanács Végrehajtóbizottsága és a kerületi Pártbizottságunk ezúton is hálás köszönetet mondunk.

CSOKONAI KIÁLLÍTÁS A NEMZETI MUZEUMBAN.

Csokonai Vitéz Mihály halálának 150. évfordulója alkalmából kiállítás nyílt meg a Nemzeti Múzeum dísztermében. A kiállítás gazdag tárgyi emlékekkel, eredeti dokumentumokkal mutatja be a felvilágosodás legnagyobb magyar költőjének életét és munkásságát.

Csokonai nagyon fiatalon, alig 32 éves korában hunyt el, de éveinek száma ellenére is olyan értékű művet hagyott hátra, amely a magyar irodalom és a magyar kultúra legnagyobbjainak sorába emeli. Csokonai mindig kedves költője volt a magyar olvasóközönségnek. Néhány versét, Lilla-dalait kívülről is megtanulták, nagyon kevesen ismerték azonban az igazi Csokonait, a rendkívül sokoldalú, nagy tudású lángelmét, aki a természet-tudományoknak is kitűnő ismerője volt. Emberi és költői nagyságát, írói tevékenységének hihetetlen sokoldalúságát csak néhány Csokonai kutató és legnagyobb költőink értékelték. Éppen ezért a kiállítás rendezőinek az volt a legfontosabb célkitűzésük, hogy a dolgozók tízezreivel ismertesse meg az igazi Csokonait. A kitűzött cél elérése érdekében a nagy feladatok egész sorát kellett megoldani, mindenek előtt meg kellett határozni Csokonai helyét a magyar irodalomban. - Rendkívül fontos és sajátos helyet foglal el; egyfelől összegyűjtője a korábbi magyar és külföldi szellemi élet nagy alkotásainak, kifejezője a magyar felvilágosodásnak, másfelől kiapadhatatlan forrása a későbbi magyar irodalomnak. - Nincs jelentős költőnk az utána következők közül, aki ezért, vagy azért vissza ne nyúlt volna nagy költői kincsestárába. A költő helyének meghatározása nemcsak irodalomtörténeti szempontból elengedhetetlen, hanem a kiállítás szempontjából is alapvető, mert ez adja meg lényegében a kiállítás szerkezetét, amely hordozója a helyes tartalomnak és a tetszetős formának.

A kiállítás tulajdonképpen három nagy csoportra tagozódik. A kupolában elhelyezett első rész párhuzamosan mutatja be a magyar és francia felvilágosodás kezdetét, s fejlődését az alkotó Csokonai megjelenéséig, mint olyat, amelyből a költő és kora kinőtt, - amelynek hazai, s külföldi harcosai legjelentősebb tanítói voltak Csokonainak. A második és harmadik rész a díszteremben mutatja be Csokonai korát, életét és munkásságát, valamint a költő megbecsülését és irodalmi továbbélését. A kiállítás elejétől végéig következetes logikával, minden esetben az anyag művészi elrendezésével, a kifejezési eszközök gazdag skálájával hozza közel a látogatókhoz a nagy költőt és korát. Nincs ennek a témának olyan lényeges mozzanata, amely a teljes Csokonai összképből hiányozna. Az anyag és a szöveg kiválasztása éppen olyan körültekintő munkával történt, mint az anyag elrendezése. Az igényes közönség az elmondottakon túl megismerheti Csokonai kedves könyveit, olvasmányait, a "Cultura..." c. vigjátékának korabeli iskolai előadását, színes realizmusának forrásait, a Csokonai-irodalom termékenységét, stb...

Az elmondottak ellenére sem mondható a kiállítás kifogástalannak. Igen nehéz kifejezni, mi zavarja az embert; talán a kiállítás levegője, atmoszférája. Ezt a hibát talán az anyag lépésről-lépésre történő megismerésekor észre sem veszik a látogatók, de abban a pillanatban, mihelyt az ember "csak" egyszerű csodálójá lesz az

egész díszterem anyagának, ránehezedik a kor levegője és egyre inkább zavarja a szekrényekben elhelyezett polgári-, nemesi- és főúri tárgyak sokasága, gazdagsága. Bár Csokonai megfordult ilyen emberek környezetében, saját szemével látta ezek fényűző életét, de ő maga mindig nélkülöző, nyomorgó vándorköltő volt. És éppen ezért Csokonai valóságához közelebb álló tárgyakat kellett volna bemutatni.

Mindent mérlegelve, megállapíthatjuk, hogy a Csokonai kiállítás az eléje kitűzött célokat elérte és a feladatok egész sorát jól és szépen megoldotta.

Sára Péter

A SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM UTTÖRŐ SZAKKÖRÉNEK 1955.ÉVI TERVÉRŐL.

A Szépművészeti Múzeumban működő úttörő szakkör munkája már második éve kapcsolódik szorosan a múzeum életéhez, a szakkör terve ugyanilyen régen alkotja a múzeumi terv kicsiny, de a múzeum nevelő munkájának szempontjából fontos részét. A szakköre már nem is egészen pontosan az "úttörő" elnevezés. A gyerekek egy része átlépett felső iskolába s most már mint leendő DISZ tagok dolgoznak a múzeumban. A szakkörnek körülbelül 8-10 állandó tagja van, ezekhez időnként hosszabb vagy rövidebb időre csatlakozik egy-két újabb érdeklődő.

A szakkör terve az iskolaév beosztásához igazodik. Az 1953-54-es év a szakkör megalakulásának időszakát, a munka kezdetét jelentette: ismerkedést a múzeummal és a művészettörténet kérdéseivel, a műfajok fejlődésével, a Szépművészeti múzeumi és múzeumok fontos kiállításaiival. Ennek az évnek pedagógiai feladata volt a múzeum és a művészettörténet megszerettetése a gyerekekkel. E cél érdekében olyan anyaggal foglalkoztunk, amely valamilyen oknál fogva könnyen közel kerülhetett a gyerekek ismereteihez, érdeklődéséhez. Ilyen volt például a történeti festészet. Az első évben tehát inkább az általánosabb anyagismeret szolgált az érdeklődés felkeltésére. Már ennek az évnek a végén kialakult a gyerekekben az igény, hogy részletesebben és alaposabban ismerkedjenek meg a művészettörténet egyes korszakaival és kérdéseivel. A szakköri munka második évének lényeges újítása az volt, hogy a művészettörténetet történeti fejlődésében kezdtük tárgyalni. A gyerekek történeti ismerete volt az alap, melyet a képzőművészet emlékeinek könyvekből, reprodukciókból való ismertetésével egészítettünk ki. 1954 őszétől kezdve az egyiptomi, majd a görög-római művészetet tárgyaltuk - a kiállítások megtekintésével egyidőben a gimnazisták megfelelő történelmi tanulmányaival. A ókeresztény és románkori művészettel fejeződött be az 1954-es év. Meg kell jegyezni, hogy soha nem adatok, évszámok s idegen nevek megjegyzéni valóinak halmazára törekedtünk, sokkal inkább a gyerekek képi ismereteinek növelésére. Az 1955-ös tervünk, a fentiekből következő-

leg csak júniusig, az iskolaév végéig készül el. Januárban a gótikus művészetek emlékének ismertetése kezdődött s a következő hónapokban, a félév végéig a reneszansz művészettel foglalkozunk. Elsősorban az olasz reneszansz kiemelkedő művészeivel ismerkedünk meg, de hogy a gyerekek ne kapjanak egyoldalú képet a művészetek fejlődéséről, sor kerül az északi reneszansz, a német-alföldi és német tárgyalására is. A festészeten kívül az építészet és szobrászattal is megismerkednek. A félévet a régi magyar művészet megbeszélésével fejezzük be.

Az utóbbi időben a szakkör munkamódszere - a gyerekek kívánságára - annyiban módosult, hogy minden foglalkozás elején valaki - önként vállalkozó - rövidebb beszámolót tart az illető óra anyagából. A kis előadás előtt két héttel az előadó megkapja az összeállított magyarnyelvű irodalmat, amelynek alapján a beszámoló elkészül. E módszer bevezetésére azért volt szükség, mert a gyerekek közvetlenebbül akartak bekapcsolódni a szakkör munkájába. Az előadás elkészítésének, felolvasásának módszere pedig a tudományos munka közelebbi megértéséhez vezeti őket. Ilyen előadás elhangzott már Donatellóról, a közeljövőben Lionardo, Raffael, Michelangelo stb. kerül majd sorra. Az előadók sorrendje több héttel előre pontosan meg van állapítva, hogy mindenki idejében tudjon készülni a vállalt feladat elvégzésére.

Ugy véljük, a szakkör ezévi munkája eredményesen fogja kiegészíteni a gyerekek iskolai tanulmányait s közelebb fogja hozni számukra a történelem megértését.

Szegediné Lajta Edit

SEGITSE A NÉPMŰVELÉS A MUZEUMOT, HOGY A MUZEUM IS SEGITHESSE A
NÉPMŰVELÉST.

A megyei Tanács népművelési osztálya által rendezett egyik kulturális ülésén Kovács Tibor osztályvezető elvtárs beszámolójából érdekes sokszínű képét ismertük meg a Komárom-megyei népművelő munkának. Engem, a multat kutató és a mult emlékeit gyűjtő múzeumi embert, a hagyományok megbecsülésére tanító szándéka ragadott meg. Feladatul tűzte ki a megye népi hagyományainak felkutatását, rámutatva arra, hogy nemcsak a falu, hanem a munkásosztály hagyományainak megmentésére és megőrzésére is gondolkunk kell.

A múzeum számára feladatul tűztük ki a megye községei multjának megismerését és megismertetését. Hosszú, többéves munka ez, amelyben a megye népművelési munkásai hathatósan támogathatnak bennünket.

Minden községben él a történelmi mult mondákkal színezett, sokszor mesésen valószínűtlen emléke. A falvak öregjei jól ismerik a fur-

esanevű dűlők, az öreg fák, omlatag romok és barlangok történetét. Az adatok világánál dolgozó történeti kutató ezeknek a mondáknak történeti alapját - amelytől persze a monda sokszor nagyon messze esett - valamilyen formában igazolta. Gondoljunk csak a Szélim barlangra. A monda több falu népének pusztulásáról beszélt, melyek a török időben ide menekültek, és a régész kutató ásója az ősember egyik legrégibb magyarországi települését ismerte fel a barlangban.

Gyűjteni kell tehát és a falvak népével ismertetni kell minden község hagyományait, történeti múltját. Kitűnő példát adott erre a helyismereti pályázat. A pályadíjnyertes tanulmányokat olvasva nagy örömmel állapítottam meg, hogy a szeretettel végzett munka milyen sokszínű, gazdag anyagot felmutató gyűjtőmunkát végezhet. Voltaképen arra kellene törekednünk, hogy minden egyes községünkéről készüljön a lábatlanéhoz hasonló tanulmány. Két oldalról kellene ennek a munkának megindulni. Mi, a múzeumi szakemberek a történeti adatok pozitív világánál kell, hogy megközelítsük a helyek múltját, a népművelés helyi munkásainak pedig a nép felől a hagyományok, az emlékek oldaláról kellene elindulni.

A tatali Kuny Domokos Múzeum megkezdte a maga gyűjtőterületén lévő községekre vonatkozó történelmi adatoknak egy helytörténeti adattárba való begyűjtését. Az ide gyűjtött anyagot nem kezeljük titokként. Minden érdeklődőnek szívesen bemutatjuk, rendelkezésére bocsátjuk. Csak egyet kérünk: támogassanak bennünket gyűjtőmunkánkban.

A beszámoló a szinte teljesen elfeledett népi táncok felelevenítéséről, népdalgyűjtésről beszélt. A múzeum szeretné, ha a táncok koreográfiái leírását, a népdalok másolatát megkaphatná. Sajnos egyelőre nincs kilátásunk arra, hogy Komárom-megye múzeumi néprajzost kapjanak. És így a múzeum a népi hagyományok felkutatásában csak csekély részt vehet. Éppen ezért fontos, hogy a népi múlt most felelevenített emlékei - ha másolatban is, múzeumokba kerüljenek. A népi táncok nem egyszer a feledés széléről kerültek elő. Nagyon tanulságos példa ez, ne akkor menjünk a múlt emlékei után, mikor azok már jórészt a feledésbe merültek. És éppen ezért nagyon becsüljük azt, ami még megvan.

Minden faluban van valami "utolsó". Az utolsó nyitott tűzhely, az utolsó faek, stb. a falu múltjának drága emléke. Védjük őket, s ha már menthetetlenek, legalább fényképeztessek le őket a népművelés dolgozói és adják a fényképet múzeumaiknak. A népművelés dolgozói, de minden dolgozó - segítheti a múzeumokat a földbeszüllyedt múlt emlékeinek megmentésében is. Megyénk területén millió köbméterekben mozgatják a földet, és nagyon sok régészeti lelet kerül és került elő. És mégis nagyon kevés jut múzeumaikba. Ha ilyenről értesítenek bennünket, a tudományt segítik vele és régészeti gyűjteményeinket gyarapítják.

Sokan nem látják szívesen, ha valamely tárgyat a faluból a múzeumba szállítanak, inkább helyi gyűjteményeket létesítenek. Ha adott esetben van is létjogosultsága valamely helyi gyűjtemény létesítésének, nem helyes azok elszaporítása. Ennek a megyének két, tudományos vezetés alatt álló múzeuma van. Ide kell gyűjteni az értékeket, mert itt a jövő számára megőrzi azokat, szakszerűen feldolgozzák és ki is állítják.

a maga emlékein keresztül minden község magáénak érzi a múzeumot, ahová a maga multjára is emlékezni szívesen eljár. És jöjjenek is, ne mulasszák el a múzeumlátogatást, hogy megismerjék és meg is szeressék a multat, a megye hagyományait és legyenek nagyon büszkék rájuk!

Jenel Ferenc

Megjelent a Komárommegyei Dolgozók Lapjában 1955. január 9.

H i r e k.

Néhány adat a Természettudományi Múzeum 1954 évi összefoglaló jelentéséből. Megjelent tudományos művek száma: 117
Elkészült, de meg nem jelent tudományos művek száma: 118
Megjelent ismeretterjesztő művek száma: 51
Elkészült, de meg nem jelent ismeretterjesztő művek száma: 32
Tudományos előadások száma: 62
Ismeretterjesztő előadások száma: 94

A múzeum dolgozóinak tudományos és ismeretterjesztő tevékenysége a korábbi évekhez képest erős fejlődést mutat. Sajnos a publikációs lehetőség - mint a közölt adatok is bizonyítják - nem tudott lépést tartani ezzel a fejlődéssel.

"Haladó agrobiológia - nagyobb terméseredmények" címmel újabb vándorkiállítást készít elő a Természettudományi Múzeum. A kiállítás újonnan kikísérletezett és bevált mezőgazdasági termelési módokat ismertet.

"Hasznos és káros madarak" címmel 24 táblából és vitrinből álló vándorkiállítás készül a Madártani Intézet és a Természettudományi Múzeum dolgozóinak közös munkájával. A tartalmában és külsőségeiben egyaránt vonzó kiállítás Hódmezővásárhelyen kezdi meg vándorútját.

Szelim Iszlami albán régész kutató a tiranai tudományos intézet régészeti osztályának vezetője januárban és februárban tanulmányokat folytatott a Magyar Nemzeti Múzeum intézményeiben. Tanulmányai során a Természettudományi Múzeum Embertani Tárában is tájékozódott az anyaggyűjtéssel, preparálással és tudományos feldolgozással kapcsolatos problémákról. A tár kutatói ellátták őt a szükséges irodalommal, műszerek leírásával és mindazon technikai segítséggel, amelyek alapján Albániában megszervezheti a történeti embertani kutatást.

6 keltakori koponyát engedett át januárban az Embertani Tár részére a tápiószelei Múzeum.

A Bükk-hegységi Subalyuk-barlang jégkori anyagából, amelyből két évtizede került elő az egyetlen magyarországi neandervölgyi ősemberlelet, újabb vizsgálati módszerrel olyan apró állatfajok csontmaradványai kerültek felszínre, melyek eddig hazánk jégkori

üledékeiből ismeretlenek voltak. Az állatfajok jelenlétéből az akkori idők éghajlatára, vagyis a neandervölgyi ősember akkori környezetére - vonatkozólag érdekes következtetéseket vonhatnak le a szakemberek.

Kiválóan szép farölít példányt ajándékozott a Természettudományi Múzeum Ásvány és Kőzettárának Jan Kaspar a prágai műegyetem ásványtani tanszékének tanára. Kaspar professzor a Farcer szigeten ásványokat gyűjtött. Ez a lelőhely a zeolit ásványok világhírű előfordulása. Az ajándékozott farölít nevű zeolit, lelőhelyéről kapta a nevét.

Második kiadásban is meg fog jelenni Jávorka Sándor Kossuth-díjas akadémikus nagy könyvsikert ért munkája "Az erdő-mező virágai" című könyv. A könyv 100 színes táblamelléklete Csapodi Vera munkája. A 20 ezer példányban megjelenő könyv iránt igen nagy az érdeklődés és kereslet.

A Természettudományi Múzeum Növénytárában dolgozó Jávorka Sándor egyébként ebben az évben fejezte be a nagy magyar természet-tudós, Kitaibel Pál életéről és munkásságáról írt összefoglaló tanulmányt. A munka jelenleg az Akadémiai Kiadónál várja megjelenését.

Eredetileg több mint 3 méter hosszú mamutagyar került elő Sztálinváros Óvárosának egyik pincéjéből. Az agyar súlya 97 kilógram, ez a legnagyobb példány a hazánkban eddig előkerült agyakok közül. A lelet az egykori Duna-meder iszapjából való, anyagminta alapján az is megállapítható, hogy a partszéli iszapból vagy a mélyebb részekből ered-e? A lelőhely a jelenlegi Dunamedertől körülbelül 100-150 méter távolságra van.

Az első magyarnyelvű összefoglaló ősnövénytani kézikönyv 320 oldalon sok képmelléklettel az Akadémiai Kiadó kiadásában jelent meg 1954. évben. A könyv írója Andreánszky Gábor, munkájában a magyar ősnövénytani kutatások eredményeit dolgozza fel és foglalja össze. A könyvnek különösen a harmad-időszokról szóló része kiemelkedő.

Erdőtípus térképezési munka folyik négy év óta a Bükk hegységben. A kutatás közvetlen segítséget nyújt a gyakorlati erdőgazdaságok számára. Az elmúlt évben összefoglalták a Természettudományi Múzeum Növénytárában az eddigi eredményeket. Zólyómi Bálint, Jakucs Pál, Baráth Zoltán és Horánszky András közös dolgozata "A Bükk-hegységi növényföldrajzi térképezés erdőgazdasági vonatkozású eredményei" címről a szovjet erdőtipológia és a haladó nyugati irányzatok alkalmazása hazai viszonylatban. Számos új elméleti növényföldrajzi megállapítás mellett az erdőgazdaság számára közvetlenül és azonnal felhasználható gyakorlati iránymutatást ad ez az összefoglalás.

Az északborsódi kopár karsztvidék fásítására nyújt gyakorlati javaslatokat Jakucs Pálnak a Természettudományi Múzeum kiadványában megjelent dolgozata, mely a karszt-kopárokon végzett mikroklima méréseket foglalja össze.

A gyakorlatnak közvetlen segítséget nyújtanak a Természettudományi Múzeum Növénytárában folyó gombakutatások. Bohus Gábor, Heltai Imre, Wonesch Illdikó 1954-ben megjelent dolgozata a csiperkegomba termésmennyiségének növelésére irányuló kutatásokat foglalja egybe.

A tanulmány eredményeit hasznosítják, és már ezideig 2 millió forint többleteredményt értek el.

"A len" című munka készült el a legutóbbi időkben a Magyarország Kultúrflórája című sorozatban a Természettudományi Múzeum Növénytárában. Összefoglalja azokat az elméleti és gyakorlati ismereteket, amelyekre agrónomusnak, növénynevelőnek egyaránt szüksége van.

Értékes anyaggal gyarapodott vétel útján a Természettudományi Múzeum Állattárának gyűjteménye. Sikerült megszereznie a Budapesti Állatkert egykor híres európai bölény-tenyészetéből származó állatpéldány teljes csontvázát. Az Állatkert bölény-tenyésztete valaha európai híresség volt, a svédországi tenyésztet egy része is a budapestiből származott. A csontváz tudományos értékét nagyban növeli, hogy az európai bölények kipusztulófélben lévő állatok, melyek közül csupán mutatóba őriznek féltő gondadal egyes példányokat néhány állatkertben. Emeli a csontváz tudományos értékét az is, hogy olyan példány volt, melyet az európai bölény törzskönyvező bizottság is fajtisztának ismert el.

Erdei hernyójárás életét tanulmányozza három éve a Természettudományi Múzeum Állattárának 4 tudományos kutatóból álló kutatóbrigádja. A hernyók, a bennük élő darazsak és legyek hetenként történet gyűjtésével és megfigyelésével kerestek választ arra a kérdésre, milyen szerepet játszanak a rovar-élősködők a hernyójárások leküzdésében. A hernyójárás 1954-ben már összeomlóban volt és 1955-ben előreláthatólag teljesen megszűnik. A sok adat tudományos feldolgozása és az 1955 évi ellenőrző megfigyelések előre láthatólag nagy lépéssel viszik előre a tudományt, a hernyójárás és a vele szemben felsorakozó rovar-ellenségek, valamint a kedvező és kedvezőtlen időjárási hatások jelentőségének tisztázásához.

A sporttudományi tanács kutatómunkájában is résztvesznek antropológusaink 1955-ben. Embertani vizsgálatokat végeznek iskolásgyermekeken, sportolókon és élsportolókon.

Franzenau Ágoston jeles kutató életének és munkásságának összefoglalása előkészületben van a Természettudományi Múzeum elhunyt munkatársainak munkásságát ismertető sorozatban. Az összeállítást Kecskeméti Tibor végzi.

"Bátorliget élővilága" című könyvből, Székessy Vilmos által 1953-ban összeállított munkából merítette mondanivalóját a nyírbátori "Bátorliget élővilága" című kiállítás.

Aktíva alakult az Iparművészeti Múzeum tudományos munkatársaiból, amely céljával tűzte ki, hogy a mai magyar iparművészet kérdéseivel foglalkozzon és segítséget nyújtson könnyűiparunk különböző ágainak a fogyasztási cikkek művészi színvonalának emeléséhez. Az aktíva február 25-én délelőtt tartotta első megbeszélését.

Megjelent a Szovjet Iparművészet VI. száma gazdag képanyaggal, Weiner Mihályné szerkesztésében.

Az Iparművészeti Múzeum előadássorozatának keretében február 13-án Sternegg Mária, február 27-én Horváth Tibor tartott előadást.

Baktay Ervin az V. Tanács felkérésére előadássorozatot tart India művészetéről. Somogyi Árpád a cégléti kultúrházban fog iparművészettörténeti előadást tartani március elején. Tasnádiné Marik Klára legutóbb a fajanszról tartott szakköri előadást a Bismányi Áruház dolgozóinak.

Fettick Ottónak az Iparművészeti Múzeum nagy donátorának halála egy éves évfordulóján február 2-án megnyitották az elhunyt lakásán berendezett Fettick Ottó emlékgyűjteményt. A Múzeumi Főosztály propagandacsoportja tervbevette, hogy a jövőévi múzeumi füzetek egyik számában ismertetni fogja Fettick Ottó gyűjtőtevékenységét és rendkívül gazdag gyűjteményét.

A magyar-szovjet barátság előmozdításában szerzett érdemeiért aranykoszorús kitüntetést kapott a Magyar Szovjet Társaságtól Weiner Mihályné az iparművészeti Múzeum főigazgatóhelyettese, aki nemrégiben nyerte el a "kiváló dolgozó" címet. A kitüntetést a "Magyar és orosz iparművészet kapcsolatairól" szóló kiadvány megvitatása alkalmával Bíró Vera az MSZT főtitkárhelyettese adta át Weiner Mihálynénak.

A Zsolnay kerámia kiállítás előkészítését kétnapos pécsi kiállítás alkalmával beszélte meg a helyi szervekkel az Iparművészeti Múzeum főigazgatója, főigazgatóhelyettese és két osztályvezetője. Az Iparművészeti Múzeum kutatói az Iparművészeti Tanács titkárával együtt látogatást tettek a pécsi porcellángyárban.

Műteremlátogatásokon keresik fel a kiváló élő művészeket az Iparművészeti Múzeum dolgozói. Meglátogatták többek között Gorka Gézát, Kovács Margitot, Nikelszky Gézát, Tevan Margitot, Kis Erzsit, Bakos Gyulánét, Schubert Ernőné. A múzeum tervbevette, hogy sorra megrendezi élő iparművészeink gyűnteményes kiállításait. Az első kiállítás Nikelszky Géza festőművésznek a Zsolnay Gyár tervezőjének műveit fogja bemutatni. Nikelszky Géza 57 évig dolgozott a Zsolnay Gyárban, jelenleg pedig a Pécsi Janus Pannónius Múzeumban vezeli a Zsolnay Gyár anyagát.

A felszabadulási iparművészeti pályázat pályamunkáiból kiállítás nyílt az Iparművészeti Múzeumban február 5-én. A kiállítást Domanovszky György, Schubert Ernő, Dobrovits Aladár és Cserei Eva rendezte. Megnyitóbeszédet mondott Mihályi Ernő miniszterhelyettes. A kiállítással kapcsolatban megbeszélést hívott össze a múzeum a művészekkel, melyen megvitatták a pályázat eredményeit és az augusztus 20-i iparművészeti kiállítás előkészítésének kérdéseit.

Vitaülést rendezett február 16-án az Iparművészeti Múzeum restaurátori munkaközössége. Megbeszélték az Eszterházy gyűjtemény keleti nyergeinek restaurálása során követett komplex eljárást. A megbeszélésen leszögezték, hogy általános elv, hogy a tárgyszétbontása mindenkör kerülendő és hogy a tárggyal kapcsolatos minden anyagot fenn kell tartani. A nyergek restaurálása során éppen a tárgyak szétbontása hozott fontos technikátörténeti eredményeket. Kiderült az is, hogy a teljesen eredetinek hitt nyergeket a múlt században restaurálták, egyes alkatrészeit újakkal pótolták. Elvként mondta ki az értekezlet, hogy a tárgynak műtárgyként való fenntartása a követendő szempont. Javasolta, a restau-

rátorok rendszeres művészettörténeti továbbképzését és elvként mondta ki, hogy okvetlenül szükségesnek tartja, hogy egy-egy fontosabb műtárgy restaurálásának megkezdése előtt a restaurátorok és a tudományos dolgozók beszéljék meg a tárgy művészettörténeti értékét, jelentőségét, analógiáit, a tárggyal kapcsolatos technikai kérdéseket. Ez a restaurálás tudományos nivójának elmélyítését szolgálja. Az értekezlet foglalkozott az egyes restaurátor-üzemekben tapasztalható visszaélésekkel, illetve lelkiismeretlen anyagfelhasználással és élesen elítélte a pazarlókat.

A restaurálás követendő elveiről a Múzeumi Híradó következő számában vita indul.

A miskolci Minorita-templom szavatlanítása ügyében értekezletet tartottak az Iparművészeti Múzeumban a Faipari Kutatóintézet, a műemlékvédelmi hatóságok, a tármúzeumok szakemberei és az Iparművészeti Múzeum nyilvántartási csoportja, bútorosztálya, restaurátorai. Az értekezlet a konkrét kérdés megvitatása mellett elvként mondta ki, hogy a restaurálás terén a tudományos képzés elmélyítését és a laboratóriumi kutatások kötelező bevezetését halaszthatatlannak tartja és felhívást küldött a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti, Művészettörténeti, Néprajzi, Iparművészeti és több természettudományi Főbizottságához, illetve Bizottságához, hogy hozzanak létre a kérdés legjobb szakembereinek bevonásával egy műtárgyak és műemlékek restaurálásának tudományos kérdéseivel foglalkozó komplex bizottságot.

A nagytétényi kastélymúzeum parkjának és környékének városrendezési tervét és kertészeti kiképzését a budapesti Városrendező Tervező Intézet Csorna Antal kerttervező művésszel készítette el. A kastély kertje előtt néppark létesül, ahonnan kétszárnyú út vezet a kastély barokk kertjének kapujához. Ugyanezt a témát tűzte ki a Kertészeti Főiskola Kerttervezési Tanszéke diplomatervül Kiáczy György kerttervező részére Ormos Imre professzor irányításával. A diplomatervhez Balogh András festőművész madártávlati képet készített. A BUVÁTI tervének teljes megvalósulása után néppark lesz a kastélymúzeum barokk kertje előtti térség, a kastélymúzeum mögötti térség pedig a római katonai tábornok fogja bemutatni. Az egész műemlék-komplexum idegenforgalmi szempontból is jelentős része lesz fővárosunknak.

Az Anaki hármassir falképeinek másolatából kiállítást rendez márciusban a Keletázsiai Múzeum, a múzeum vezetőjének Horváth Tibornak irányításával.

Növekedik az Iparművészeti Múzeum Könyvtárának forgalma. A könyvtár tájékoztató és felvilágosító szolgálatát több üzem igénybe veszi. Az Óbudai Pamutkésztő Üzem tervezői rendszeres kutatást folytatnak a könyvtár anyaga alapján. Márciusban a könyvtár folyosóján bemutatják az új szerzeményeket a kutatók tájékoztatására.

József Attila emlékkiállítást készít elő márciusban a Petőfi Irodalmi Múzeum. A kiállítást április 14-én fogják megnyitni. A rendezéssel egyidőben dokumentumfilm is készül József Attila emlékekről.

A szegedi Móra Ferenc Múzeum Irodalmi Osztálya rendszeres gyűjtés során már jelentős anyagot gyűjtött össze Szeged gazdag irodalmi emlékeiből. A gyűjtést Madácsy László főiskolai tanár végzi.

Jelenleg még probléma az új múzeum elhelyezése, de a szegedi tanács sürgős feladatának tekinti, hogy megfelelő épületet biztosítson a gyűjtemény számára.

A Vörösmarty centenáriumi előkészítése során parkosítják a költő szülőfalujában Kápolnásnyéken létesített Vörösmarty emlékmúzeum körüli teret s tovább gazdagítják a múzeum dokumentációs anyagát. A székesfehérvári István Király Múzeum vezetősége elhatározta, hogy a múzeum kiadásában a közeljövőben újra meginduló Fehérvári Szemle első számában feldolgozza a múzeumban fellelhető Vörösmarty könyvekre és levelekre vonatkozó bibliográfiát.

Nagysikerű "Múzeumi hétfők" Orosházán. Az orosházi múzeum és a T.T.I.T. közös rendezésében január 24-én Zalotay Elemér tartotta az első előadást, melyen közel 300-an vettek részt. Január 31-én Szimonides Lajos vezérőrnagy "Orosháza és környéke" című előadást 600-an hallgatták, és Lükő Gábor gyulai várról tartott előadásán is 500 főnyi közönség vett részt.

A sztálinvárosi helytörténeti múzeum Dunapentele és Sztálinváros történetéről indít előadássorozatot felszanadulásunk 10. évfordulója tiszteletére.

Munkácsy-szobát rendeznek be Békéscsabán a múzeum és a Népfront kezdeményezésére. A szobában 350 Munkácsy emléktárgyat, köztük két eredeti festményt és több fényképet helyeznek el.

A Szépművészeti Múzeum Baráti Köre január 27-én az Új Magyar Képtárban Székely Zoltán művészettörténész tárlatvezetésével megtekintette a Derkovits kiállítást.

A tárlatvezetés után a Baráti Kör tagjai megbeszélést tartottak. Székely Zoltán, mint a Derkovits kiállítás rendezője ismertette a nagy művész munkásságát, Derkovitsnak a művészet eszközeivel folytatott, haláláig töretlen harcát a Horthy fasizmus ellen.

Az értekezleten megjelent a művész özvegye is, s felszólalásában megrázó képet adott a bécsi emigrációban eltöltött nehéz évekről és egész viszontagságos életükről. Derkovits Gyuláné rendkívül értékes felszólalása, visszaemlékezése, mind a művészre, mind az emberre, nagy élményszerű hatással volt a jelenlévőkre.

Derkovits Gyuláné elvtársnőnek a Múzeumi Főosztály ezúton is köszönetet mond az értekezleten való megjelenéséért és értékes hozzászólásáért.

A Szépművészeti Múzeum kiemelt műtárgysorozatában Beck Ö. Pülöp halálának 10. éves évfordulójára bemutatta a művész bronz önarcképét és két tárlóban jelentősebb érmei közül kiválogatott sorozatot. A művész köztereket és középületeket díszítő alkotásai közül hat művéről fényképmásolatokat állítottak ki, melyeket dokumentációs anyag ismertetett.

Március második felében Pásztor János halálának 10 éves évfordulója emlékére a művész egyik szép szobrát és két tárlóban leveleit és fényképeket mutatnak be kiemelt műtárgyként.

Csehszlovákiába utazott tanulmányútra Radocsay Dénes a Szépművészeti Múzeum Régi Magyar Művészet Osztályának vezetője. A Tudományos Akadémia megbízásából a régi magyarországi művészeti emléket tanulmányozza.

A mult évben vásárolt grafikai és festészeti műveket, melyek a Szépművészeti Múzeum gyűjteményeit gyarapítják február 15-én bemutatták a múzeum művészeti szakkörén.

A Szépművészeti Múzeum és a T.T.I.T. előadássorozatában február 13-án Szegediné Lajta Edit Brocky Károlyról tartott előadást. Március 13-án Bodnár Eva Delacroixról, március 27-én Székely Zoltán Madarász Viktorról tart vetítettképes előadást.

Szakkatalógus készül márciusban a Szépművészeti Múzeum Uj Magyar Képtára számára.

Filmhiradó készül a kisszebeni oltár restaurálásáról, Kákay Szabó György főrestaurátor munkájáról.

A Szépművészeti Múzeum restaurátorai közül az Uj Magyar Képtár restaurátorai a Székely Bertalan kiállításra készülnek. Sárdy Brutusz "A művész anyja" és "Cillei és V. László" című képeket Vasady Hermann "Az apáca", Lakos Lajos pedig "Léda hattyuval" és "Anya a gyermekével" című képeket restaurálja. Németh Kálmán szoborrestaurátor a régi külföldi szoborgyűjtemény tisztítását és kiállításra történő előkészítését végzi.

Michelangeloról ír ismeretterjesztő brossurát a T.T.I.T. megbízásából Meller Péter a Szépművészeti Múzeum szoborosztályának kutatója. Fenyő Iván befejezte Dürerről készült munkáját. Sztaszov válogatott műveinek magyar kiadását Bacher Béla szerkeszti és látja el jegyzetekkel.

"A magyar rajz története" című könyvén dolgozik Pataky Dénes, Gerszi Teréz a "Magyar litográfia" című könyvét írja.

10 év kiemelkedő alkotásait, a magyar képzőművészet felszabadulásunk óta elért legjobb eredményeit fogja bemutatni a felszabadulás tiszteletére rendezendő április 4-én megnyíló képzőművészeti kiállítás. A Szépművészeti Múzeum Uj Magyar Osztályának tagjai már dolgoznak a kiállítás előkészítésén.

Derkovits Gyuláról, a nagy magyar proletárfestőről külön előadást tart Székely Zoltán március 11-én. A rádió előreláthatólag március 15-ére tűzi műsorára Székely Zoltánnak ugyancsak Derkovits művészetéről tartandó előadását.

A Rádió műsorában a Múzeumi Főosztály Propagandacsoportjának szervezése útján ebben az évben eddig Csatkai Endre az első magyar ujságról, Diószeghy Vilmos törökországi tanulmányutjáról, Pogány Ö. Gáborné a reformkor festészetéről, Fülep Ferenc a nagytétényi ásatásról, Bényi László Munkácsy Mihályról, Ujhelyi József Borbás Vincéről, Faller Jenő a műszaki emlékek soproni gyűjtéséről, Horváth Tibor és Korek József kínai élményeikről tartottak előadást. A múzeumi dolgozók közül többen szerepeltek a rádió rövidhullámu adásában és egyéb rövidebb műsorokban is.

A Bocskay emlékkiállításról hirt adtunk a Múzeumi Hiradó szeptember-októberi számában. A kiállítás az eredeti tervtől eltérően a volt Hajdu-kerület székházában lévő Hajdusági Múzeumban, Hajduböszörményben nyílt meg Bocskay szabadságharca első győzelmes csatájának, az álmosdi csatának 350. évfordulóján: 1954 okt. 15-én. Ugyanakkor a

muzeummal szemben lévő Bocskay szobornál emlékünnepegség volt. A kiállítás már első nap 1.000-nél több látogató kereste fel. Az egyik látogató így foglalta össze a kiállítás tanulságát: "A kiállítás legfőbb tanulsága az, hogy a magyarság a történelem folyamán ott őrizte meg legjobban magyarságát, ahol szabadon élhetett, mint a hajduság az 1600-as évek után, feudális urak elnyomásától mentesen." A kiállítás bejárata felett a Hajduk híres "generális" főkapitányának ma is megszívlelendő mondása áll: "Mi pedig fejünk fennálltáig nem akarunk semmit uralni." "

Négy kiállítás rendezésében vesz részt márciusban a Színház-történeti Múzeum. A Kulturkapcsolatok Intézetével közös rendezésben készül el a T.T.I.T. Kossuth klubjában rendezésre kerülő Kína kiállítás. Sztanislavszkij kiállítást rendeznek a Színész Szövetségben. A "10-éves Nemzeti Színház" című kiállítás előrelátólag március 14-ére készül el. Részt vesz a múzeum ezeken kívül az M.S.Z.T. első kerületi kiállításának rendezésében.

Hangfelvételeket készít jelenleg élő nagy művészek hangjáról magnetofonjával a Színház-történeti Múzeum.

Helytörténeti kiállítás nyílik márciusban a tatai Kuny Domokos Múzeum rendezésében. A tiszafüredi múzeumban márciusban előrelátólag még vándorkiállítást fognak bemutatni.

Erdőhasználati kiállítást rendeznek a Mezőgazdasági Múzeum kutatói.

A főváros és környékének néprajza és Északmagyarország lesz a témaköre a Néprajzi Múzeum és a Magyar Néprajzi Társaság márciusi előadássorozatának.

Calcuttában rövidesen magyar népművészeti kiállítást nyitnak meg.

Maya kéziratot találtak Csehszlovákiában Liberec város múzeumban. A hírlapi tudósítás szerint ezzel együtt mindössze négy maya kéziratról tudnak. A lapokat keresztbefont agavé-rostokból készítették és enyvvél vonták be. Ezekre a lapokra zöld, kék, piros, és barna rajzok közé irták a maya írás hieroglifáit. A rajzok a többi között egy kígyót, emblémákat és színes bálványokat ábrázolnak. Nemrégiben Jurin V. Knorosov szovjet tudós öt évi nehéz munka után megfejtette a hieroglifákat. Megállapítása szerint a maya írásának rendszere közel áll a kínai vagy az egyiptomi íráshoz.

A miskolci múzeumi hétfők keretében márciusban Komáromy József, Iboš Iván, Leszih Andor, és Árokszállás Zoltán tart előadást.

Alexander Kobzdej lengyel grafikusművész kiállítását rendezték meg februárban a székesfehérvári István király múzeumban.

Miklósi M. Ödön emlékkiállítást rendezett március 6-án a székszárdi Balogh Ádám Múzeum.

Az Országos Múzeumi Bizottság március 7-én megvitatta és elfogadta a Múzeumi Főosztály két éves munkájáról szóló beszámolót, és a községek, kulturotthonok, iskolák mellett működő "múzeumok"

kérdéseiről összeállított beszámolót. O.M.B. értekezletén megjelent Non György a népművelési miniszter első helyettese. A napirend második pontjaként megvitatott kérdéseket rendelet fogja szabályozni.

I S M E R T E T Ő

a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalat 1954-ben megjelent kiadvái
nyairól.

Népünk szeretete.

A Magyar Munkásmozgalmi Intézet kiállításán bemutatott, Bákosi elvtárs 60. születésnapjára készített legszebb népművészeti ajándékok /fafaragások, himzések, szöttesek, fazekas munkák/ reprodukciós színes mellékletekkel. A kiadvány népművészetünk legújabb fejlődéséről ad há képet és tájékoztatót a népművészet iránti érdeklődőknek. A könyv előszavát Széll Jenő, a Népművészeti Intézet igazgatója írta.

68 illusztrációval:

Ft. 25.-

Rajnai Miklós: Székelyi-Merse Pál.

Rajnai Miklós műtörténész művéből a nagy festő élettörténetén keresztül a 19. század második felének kortörténetét is megismeri az olvasó.

15 illusztráció:

Ft. 60.-

Wilhelmb Gizella: Than Mór.

Az olvasmányosan írt szöveg alkalmas arra, hogy minden dolgozó, aki a magyar művészet és a magyar művészek iránt érdeklődik, könnyen áttekinthető képet kapjon Than Mór művészetéről.

Ft. 8.-

Zádor Anna: Nemzeti Múzeum.

A reformkor legjelentősebb építészeti emlékének, Pollack Mihály remekművének monográfiáját adja a 48 képpel illusztrált művészet- és kulturtörténeti tanulmány.

Ft. 30.-

Új Magyar Képzőművészet III.

A III. Magyar Képzőművészeti Kiállítás reprodukciós albuma a kiállítás legszebb képeit, szobrai, grafikáit mutatja be a művészek életrajzával. A bevezető előszót Pór Bertalan Kossuth-díjas festőművész írta.

Ft. 28.-

Vayer Lajos: Rembrandt.

Az avatott tollal, marxista társadalmi szemlélettel megírt munka részletesen tárgyalja Rembrandt hatását a későbbi korok festészetére és annak társadalmi szemléletére.

Ft. 40.-

Magyar népi díszítőművészet.

A Néprajzi Múzeum munkaközössége által összeállított közel 200 képpel gazdagon illusztrált mű a magyar művészet különböző ágait ismerteti.

Ft. 96.-

Dávid Katalin: Courbet.

A párisi kommun művészeti biztosának, a realista francia festészet legkiválóbb alakjának életét és műveit ismerteti a művészettörténeti monográfia.

32 képpel

Ft. 30.-

Lyka Károly: Festészeti életünk a milleneumtól a világháborúig.

A 85 éves Lyka Károlynak a legkiválóbb mai magyar művészettörténésznek írása a magyar művészet egyik legfontosabb korszakáról; a szemtanu és kortárs tollával igen élvezetesen megírt monográfia.

Ft. 35.-

Gádor Endre, Pogány Ö. Gábor: Magyar szobrászat.

A 80 képpel ellátott szép kiállítású album a magyar szobrászat 9 évszázados történetével és az alkotóművészek rövid élettörténetével ismertetik meg az olvasót.

Ft. 43.-

Z. Gách György: A festészet technológiája.

A festészet módszereinek, a múlt nagy mestereinek technikájával és technológiájával foglalkozó mű 6 műmelléklettel.

Ft. 22.-

Dobay János: Szurikov.

A 19. század nagy orosz realistáinak egyik legkiválóbb mestere D. I. Szurikov, az orosz történeti festészet egyik legnagyobb művelője volt. A kiadvány 48 képet tartalmaz.

Ft. 27.-

Csatkai Endre: Sopron.

A könyv célja a műemlékekben gazdag Sopron városának népszerű ismertetése.

Ft. 33.50

Székely Zoltán: Madarász Viktor.

A könyv a magyar történeti festészet külföldön is legismertebb alakjának életét, művészetét ismerteti.

Ft. 40.-

Szabolcsi Hedvig: Magyar butorművesség.

A nagyműtű butorművesség történetét ismerteti a korai céhrendszer kialakulásától a 19. század második feléig.

Ft. 64.-

Csányi Károly: A magyar porcellán és kerámiaipar története és jegyei.

A gazdag illusztrációval megjelent mű igen érdekesen tárgyalja az egyes porcellángyárak történetét, a hazai iparművészettörténet egyik érdekes eddig feldolgozatlan fejezetét.

Ft. 78.-

Új Magyar Képzőművészet IV.

A könyv a IV. Magyar Képzőművészeti Kiállítás legszebb, legkiemelkedőbb alkotásait ismerteti, 112 oldal terjedelemben.

Ft. 64.50

Réti István: A nagybányai iskola.

Réti István kiváló festő és művészetpedagógus, a nagybányai iskola egyik alapítója emlékiratai: az iskola történetét, a hivatalos

kulturpolitikai szervekkel folytatott harcait ismerteti. A könyv 5 illusztrációt tartalmaz a nagybányai festők legjobb alkotásaiból.
Ft. 64.-

Mihalik Sándor: Szentpéteri József.

A könyv Szentpéteri Józsefnek a legkiválóbb ötvösművésznek életét és munkásságát ismerteti, élénk fényt vetve a reformkor társadalmi viszonyaira. A gazdag képanyagból megismerjük Szentpéteri leg szebb műveit.

Ft. 41.-

Pogány Ö. Gábor: Id. Markó Károly.

1791-1860. Hazai művészetünkben Markó dolgozta fel először a magyar tájat, hazánk vidékeit. Tevékenysége mindvégig szüntőnzen hatott a magyar művészekre. A 32 kép illusztráció a nagy művész legjellegzetesebb műveiből lett összeállítva.

Ft. 32.-

Ek Sándor: A realizmus zászlaja alatt.

Ek Sándor könyve a Kossuth-díjjal kitüntetett művész összegyűjtött cikkei és tanulmányait tartalmazza.

Ft. 15.-

1955 I. évnegyedben megjelenő kiadványok:

Pogány Ö. Gábor: A Szépművészeti Múzeum 19. századi magyar anyaga.
A kiadvány reprezentatív formában, 40 színes reprodukcióval mutatja be a 19. századi magyar festészet legkiemelkedőbb alkotásait.

Ft. 110.-

Derkovits Gyuláné : Mi ketten ...

A nagy magyar proletárfestő nehéz élete, a művészetért és a marxizmus eszméjéért folytatott harca elevenedik meg a leghivatottabb szerző, a küzdőtárs, a feleség leírásában. Azon kívül, hogy a mű az élmény erejével beszél a nagy festő sokak előtt ismeretlen életéről, kitűnő korrajzot ad a fasiszta Magyarország kulturpolitikájáról, embertelenségéről.

/ illusztrálva /

Ft. 35.-

Nyedosivin: Művészetelméleti tanulmányok.

Az elmúlt évben jelent meg a Szovjetunióban a legnagyobb művészetelméleti eredményeket összefoglaló kötet, mely nemcsak a képzőművészeinknek nyújt elméleti tanácsot, hanem általános esztétikai fejtegetései valamennyi művészeti ág értékelésében döntő jelentőségűek.

Domanovszky György: A két faragó Kaposi.

Népművészeti eredményeink feldolgozásában csak ritkán kerül sor élő népművészek munkásságának értékelésére. A szerző a témát a népművészeti kutatás új, fejlettebb módszerei alapján dolgozta fel. Mintegy 100 kép ad áttekintést a híres faragó pásztorok munkájáról.

Ft. 28.-

S a j t á s z e m l e .

1955. január
1. Északmagyarország: Új plakát megjelenése.
 1. Északmagyarország: Budai József. Gyümölcskertészeti szakkör Miskolcon.
 1. Fejérmegyei Néplap: Fegyvertelen vitézeknek... ..
 1. Szabad Föld: Látogatás Petőfi szülőházában.
 1. Magyar Nemzet: Süle Sándor öröme. Gábor István.
 1. Veszprémmegyei Népujság: Romkert létesül a 400 éves keszthelyi vár helyén.
 1. Viharsarok: Megnyílt a vásárhelyi Tornyai János Múzeum állandó népművészeti kiállítása.
 1. Győr-Sopronmegyei Hírlap: 50 esztendővel ezelőtt csatolták Győrhez Révfalu és Sziget községeket.
 2. Művelt Nép: Emlékezés Pollack Mihályra. Kismarthy Lechner Jenő.
 3. Magyar Nemzet: Tudományos múzeumi munkásságának 50. évfordulóját ünnepli Felvinczi Takács Zoltán prof.
 3. Esti Budapest: Száz éve halt meg "Pest Buda dajkája". Pánczél Lajos.
 3. Esti Budapest: Kohászati muzeumot létesítenek Sztálinvárosban.
 3. Szabad Nép: Restaurálják a osaknem száz esztendeje épült esztergomi bazilikát.
 3. Szabad Nép: Előkészületek a Tihanyi Alapítólevél keletkezésének 900. évfordulójára.
 3. Szabad Nép: Kohászati muzeumot létesítenek Sztálinvárosban.
 3. Szabad Nép: Feltárják a négyszázéves keszthelyi vár romjait.
 4. Magyar Nemzet: Egy új falu az új évben. Berecz J.
 4. Magyar Nemzet: A 400 éves keszthelyi vár romjainak feltárását megkezdték a Balatoni Múzeum szakembereinek irányításával.
 4. Magyar Nemzet: A nyíregyházi Jósza András Múzeum egyik termében "ajaki szobát" rendeznek be.
 4. Magyar Nemzet: Előkészületek a tihanyi alapítólevél keletkezésének 900. évfordulójára.
 4. Népszava: Százhetvenöt éve jelent meg az első magyar nyelvű ujság.
 4. Népszava: Halálának 100. évfordulóján megkoszorúzták Pollack Mihály a magyar reformkor és a klasszicizmus nagy építőmesterének a Magyar Nemzeti Múzeum épülete alkotójának sírmlékét.
 4. Szabad Ifjúság: Halálának századik évfordulóján megkoszorúzták Pollack Mihály sírmlékét.
 4. Magyar Nemzet: Restaurálják az esztergomi bazilikát.
 4. Magyar Nemzet: Pollack Mihály emlékezete. Mihalik Sándor.
 4. Magyar Nemzet: 320 oldalas emlékkönyvet ad ki Székesfehérvár, felszabadulásának 10. évfordulójára.
 4. Somogyi Néplap: A kaposvári múzeum az épület előtti kertben kiállítást rendezett a madarak téli megvédésével kapcsolatban.

- január 4. Viharsarok: A szegedi Móra Ferenc Múzeum képtárában Szó-
nyi István alkotásaiból kiállítás nyílt.
4. Szabad Nép: Megkoszorúzták Polláck Mihály síremlékét.
5. Béke és Szabadság: A halászeleány szobra kerül a Március
15 térre.
5. Irodalmi Ujság: Nemrégén zárult az Ernst Múzeum terme-
iben Herman Lipót kiállítása.
5. Béke és Szabadság: Műemlékeink. A budapesti műemlékek
restaurálása állandóan folyik.
5. Fejérmegyei Néplap: A Hazafias Népfront sárbogárdi bi-
zottsága helyrehozza a tanács 1948-ban elkövetett téve-
dését.
5. Népmagyarország: Aradon megnyílt az 1848-as forradalom
múzeuma.
5. Borsodi Bányász: Restaurálják a csaknem 100 esztendő-
s esztergomi bazilikát.
5. Borsodi Bányász: Borsod megye történelmi nevezetessége-
iről két új könyv jelenik meg.
5. Hajdu-Biharmegyei Néplap: Tavaly 45 ezer látogatója volt
a Déri Múzeumnak.
5. Veszprémmegyei Népujság: Petőfi kiállítást rendeztek a
Somlóhegyi kilátótornyban.
5. Vas megye: Török síremlékre bukkantak Gasztonyban azok-
nak az ásatásoknak során, melyeket a népfrentbizottság
kezdemenyvezésére végeznek.
5. Szabolcs-Szatmári Néplap: A nyíregyházi Jósza András Mu-
zeum egyik termében ajaki szobát rendeznek be.
5. Népszava: A művelődés kincsestára a múzeum. Ónódy Miklós.
5. Szabad Nép: A hazai ősemberkutatók újabb eredményeiről.
Vértess László.
5. Esti Budapest: Ismeretlen Széchenyi levelet találtak.
5. Igazság, Kolozsvár: Leningrádi jegyzetek: A Puskin la-
kás múzeumban. Barthman Richárd.
6. Új Világ: Somló. Magyar hegyek. Borsi Darázs József.
6. Fejérmegyei Néplap: Megnyílik a sztálinvárosi kohómúze-
um.
6. Szabad Nép: Ismeretlen Széchenyi levelet találtak a ka-
posvári állami levéltárban az anyag rendezése közben.
6. Szabad Ifjúság: Ismeretlen Széchenyi levél került elő a
kaposvári állami levéltárban.
6. Szabad Ifjúság: Berzsenyi Dániel 12 versének kéziratos
másolata került elő.
6. Népszava: Ismeretlen Széchenyi levelet találtak a kapos-
vári állami levéltárban.
6. Szabolcs-Szatmári Néplap: Felkutatják és feldolgozzák az
új esztendőben megyénk összes műemlékeit.
6. Traktor: Tudod-e?
6. Hajdu-Biharmegyei Néplap: A kaposvári állami levéltárban
az anyag rendezése közben eddig ismeretlen Széchenyi le-
velet találtak.
6. Veszprémmegyei Népujság: Multszázadbéli borpinset rendez-
tek be a badacsonyi Kisfaludy múzeumban.
6. Győr-Sopronmegyei Hírlap: A "Kiugró" gégtáblák ügyében.
6. Szolnokmegyei Néplap: Nyolcvanéves a jászberényi Jász
Múzeum. Erdész Sándor.
6. Viharsarok: A vásárhelyi Tornyai János Múzeumot a mult
évben annak ellenére, hogy mintegy félévig az átalakítá-
sok miatt zárva volt, 25.000-en látogatták.

- január 6. Somogyi Néplap: Ósbalajtól, virágzó gazdaságig. Új kiállítás a kaposvári múzeumban.
6. Viharsarok Népe: Hány éves a bélyeg őse?
6. Zala: Több mint 400 tanuló jelentkezett a nagykanizsai múzeum néprajzi pályázatára.
7. Esti Budapest: Multszázadbéli borpincét rendeztek be a badacsonyi Kisfaludy Múzeum pincehelyiségében.
7. Fejérmegyei Néplap: A HÍSZÖV népművelési osztályának dolgozói felkeresték a fővárosi és a vidéki múzeumokat és felkutatták a kiexpozícióban lévő népi iparművészeti ágak leg szebb termékeit.
7. Magyar Nemzet: Multszázadbéli borpincét rendeztek be a badacsonyi Kisfaludy Múzeumban.
7. Magyar Nemzet: A Szépművészeti Múzeum átalakítási munkálatok miatt bizonytalan időre bezárta görög és római kiállítását.
7. Népszava: Multszázadbéli borpincét rendeztek be a badacsonyi Kisfaludy Múzeumban.
7. Szabad Nép: A Szépművészeti Múzeum bizonytalan időre bezárta a görög római kiállítását.
7. Vas megye: Néphagyományaink értékeiből. Dömötör Sándor.
7. Délmagyarország: Egy év a szegedi múzeum életében. Bálint Alajos.
7. Viharsarok Népe: Becsüljük meg megyénk értékeit.
7. Zala: Régészeti kutatás a tenger alatt.
7. Szolnokmegyei Néplap: Fellendül a népi iparművészet.
7. Veszprémmegyei Népujság: Helytörténeti és szépirodalmi bizottság alakult Sümegen a hagyományok feltárására.
7. Délmagyarország: A kiskundorozsmaiak múzeumban gyűjtik a jászok régi butorait, használati eszközeit.
8. Szabad Ifjúság: Ady Endre múzeummá alakított lakóházát rövidesen megnyitják Nagyváradon.
8. Magyar Nemzet: Borsod megye történelmi nevezetességeiről a napokban két új könyv jelent meg.
8. Komárommegyei Dolgozók Lapja: Walter, a komáromi ispán a 700 éves Budavár építője. Zolnay László.
8. Fejérmegyei Dolgozók Lapja: A Badacsonyi Kisfaludy Múzeumban multszázadbéli borpincét rendeztek be.
8. Szabolcs-Szatmári Néplap: Mult századbéli borpincét rendezték be a Kisfaludy Múzeumban.
8. Magyar Nemzet: Helytörténeti és szépirodalmi bizottság alakult Sümegen.
8. Irodalmi Ujság: Gerő László az ismert építőművész és műtörténeti író akinek egyik könyve "A magyar építészet" a napokban nyerte el "az 1954-es év legszebb könyve" címet.
8. Szabad Nép: Hamarosan megnyitják Ady Endre múzeummá átalakított lakóházát Nagyváradon.
9. Északmagyarország: Múzeummá alakítják át Nagyváradon Ady Endre lakóházát.
9. Szénmedencénk. Restaurálják a csaknem száz esztendeje épült esztergomi bazilikát.
9. Művelt Nép: Műemlékvédelmi bizottság alakult Győrött.
9. Népszava: Egy öreg szűrszabó. Rajki András.
9. Művelt Nép: Restaurálják Székely Bertalan kecskeméti freskóit.
9. Új Ember: IX. Pius szobor Portugáliában.
9. Művelt Nép: Régi sirleletre bukkantak a keszthelyi téglagyár dolgozói.

- január 9. Tolnai Napló: Két levél a szekszárdi Balogh Ádám Múzeum levelesládájából.
9. Tolnai Napló: Múzeummá alakítják át Nagyváradon Ady Endre lakóházát.
9. Dunántúli Napló: Haladó hagyományaink. Nendtvich Tamás. Pusztai József.
9. Dunántúli Napló: Polláck Mihályról nevezték el a pécsi magasepítőipari technikumot.
9. Somogyi Néplap: Balatoni rege. Szenté Péter.
9. Somogyi Néplap: Somogy harcos múltja a munkás-parasztmozgalmi kiállításon.
9. Bácskiskunmegyei Népujság: Ötezer látogató a múzeumban.
9. Szolnokmegyei Néplap: Előkészületek a tihanyi alapítólevél keletkezésének 900. évfordulójára.
9. Hajdu-Biharmegyei Néplap: Mezőgazdasági szakemberek ankétja a Déri Múzeumban.
9. Zala: A Zalaegerszegi Göcseji Múzeum nyitvatartási ideje.
9. Délmagyarország: Pazarlás, felelőtlenség a múzeumi építkezéseknél.
10. Magyar Mezőgazdaság: A Mezőgazdasági Múzeum állandó kiállítása. S. Szabó Ferenc.
10. Szabad Nép: A legújabb somogyi ásatások leleteiből kiállítást nyitottak a kaposvári múzeumban.
10. Szabad Nép: Falumúzeumot nyitnak Kiskundorozsmán.
10. Szabad Nép: Értékes régészeti leletre egy hiteles hun sirra bukkantak.
11. Hajdu-Biharmegyei Néplap: Befejeződött a mezőgazdasági szakemberek kétnapos debreceni ankétja. B.M.
11. Bácskiskunmegyei Népujság: A kecskeméti Katona József Múzeum a mezőgazdaság fejlesztéséért küzd.
11. Délmagyarország: Juhász Gyuláról nevezték el a közalkalmazottak szegedi kulturotthonát.
11. Zala: Öt kiállítási teremmel bővül a zalaegerszegi Göcseji Múzeum.
11. Somogyi Néplap: Közel 5.000-en tekintették meg a Rippl Rónai Múzeumban a munkás-parasztmozgalmi kiállítást.
11. Viharsarok: Rövidesen megnyitják Ady Endre múzeummá átalakított lakóházát Nagyváradon.
11. Szabad Ifjúság: Értékes leletre bukkant a keszthelyi téglagyár öt dolgozója.
11. Magyar Nemzet: Csütörtökön tárgyalja a tanács végrehajtó bizottsága a főváros ezévi községpolitikai tervjavaslatát. Gárdonyi Jenő.
11. Magyar Nemzet: Egy erdei őselefánt hatalmas koponyáját állították ki a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának állattani múzeumban.
11. Délmagyarország: A szegedi múzeum építkezéseiről.
11. Fejérmegyei Néplap: Hun sirra bukkantak a keszthelyi téglagyár dolgozói.
11. Délmagyarország: Egy év a szegedi levéltárban. Oltvai Ferenc levéltárvezető.
12. E ti Budapest: A dunaparra kerül a "Halászleány" szobor.
12. Veszprémmegyei Népujság: Érdekes új lelet a leningrádi élettani múzeumban.
12. Hajdu-Biharmegyei Néplap: Készülnek a Csokonai ünnepségekre.

- január 12. Hajdu-Biharmegyei Néplap: Kamaraszínház és színészla-
kások Debrecenben.
12. Szabad Négrád: Nagyaktívá ülést tartottak megyénk nép-
művelési dolgozói.
12. Pestmegyei Népujság: Aranyékszereket találtak a Keszthelyen feltárt hun sírban.
12. Szolnokmegyei Néplap: Jászkuhsági füzetek: Ludas Matyi cimborái, Téth Kornél.
13. Szabad Nép: A zalaegerszegi Göcseji Múzeum öt kiállítási teremmel bővül az ásatásokon gyűjtött gazdag anyag elhelyezésére.
13. Magyar Nemzet: Csokonai emlékkiállítás nyílik a Nemzeti Múzeumban.
13. Magyar Nemzet: A Szegedi Egyetemi Könyvtár József Attila szegedi éveinek emlékeit gyűjti és rövidesen megjelen-
teti.
13. Magyar Nemzet: Irodalmi emlékeink védelme. Keresztury Dezső.
13. Népszava: Hozzuk létre az új Magyar Műszaki Múzeumot. Balogh Arthur.
13. Népszava: Csokonai emlékkiállítás nyílik a Nemzeti Mu-
zeumban.
13. Szolnokmegyei Néplap: Világraszóló régészeti lelet Bulgá-
riában: Előkerültek Nagy Sándor aranykupái, Mihalik Sándor.
14. Szabad Nép: Télen is folytatják Budapest legjelentéke-
nyebb műemlékének a Mátyás templomnak restaurálását.
14. Magyar Nemzet: Télen is folytatják a Mátyás templom res-
taurálását.
14. Színház és Mozi: A keszthelyi helikon könyvtárban ismer-
etlen Beethoven levelet fedeztek fel.
14. Szabolcs-Szatmári Néplap: Történelmi hetet rendeznek
Nagykállóban, Szabados József.
14. Pajtás. A Mezőgazdasági Múzeumban.
14. Miskolci Építők: Ismerjük meg építészeti műemlékeinket.
Ifj. Horváth Béla.
15. Magyar Nemzet: A nagykanizsai Thury György Múzeum pályá-
zata.
15. Magyar Nemzet: A soproni Liszt Ferenc Múzeum látogatói.
15. Irodalmi Ujság: Száz évvel öregebb a keszthelyi templom.
15. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Képek, történetek megyénk mult-
jából. Horváth Árpád.
16. Bácskiskunmegyei Népujság: Szemben Sztálinvárossal. Évez-
redek egy kis szobában.
16. Hevesmegyei Népujság: Megjegyzések egy könyvről, melyet
így nem lett volna szabad kiadni. Galván Károlyné.
16. Tolnai Napló: Vörösmarty-múzeum nyílik Bonyhádon.
16. Művelt Nép: Szőnyi István Kossuth-díjas festőművész sze-
gedi kiállítása.
16. Hajdu-Biharmegyei Néplap: Régészeti leletek Körösszega-
pátiban.
16. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Séta Sopron városában. Sindu-
lár Anna.
16. Viharsarok Népe: Előadások ismertetése.
16. Északmagyarország: A KISZÖV népművészeti osztályának dol-
gozói felkutatták a kiveszőben lévő népi iparművészeti
ágak termékeit.
16. Viharsarok Népe: Világraszóló régészeti lelet Bulgári-
ában.
16. Népszava: Kiállítások nyitvatartása.

- január 16. Szabad Ifjúság: " Hangulatos " muzeum.
17. Magyar Nemzet: Jász-kun emlékeket gyűjtenek Kiskunadoroszmán.
17. Szabad Nép: A " Realizmus nagymesterei " c. kiállítás nyílt Baján.
18. Szabad Ifjúság: Csokonai kiállítást rendeznek Csokonai Vitéz Mihály halálának 150. évfordulója alkalmából a Déri Múzeumban.
18. Szabolcs-Szatmári Néplap: Művészettörténeti előadássorozat. Bevezetés a görög építészet című előadáshoz. Koroknay Gyula.
19. Veszprémmegyei Népujság: Kulturális bizottság alakult a Veszprémmegyei Népfront-bizottság mellett.
19. Vas megye: A gasztónyi falumúzeum. dr. Kiss Gyula.
19. Magyar Nemzet: Deák Ferenc sójtőri szülőházát emléktáblával jelölik meg.
19. Szabad Nógrád: "Több és jobb gyűmölcsért" kiállítás Balassagyarmaton.
19. Északmagyarország: 1955-ben méltóvá teszik történelmi emlékeihez Sárospatakat a Rákócziak ősi fészket.
19. Északmagyarország: Kétszáz éve született Miskolcon Nagyváthy János, az első magyar nyelvű mezőgazdasági szakíró. Szabó Béla.
19. Szolnokmegyei Néplap: A jász-kunok privilégiális ládája. Erdész Sándor.
19. Hajdu-Biharmegyei Néplap: Csokonai kiállítás a Déri Múzeumban.
19. Viharsarok: Csokonai Vitéz Mihály halálának 150. évfordulója alkalmából a Déri Múzeumban kiállítást rendeznek.
19. Délmagyarország: Szónyi István Szegeden megrendezett kiállítása január 20-ig lesz nyitva.
20. Dunántúli Napló: Ismeretterjesztő füzeteket jelentet meg a T.T.I.T.
20. Szabad Nép: A községpolitikai tervekről. Szabó László.
20. Ludas Matyi: A Göcseji Múzeummal foglalkozó karikatura megjelenése után a zalaegerszegi múzeum több kiállítási termet kapott.
20. Magyar Nemzet: Falumúzeumot létesít Gasztonyban a népfront bizottság.
20. Viharsarok: Még ebben az évben Torma Imre kiállítás nyílik Hódmezővásárhelyen.
20. Viharsarok: Tíz hét Kina muzeumaiban.
20. Szabolcs-Szatmári Néplap: Új szobrokat állítanak fel Miskolcon.
20. Hevesmegyei Népujság: Műemlékvédelmi albizottság alakult Egerben.
20. Szabad Ifjúság: Százhatvan középiskolás tanuló jelentkezett a nagykanizsai Thury György Múzeum pályázatára.
20. Szabad Nép: Falumúzeumot létesít Gasztonyban a népfront-bizottság.
21. Veszprémmegyei Népujság: Készül a keszthelyi képeskönyv.
21. Viharsarok Népe: Múzeumi hétfők Orosházán.
21. Szabad Ifjúság: Több mint három kilógramm súlyu mamutfogat találtak Bjellorusszia területén.
21. Magyar Nemzet: A Hazafias Népfront megyei bizottsága irányítja Veszprémmegye műemlékeinek védelmét és a műemlékek felkutatását.
22. Pestmegyei Népujság: Ünnepeles megemlékezés Nagyváthy Jánosról, Keszthelyen.

- Január 22. Szabad Nép: Falumuzeumban gyűjtik össze Deszken a régi délszláv hajóvontatók használati eszközeit.
22. Magyar Nemzet: Tájmuzeumot létesítenek Abaujszántón a népfrentbizottság és a járási kulturház dolgozóinak kezdeményezésére.
22. Szabad Ifjúság: "Történelmünk sorsfordulói" címmel a sztálinvárosi muzeumban képzőművészeti kiállítás nyílik.
22. Északmagyarország: A Bárczay kastély sorsa. Sárközi Sándor.
22. Veszprémmegyei Népujság: Megemlékeztek Nagyváthy Jánosról Keszthely diákjai.
22. Veszprémmegyei Népujság: Megalakult a Batsányi János irodalmi kör Tapolcán.
22. Fejérmegyei Néplap: A székesfehérvári muzeum a téli hónapokban csökkenteni nyitvatartási idejét.
22. Hajdu-Biharmegyei Néplap: Érdeklődés kíséri a debreceni országgyűlések emlékeiből rendezett kiállítást.
22. Délmagyarország: Kilenecszáz éves a tihanyi apátság alapítólevele. Sipka Sándor.
22. Délmagyarország: Szeged, Falumuzeumba gyűjtik a régi deszki délszláv hajóvontatók használati eszközeit.
22. Esti Budapest: Elkészült Budapest teljes műemlék nyilván-tartása.
22. Esti Budapest: Az Országos Színháztörténeti Muzeum kéri az illetékes intézményeket, hogy előre jelentsék be csoportos látogatóikat.
22. Irodalmi Ujság: Az oreli Turgenyev Muzeum kérésére összegyűjtik a Magyarországon található Turgenyev emlékeket.
22. Viharsarok Népe: Négyszázéves lőtornyokat ástak ki a föld alól a gyulai vár restaurálásánál az uttörők.
23. Délmagyarország: A szegedi általános és középiskolások vállalták a város műemlékeinek gondozását.
23. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Lesz-e képtár Győrött? Rothauer Ferenc.
23. Somogyi Néplap: Ma ünneplik Csurgón Nagyváthy János születésének 200. évfordulóját.
23. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Tervet dolgoznak ki Sopron városában a Lenin körúti házak homlokzatának kialakítására.
23. Szabolcs-Szatmári Néplap: Nyírbátor műemlékei. Szalontai Barnabás.
23. Viharsarok: Rövidesen megnyitják Nagyváradon Ady Endre muzeummá átalakított lakóházát.
23. Szabad Nép: Tájmuzeumot létesítenek Abaujszántón a népfrentbizottság kezdeményezésére.
23. Fejérmegyei Néplap: Jobb versenyszervezéssel tovább növelhetik az eredményeket a Tatarozó Vállalatnál.
23. Viharsarok: Miben támogathatja mindenki a tudományt? dr. Csalog József.
23. Magyar Nemzet: Mierce alatt 40.762 ember. M.P.
23. Pestmegyei Népujság: Kiállításon a szentendrei muzeumban FrankJános muzeológus.
23. Hevesmegyei Népujság: Aki életre kelti a holt fát. Bódi János.
23. Népszava: Muzeumok kiállítások.
23. Művelt Nép: Londoni linoleum-metszet kiállítás.
23. Művelt Nép: A Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata 1955-ben 32 művet jelentet meg.
24. Esti Budapest: Hírek a XX. kerületből.

- január 24. Szabad Nép: A gyulai várnak restaurálása tavaly megkezdődött.
25. Hajdu-Biharmegyei Néplap: Mammut agyar került felszínre a Budafoki Baromfifeldolgozó Vállalat építkezéseinél.
25. Szabad Nép: Csokonai emléktünnepély és kiállítás.
25. Szabad Nép: Mammut-agyar került felszínre Budafokon egy építkezésnél.
25. Népszava: Mammut agyar került felszínre Budafokon.
25. Magyar Nemzet: Négyszázéves lőtornyokra bukkantak 8 méterre a föld alatt a gyulai vár ásatásainál.
25. Magyar Nemzet: Mammutagyarat találtak Budafokon.
25. Magyar Nemzet: Elkészült Budapest teljes műemlék-nyilvántartása.
25. Győr-Sopronmegyei Hirlap: Gótikus műemléképületet állítanak helyre Sopronban az Új utcában.
25. Bács-Kiskunmegyei Népujság: A bajai járási és városi könyvtárak tovább gyarapodtak.
25. Dunántúli Napló: "En hive vagyok a tiszta utcának."
25. Délmagyarország: Mammut-agyar került felszínre Budafokon.
26. Pestmegyei Népujság: Polláck Mihály síremlékénél Tahitótfalún. Lőránd Károly.
26. Szolnokmegyei Néplap: Mammutagyar került felszínre Budafokon.
26. Hajdu-Biharmegyei Néplap: Csokonai emlékezete.
26. Veszprémmegyei Népujság: Új régészeti lelettel gazdagodott hazánk első tájvédelmi körzete.
26. Győr-Sopronmegyei Hirlap: Új múzeum létesítését vették tervbe Sopronban.
26. Szabad Nép: A szegedi diákok védnökséget vállaltak a város műemlékei felett és megkezdtek a város műemlékjellegű épületeinek feltérképezését.
26. Fejérmegyei Néplap: Négyszázéves lőtornyokra bukkantak a Gyulai vár ásatásainál.
26. Előre: Felhívás az Ady Endre múzeum ügyében.
26. Szabad Ifjúság: Városunk kincsei...
26. Fejérmegyei Néplap: Három új kiállítás nyílik Székesfehérvárott.
26. Vas megye: Mammutagyar került felszínre a budafoki Baromfifeldolgozó Vállalat építkezéseinél.
26. Népszava: Magyar és bolgár antropológusok együttműködése.
27. Magyar Nemzet: Avar-szláv temetőre bukkantak a Kaposvár-Cséri erdőben az Országos Természettudományi Múzeum kutatói.
27. Hevesmegyei Népujság: Eger műemlékeinek védelméről. Hevessy Sándor főmérnök.
27. Szabad Nép: Gótikus műemléképületet állítanak helyre Sopronban.
27. Szabad Nép: Avar-szláv temető feltárását kezdték meg Kaposvár-Cséri-erdőben.
27. Esti Budapest: IX.-X. századbéli avar-szláv temető feltárását kezdték meg.
27. Fejérmegyei Néplap: A Német Demokratikus Köztársaság népe is keményen harcol a békéért.
27. Veszprémmegyei Népujság: A Balatonfelvidék legnagyobb barlangjában a Lóczy barlangban a Vizgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet kutatómunkát kezdett.
27. Viharsarok: A szegedi diákok védnökséget vállaltak a város műemlékei felett.

- január 27. Magyar Nemzet: Emlékünnepepekkel kezdődik a Csokonai év.
28. Somogyi Néplap: Avar-szláv temetőre bukkantak a kaposvári-cseri erdőben.
28. Miskolci Építők: Ismerjük meg építészeti műemlékeinket.
28. Fejérmegyei Néplap: Megnyilt a "Történelmünk sorsfordulói" képzőművészeti kiállítás.
28. Viharsarok Népe: Perlrott-Csaba Vilmos, Sass Árpád.
28. Délmagyarország: Szegedi Múzeum kiállításai.
28. Zala: Tovább terjed a kultúra Zalaszentmihályon.
28. Győr-Sopronmegyei Hirlap: Két háromemeletes házat építenek ujja Sopronban.
28. Veszprémmegyei Népujság: Balatoni bazalt-hegyek.
28. Színház és Mozi: A debreceni Múzeumban megnyilt az állandó jellegű Csokonai kiállítás.
28. Esti Budapest: Budapest műemlékeiről Deresényi Dezső tartott rádióelőadást.
28. Szabad Nép: Három új kiállítás nyilik Székesfehérvárott.
28. Magyar Nemzet: Új múzeum létesül Sopronban.
28. Magyar Nemzet: Szeged műemlékei felett védnökséget vállalt a város diáksága.
29. Északmagyarország: Avar-szláv temetőre bukkantak Kaposvár-Cseri erdőben.
29. Északmagyarország: Virágh Pál előadása Miskolc városrendezési problémáiról.
29. Fejérmegyei Néplap: A múzeumi bizottság ülése.
29. Fejérmegyei Néplap: A Diafilmgyártó Vállalat Csokonai halálának 150 éves évfordulója alkalmából 50 képből álló diafilmet készített.
29. Győr-Sopronmegyei Hirlap: Bővül a soproni Liszt Ferenc Múzeum anyaga.
29. Szabolcs-Szatmári Néplap: Befejeződött-e Kisvárdai történetének kutatása? Éri István.
29. Magyar Nemzet: "Az egész nemzet ébreszti Csokonai Vitéz Mihályt". Megnyilt az emlékkiállítás a Nemzeti Múzeumban.
29. Szabad Nép: Csokonai emlékkiállítás a Nemzeti Múzeumban.
30. Fejérmegyei Néplap: Az István király múzeum kiállításai tavaly és az idei évben. F. Petress Éva.
30. Viharsarok: Falumúzeumba gyűjtik a régi deszki délszláv hájjóvontatók használati eszközeit.
30. Győr-Sopronmegyei Hirlap: Ipartörténeti Múzeum Sopronban.
30. Művelt Nép: Friss szél. Jegyzetek egy szegedi tanácskozásról. G. Vészi János.
31. Hajó: Négy-öt száz látogatója van naponta a XX. kerületi Múzeumnak.
31. Esti Budapest: Római korabeli levél, többszázéves postakocsi és az első képeslevelezőlap. Érdekességek a közeljövőben megnyiló Posta-Múzeum anyagából. Turi András.
- Népművelés: Könyvtárosok és a képzőművészet. Gerő Gyula a könyv munkatársa.
- Alföld: 5. évfolyam, 4. sz. Dul Mihály elítéltetése. Kávássy S.
- Népművelés: A kisvárdai jó példa. Komoly Péter.
- A könyv: Régi olvasókörok nyomában. Nagy Dezső.
- A könyv: A könyv történetéből. A rézmetszet mint könyvillusztráció. Kéki Béla.
- Természet és Társadalom. Magyarországi reneszansz festészet. Radoesay Dénes.
- Közlekedéstudományi Szemle: A dunai gőzhajózás története. P. J.
- Agrártudomány: S. Szabó Ferenc és Lenkei Andorné: Agrármúzeológiai módszerek a mezőgazdaságfejlesztés szolgálatában.

TARTALOMJEGYZÉK:

BOROS ISTVÁN: Múzeumok a Román Népköztársaságban.	1 - 7
HORVÁTH TIBOR: Jegyzetek a kínai múzeumok kiállításairól.	8 -16
<u>KIÁLLÍTÁSRENDEZÉSUNK JÖVŐJE</u>	
LÁSZLÓ GYULA: Szemléltetés régészeti kiállításainkon.	17-19
ILLÉS ÁRPÁD: A múzeumi kiállításokat tervező művész	
feladatai	19-25
HOLL IMRE: Beszéljen az anyag	25-26
BORECZKY LÁSZLÓ: Vidéken is emelhetjük a kiállításrende -	
zés színvonalát	26-29
LENKEI ANDORNÉ: Újrendszerű kövület-bemutatás a Mezőgaz -	
dasági Múzeumban.	29-31
<u>A vidéki természettudományi múzeológia feladatai.</u>	32-33
ARADI MÁTYÁS hozzászólása	33-36
GEBHARDT ANTAL hozzászólása	36-40
DOBRÓVITS ALADÁR: Felvinczi Takács Zoltán 50 éves jubile -	
uma	40-42
VAJKAI AURÉL: Műemlékvédelmi problémák Veszprém megyében.	42-48
BAKÓ FERENC: A fényképezés szerepe egy vidéki múzeum	
gyűjtőmunkájában.	48-50
<u>Megjegyzéseink Bakó Ferenc cikkéhez</u>	
CSALOG JÓZSEF: Vándorkiállítás a múzeumok munkájának	
népszerűsítéséért	51-54
CSEH JÓZSEF: Hogyan jött létre a Pesterzsébeti Múzeum	55-57
SÁRA PÉTER: Csokonai kiállítás a Nemzeti Múzeumban.	58-59
SZEGEDINE LAJTA EDIT: A Szépművészeti Múzeum úttörő szak -	
könyvének 1955.évi tervéről	59-60
JENEI FERENC: Segitse a népművelés a múzeumot, hogy a mú -	
zeum is segíthesse a népművelést.	61-62
HIREK	62-70
ISMERTETŐ a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalat 1954-ben	
megjelent kiadványairól	70-72
SAJTÓSZEMLE	73-81
TARTALOMJEGYZÉK	82

